

Voruta

... O Mindaugas susiruošė ir sumanė sau nesikauti su jais atvirai,
bet pasitraukė į pilį, vardu Voruta...

Iš Hipatijaus metraščio 1251 m. įrašo

Nr. 16 (730)

2011 m. rugpjūčio 20 d.

Lietuvos istorijos laikraštis

ISSN 1392-0677

Kaina 1 Lt

Šiame numeryje

3

Prof. Vacys BAGDONAVIČIUS

Dvidešimt metų, kai į gimtą žemę
sugrįžo Vydūno palaikai

4

Monika RYBELIENĖ

Kunigo Edvardo Kraujalio
80 vasarų

7

Prof. Vytautas URBONAS

Lietuvos ambasadorius
Romualdas Kalonaitis

Užsienio reikalų komiteto pareiškimas dėl informacijos apie Baltarusijos demokratinių visuomeninių organizacijų veiklą perdavimo Baltarusijos valdžios institucijoms

Emanuelis Zingeris

Lietuvos Respublikos Seimo Užsienio reikalų komitetas, *išklausęs* atsakingų Lietuvos Respublikos institucijų pateiktą informaciją apie incidentą, kai Baltarusijos valdžios institucijoms buvo perduota finansinė informacija apie Baltarusijos opozicinės žmogaus teisių organizacijos „Viasna“ vadovo Alesiaus Beliackio ir šios organizacijos atstovo Valiancino Stefanovičiaus sąskaitose Lietuvoje veikiančiuose komerciniuose bankeose esančias lėšas;

pabrėždamas, kad Lietuva palaikė ir palaiko Baltarusijos demokratines jėgas, ir kad įvykęs incidentas nepakeis šios Lietuvos Respublikos pozicijos;

smerkdamas Baltarusijos valdžios insti-

tucijų veiksmus, kuriais oficialiai perduota informacija buvo panaudota politiniais tikslais, t. y. V. Stefanovičiui skirta administracinė bausmė, o žinomas žmogaus teisių gynėjas A. Beliackis sulaikytas ir jam pagal galiojančią Baltarusijos baudžiamąjį kodeksą gresia įkalinimas iki septynerių metų su turto konfiskavimu;

apgailėstaudamas ir atsiprašydamas dėl šio incidento, galėjusio sukelti abejonių, ar Lietuva tebėra baltarusių tautos laisvės ir nepriklausomybės bei demokratinės Baltarusijos idėjų rėmėja,

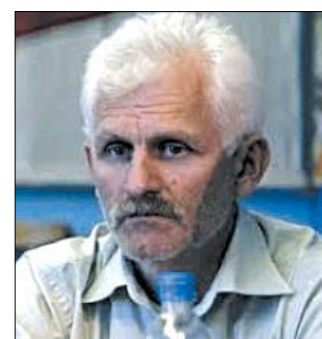
- **pasisako** už išsamų ir spartų minėtų įvykių tyrimą, kurį turi atlikti įsteigta atskira tarpinstitucinė darbo grupė, o atsakingi pareigūnai turi priimti moralinę ir politinę atsakomybę;

- **yra įsitikinęs**, kad ši įvykį lėmė atskirų Lietuvos Respublikos valstybės institucijų pareigūnų veiksmų koordinavimo stoka;

- **pasisako** už tęstinę ir veiksmingą paramą Baltarusijos demokratinėms jėgoms.

Lietuvos Respublikos Seimo Užsienio reikalų komitetas **ragina** Lietuvos Respublikos valstybės institucijas:

- užtikrinti palankias sąlygas Baltarusijos demokratinės opozicijos veiklai Lietuvoje, įskaitant politinio prieglobsčio ir leidimų gyventi Lietuvoje suteikimą persekiojamiems Baltarusijos demokratinės opozicijos atstovams;

Alesius Beliackis

- kartu su Lietuvos partneriais Europos Sąjungoje, NATO bei kitais demokratiniiais partneriais bendrai telkti pastangas siekiant žmogaus teisių gynėjų ir politinių kalinių Baltarusijoje išlaisvinimo ir pritaria grupės Jungtinių Amerikos Valstijų Senato narių siūlymui, kad visų politinių kalinių išlaisvinimas turi būti privaloma sąlyga Baltarusijai norint gauti Tarptautinio valiutos fondo paskolas šalies ekonomikai kredituoti.

2011 m. rugpjūčio 9 d.
Vilnius

Pirmininkas
Emanuelis ZINGERIS

Nesolidari baltiškoji Lietuva

Prof. Alvydas BUTKUS, Vilnius

Prof. Alvydas Butkus

Sakoma, draugą pažinsi nelaimėje. Plysktelėjus diplomatiniam skandalui su Austrija, Lietuva netruko sulaukti solidarų Latvijos ir Estijos palaikymo. Abi šios šalys buvo pirmosios, stojusios Lietuvos pusėn; jos neapsimetė neutraliomis stebėtojomis ir netvirtino, jog kilęs konfliktas yra išimtinai Lietuvos ir Austrijos reikalas.

Konflikto laikas sutapo su anksčiau numatytu Latvijos prezidento Andrio Bėrzinio vizitu į Lietuvą (kai kas teigia, kad M. Golo vatovo sulaikymas Austrijoje buvo Kremliaus surežisuotas, priderintas prie šio vizito, o viso to tikslas – supriešinti Baltijos valstybes su kitomis ES narėmis). Kaip ten bebūtų, naujasis Latvijos prezidentas irgi akcentavo Latvijos ir Lietuvos santykių svarbą bei glaudžią partnerystę be jokių išankstinių sąlygų. „Turime

rašti bendrą kalbą, kad galėtume pasiekti savo tikslų“, – LRT žurnalistei teigė A. Bėrzinis. Dieną vėliau Lietuvos užsienio reikalų ministras A. Ažubalis metiniame susitikime su Lietuvos ambasadoriais pabrėžė aktyvesnio Lietuvos bendradarbiavimo siekį su broliškąja Latvija.

Lietuviškoji Pandoros skrynia

Tačiau Lietuvos ir Latvijos santykius gali aptemdyti naujasis Tautinių mažumų įstatymo projektas. Abiejų šalių santykių puoselėtojai su nuostaba ir dideliu nerimu sutiko žinią, jog Lietuvos kultūros ministerijos ruošiamame tautinių mažumų įstatymo projekte numatyta įteisinti dvikalbes gatvių pavadinimų lenteles Vilniaus ir Šalčininkų rajonuose bei pavarėdžių rašymą tautinės bendruomenės kalbos rašmenimis Lietuvos Respublikos piliečio paso pagrindiniame puslapyje. Itin šokiruojančiai atrodo ketinimas leisti Lietuvos teritorijoje esančius lietuviškus vietovardžius rašyti užsienio kalbomis – lenkiškai, rusiškai ar baltarusiškai, destis, kuri bendruomenė toje apylinkėje vyrauja, o vienai iš slavų kalbų net suteikti regioninės kalbos statusą – tokiu būdu susiaurinti valstybinės lietuvių kalbos vartojimą Lietuvos teritorijoje ir sumenkinti tos kalbos reikšmę.

Šios ir kai kurios kitos įstatymo projekto

Nukelta į 5 p.

Juozapo Albino Herbačiausko bandymas švelninti lietuvių ir lenkų santykius 1927–1928 metais

Prof. Bronius MAKASKAS, Vilnius

Prof. Bronius Makauskas

Lietuvos mokslų akademijos rankraščių skyriuje Liudviko Abramovičiaus kolekcijoje saugomas įdomus Juozapo A. Herbačiausko atviras laiškas Lenkijos kultūros atstovams. Jame reiškiamas nusivylimas dėl nepavykusios sondažinės kultūrinių santykių atgaivinimo misijos Lenkijoje 1927 ir 1928 m. Laiškas parašytas lenkų kalba.

Herbačiausko laišką iš Kauno į Lenkiją pervežė Tadeušas Schummeris* ir jį perdavė žinomam lenkų poetui, publicistui ir literatūros kritikui Janui Lechoniui. Tolesnis laiško likimas kol kas nežinomas.

Matyt, nesulaukęs laiško paskelbiant

Lenkijoje, Herbačiauskas, atrodo laiško kopiją, perdavė Mykolui Romeriui, kad šis vykdamas į Vilnių 1928 m. gruodžio pabaigoje laišką perduotų Ludvikui Abramovičiui (Ludwik Abramowicz), kad šis jį publikuotų savo redaguojame laikraštyje „Przegląd Wileński“ (Vilniaus Apžvalga)**. Žemiau spausdiname atviro laiško vertimą žemiau spausdiname, kaip įdomų epochos, lietuvių–lenkų santykių atspindintį emocingą Herbačiausko vertinimą.

Tačiau prieš tai keletas sakinių apie šio laiško genezę.

Nors epocha ir veikėjai ne tie, laišką aprašomos aplinkybės truputį primena dabartinį mūsų su lenkais „karštą laiką“. Tarpukario lietuvių–lenkų konflikto dėl Vilniaus apogėjus buvo pasiektas maršalui Juzefui Pilsudskui (Józef Pilsudski) „apsižodžiauvus“ su Augustinu Voldemaru tarptautiniame forumo Ženevoje 1927 m., kur buvo išsiaiškinta, kad karo tarp Lenkijos ir Lietuvos vis tik nėra, taigi didžiosios Vakarų valstybės abi šalys paskatino ieškoti tarpusavio modus vivendi. Taigi 1927–1928 m. ta politizuota „turistika“ suintensyvėjo.

Kadangi diplomatiniai santykiai tarp Lietuvos ir Lenkijos neegzistavo, įvairiausias

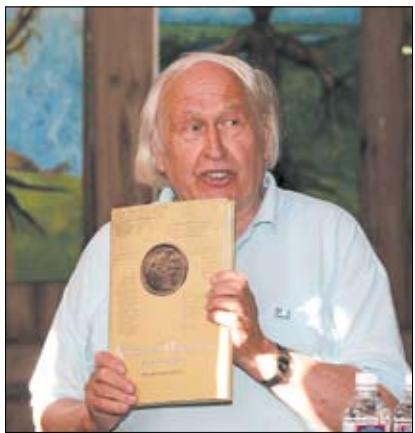
Nukelta į 6 p.

Mažoji Lietuva**Martyno Jankaus muziejus paminėjo įkūrimo 30-metį****Eugenijus SKIPITIS, Bitėnai, Pagėgių sav.**

Prof. Domas Kaunas ir Ieva Jankutė

Šventės dalyviai prie muziejaus kiemelyje pasodintos pirmosios būsimos sodo obels. Centre (iš kairės): Martyno Jankaus muziejaus direktorė Liudmila Burzdžiuvienė, Ieva Jankutė, Pagėgių savivaldybės meras Virginijus Komskis

Muziejaus jubiliejaus minėjime dalyvavo žurnalistas Bernardas Aleknavičius

Minėjimo dalyviai. Iš dešinės: „Šilokarčemos“ žurnalistas Saulius Sodonis, Pagėgių viešosios bibliotekos bibliotekininkė Asta Andrulienė, Pagėgių sav. Viešųjų ryšių vyr. specialistė Rita Vidraitė, Pagėgių viešosios bibliotekos direktorė Elena Stankevičienė, Pagėgių viešosios bibliotekos bibliotekininkė Jolanta Eidikaitienė

Dailininkė Sigutė Ach prie naujo savo darbo, skirto Bitėnų mūzoms

Rugpjūčio 5 d. Bitėnuose paminėtas Martyno Jankaus muziejaus įkūrimo 30-metis. Muziejus įkurtas 1981 m. gegužės 24 d. tuometinėje Bitėnų pradžios mokykloje. Muziejaus įkūrimo iniciatoriumi buvo VU profesorius Domas Kaunas. Jam talkino dailininkė Eva Labutyte, fotografas žurnalistas Bernardas Aleknavičius, Šilutės rajono kultūros skyrius, tuomet mokykloje dirbė ir gyvenę mokytojai Birutė ir Kazimieras Žemguliai. Jie 18 metų prižiūrėjo ekspoziciją, vedė ekskursijas. 1998 m. buvo atstatytas M. Jankaus spaustuvės, veikusios 1893–1909 m., pastatas. 1999 m. į jį perkelta ekspozicija. 2000 m. susikūrus Pagėgių savivaldybei, M. Jankaus muziejus tapo savarankišku Pagėgių krašto muziejumi.

Iškilmės prasidėjo Bitėnų kapinaitėse, kur buvo prisimintas 153-trečiasis Martyno Jankaus gimtadienis. Ant iškilaus kraštiečio kapo padėjęs gėlių puokštę Pagėgių savivaldybės meras Virginijus Komskis sakė:

„Didžiuojusi, kad mūsų kraštas išaugino tiek daug Lietuvos labui padariusių žmonių. Šviesos ir pasiaukojimo tėvynei kelias, kurį pramynė Martynas Jankus, yra pavyzdys, kaip mes turėtume gyventi.“

Gėlių puokštės buvo padėtos ant Vydūno, Valterio Kristupo Banaičio, Jono Vanaigaičio šeimos kapų.

Po to iškilmės tęsėsi M. Jankaus muziejaus kieme. Čia, ant „Mažosios Lietuvos paveikslų sode“ supiltos kalvelės, visuomenei buvo pristatyti jaunųjų dailininkų plenero darbai. Rugpjūčio 1 d. prasidėjusiame jau-

nųjų dailininkų pleneru 12 moksleivių iš Pagėgių ir Šilutės mokyklų tapė Bitėnų istorijai skirtus paveikslus. Plenerui vadovo dailininkas Aurimas Liekis. Plenerą rėmė Seimo nario Kesto Komsio paramos ir labdaros fondas. Apdovanodamas padėkos raštais plenero dalyvius Seimo narys pasiūlydė sukurtais darbais ir prasitarė, jog kitais metais jo vadovaujamas fondas mėgins praplėsti plenero dalyvių geografiją.

„Iš pradžių mėginsime į plenerą pakviesti moksleivius iš kitų Tauragės apskrities mokyklų. Manau, kad jaunų talentingų žmonių visur yra, todėl mūsų pareiga suteikti jiems kūrybinę erdvę, kurioje jie galėtų prisiliesti prie krašto istorijos“, – sakė K. Komskis.

Šilutės pirmosios gimnazijos piešimo mokytoja Kristina Blankaitė pasidžiaugė fondo teikiama parama jauniems kūrėjams. Jos teigimu, Bitėnuose praleista savaitė vaikams atveria dvasinio pažinimo vartus visam gyvenimui.

Skambant Pagėgių kultūros centro folklorinio ansamblio „Kamana“ (vadovė Aksavera Mikšienė) dainoms renginio veiksmas persikėlė į M. Jankui priklausančią daržinę. Šventiškai papuoštoje erdvėje buvo pagerbta M. Jankaus vaikaitė Ieva Jankutė-Gerola, kuri šiemet liepos 6 d. buvo apdovanojama ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ Riterio kryžiumi. Ši valstybinio apdovanojimo proga pasveikino Pagėgių savivaldybės meras V. Komskis, Pagėgių krašto kultūros darbuotojai. Po to buvo prisiminti muziejaus įkūrimo rūpesčiai. Muziejaus steigimo detalėmis pasidalino profesorius Domas Kaunas, kiek santūresnis buvo žurnalistas Bernardas Aleknavičius. 18 metų muziejų puoselėjusi Birutė Žemgulienė atsiminimų popietėje nedalyvavo. Išsamiau apie muziejaus nuveiktą kultūrinę ir šviečiamąją veiklą irgi nekalbėta, matyt, bijant garsiai ištarti kai kurias pavardes.

Krito į akis ir tai, kad svaraus jubiliejaus proga M. Jankaus muziejus nesulaukė nei kitų muziejų, nei Kultūros ministerijos pagarbos ir dėmesio. Vienu metu didelių užmojų turėjusi „Sueiga pas Martyną Janką Bitėnuose“ pamažu pavirto parapijine švente, kurioje pirmu smuiku griežia vietos politikai. Leidėjų, spaudos ir kultūros dar-

buotojų šiemet, kaip ir pernai, nesulaukta. Jeigu ne Vydūno draugijos nariai, dalyvius būtų galima suskaičiuoti ant penkių rankos pirštų.

Vydūno draugijos pirmininkas Vacys Bagdonavičius detaliai prisiminė prieš 20 metų įvykusį Vydūno perlaidojimą ir jo reikšmę Lietuvos atgimimui.

„Vydūno palaikai 1991 m. spalio 19 d. perlaidoti Bitėnų kapinėse. Nors iki šios datos dar yra laiko, tačiau galvoju, kad spaudžiami sunkmečio, kažin ar tą datą paminėti mes visi čia suvažiuosime. Prieš 20 metų iš svetur sugrįžtantį Vydūną Lietuvai sutiko oriai. Dabar matome, kad daug kas yra ne taip, apie ką galvojome mes ir apie ką mąstė Vydūnas. Tačiau jo minčių šviesa dar reikalinga žmonėms. Reikia tik džiaugtis, kad tokių žmonių yra, kad ne visi klaidžioja laukinio kapitalizmo džiunglėse, – pradėdamas savo atsiminimus sakė dr. V. Bagdonavičius.

Klaipėdos universiteto Baltijos regiono istorijos ir archeologijos instituto direktorė, istorikė dr. Silva Pocyte perskaitė išsamų pranešimą „Martynas Jankus ir jo „Saulėteka“. Iš klausius kai kurias pranešimo tezes dar kartą kilo mintis, kodėl iki šio laiko nėra išsamios monografijos, nušviečiančios M. Jankaus gyvenimą ir veiklą?

Profesorius, geologas, Lietuvos mokslų akademijos narys, habil. dr. Vytautas Juodkasis visuomenei pristatė spaustuvės dažais kvepiančią savo knygą „Mažoji Lietuva – mano gimtinė“. 1928 m. Pagėgiuose gimęs autorius publicisto žvilgsniu knygoje apžvelgia Mažosios Lietuvos istorinę raidą, politinę padėtį po Pirmojo pasaulinio karo Klaipėdos krašte, supažindina su žmonėmis, dirbusiais šiame krašte profesinį ir visuomeninį darbą. Beveik 400 puslapių gausiai iliustruotame leidinyje bene pirmą kartą atskleidžiama prieškarinio Pagėgių kultūrinė panorama.

Muziejaus 30-mečio proga pasodinta pirmoji simbolinio sodo obelis. Pirmąjį būsimos sodo medelį pasodino profesorius D. Kaunas, M. Jankaus vaikaitė Ieva Jankutė-Gerola, Seimo narys K. Komskis, žurnalistas B. Aleknavičius, Pagėgių savivaldybės meras V. Komskis, Vydūno draugijos pirmininkas V. Bagdonavičius. Planuojama,

kad rudenį čia suos 30 vaismedžių sodas. Tikėkimės, kad šie medžiai nenuvys kaip neseniai muziejaus kieme Pagėgių kaimo bendruomenių pasodintas ąžuolas.

Muziejaus aplinkoje yra naujų pokyčių. Vokietijoje gyvenančio savamokslio skulptoriaus Juliaus Rotkio skulptūrų kolekcija perkelta į kitą vietą. Anot M. Jankaus muziejaus direktorės Liudmilos Burzdžiuvienės, J. Rotkio darbai galėtų būti puiki pradžia kitai kolekcijai. Mažajoje Lietuvoje buvo itin populiarius kalvystės amatas. Metalų darbų kolekcija Martyno Jankaus muziejui priskirtoje teritorijoje atspindėtų senąsias amatų tradicijas. Stebina dar viena Martyno Jankaus muziejaus darbuotojų ir Savivaldybės vadovų ateities vizija – siaurojo geležinkelio atkarpos atstatymas. Netoli Martyno Jankaus muziejaus yra pylimas, per kurį praeityje buvo ketinama nutiesti siauruko atšaką iki Šereitlaukio dvaro, tačiau ši idėja dėl įvairių priežasčių nebuvo įgyvendinta. Ką bendro su M. Jankaus memorialinio muziejaus nuostatuose deklaruojamais uždaviniais ir veiklos prioritetais turi šis projektas, taip ir lieka neaišku?

Reikia pasidžiaugti, kad pagaliau susirūpinta „Mažosios Lietuvos paveikslų sode“ esančių darbų likimu. Dėl laiko ir atmosferos poveikio kai kurie darbai prarado estetinę išvaizdą. 2007 m. vykusio plenero „Meilės laišškai Prūsijai“ dalyviai Gintaras Kraujelis, Audronė Vorevičienė, Algimantas Vorevičius šiemet atnaujino savo darbus, o dailininkė Sigutė Ach vietoje sunykusio savo darbo „Malda“ sukūrė žavų inkilėlį „Bitėnų mūzoms“.

Į brandos amžių kopiančiam M. Jankaus muziejui norėtusi palinkėti pastovumo ir nesiblašymo tarp idėjų pasodinti botanikos sodą ir nutiesti geležinkelį. Kaip žinome, Martynas Jankus buvo nuoseklus spaudos darbininkas. Gal prie to ir reikėtų sustoti. Turėkime vilties, kad daugiau vyriausybės dėmesio sulaukęs muziejus artimiausiu metu sukaups gražiausių lietuviškų knygų kolekciją, kuri į muziejų užsukusiems svečiams atskleis lietuviškos spaudos raidą.

Autoriaus ir Juozo Vercinkevičiaus nuotr.

Prof. Vytautas Juodkasis ir dr. Silva Pocyte Bitėnuose diskutavo apie krašto praeitį

Dvidešimt metų, kai į gimtą žemę sugrįžo Vydūno palaikai

Prof. Vacys BAGDONAVIČIUS, Vydūno draugijos pirmininkas, Vilnius

Vydūnas

1991 m. Lietuvos istorijon įrašyti kaip ypatingi. Jų pradžioje buvo patikrintas tautos pasiryžimas laisvei. Ši kartą tam patikrinimui prireikė skaudžios kraujo aukos. Šimtai tūkstančių be jokios dvejones tai aukai pasiūlė savo gyvybes. Likimas iš tų šimtų tūkstančių pasirinko vieną seserį ir tryliką brolių. Beveik visi kaip vienas sakėme laisvei „taip“ vasario 9-ąją. Su tuo žodžiu lūpose į kapus lydėjome ir liepos 31-osios aukas. Dvasios stiprybė laimėjo, auka buvo priimta, ir baigiantis rugpjūčiui skausmo ašaras pakeitė iškentėto džiaugsmo ašaros. Iškentėtajį laisvės žiburį paėmėme į savo pačių rankas. To žiburio apšviesti, pamatėme, kad nebėra antrankių ir grandinių, kad pasaulyje su mumis kalbasi kaip su lygiais net tie, kurie ką tik vamzdžius buvo atsukę. Tačiau ryškiau pamatėme ir varganą savo būtį, aiškiau pajutome esą visokeriopai nualinti, labiau suvokėme, koks nelengvas ir ilgas dar laukia kelias į tikrąją laisvės karalystę. Daugelis supratome, kad į ją ateisime tik tai patys kitokie tapę, nes ji, toji karalystė – mumyse pačiuose.

Vydūno kelias iš Detmoldo į gimtąją Lietuvą

Tą supratimą lyg žaibas nušvietė dar vienas ypač svarbus tų pačių metų įvykis. Ši kartą – ne skausmo, o tauraus dvasinio spindesio kupinas. Spalio 17-ąją Lietuva pasitiko, o 19-ąją į minkštą Rambyno smiltį amžinam poilsiui paguldė iš tolimojo Vokietijos miesto Detmoldo sugrįžusius savo didžiadvasio – Vydūno (1868–1953) palaikus. Tasai sugrįžimas buvo prasmingas būtent tuo, kad išpūdingai ir tauriai mums visiems priminė apie šio lietuviškojo Mahatmos paliktąjį dvasios lobyną, jį itin sureikšmino. Tada tikėjome, jog tame lobyne akumuliuota dvasios energija stiprindamiesi tapsime kitokie, ateisime į tą Dievo karalystę, kuri yra mumyse pačiuose, jog mūsų tautos gyvenimas klostysis taip, kad po keliolikos metų mūsų laisva valstybė pasirodys esanti, kaip kadaise sakė Vydūnas, „viena iš aiškiausių žmoniškumo reiškėjų“. Po dvidešimties metų tenka apgailestauti, kad taip, deja, neatsitiko, kad savo pačių lūkesčių nepateisinome, nes pasukome ne visai ta kryptimi, kurion rodė gimton žemėn amžinam poilsiui grįžusiojo tautos didžiadvasio mums paliktoji išmintis. Gal to grįžimo sukakties prisiminimas padės prisiminti, kam ištis laisvi tapome, kokią savo ėjimo kryptį esame beprarandę ir kad dar nevēlu ton vydūniškosios išminties nužymėton kryptin sugrįžti.

Vydūno grįžimas nebuvo staigus ir netikėtas. Jo atminimas ir idėjos pavergtos Lietuvos padangėje nedrąsiai sklendė jau nuo kukliai pažymėtos šimtmečio sukakties (1968). Jau tada pradėta svajoti ir apie palaikų parsivežimą, apie tai, kad ateisias tam palankus metas. Į realų dalyką tos svajonės ėmė panašėti 120 m. sukaktį švenčiant (1988). Nuo

tada imta jau rimtai rūpintis supilti Vydūno kapą gimtoje Lietuvos žemėje. Tas rūpestis tapo vienu iš svarbiausių 1988 m. rudenį įsikūrusios Vydūno draugijos uždavinių. Jį sprendžiant būtų realiai įgyvendinamas vienas iš pagrindinių draugijos užsibrėžtų tikslų – prisidėti prie Vydūno atminimo įamžinimo. 1990 m. atkūrus Nepriklausomybę, draugija apie Vydūno idėjų sklaidą, jo atminimo įamžinimą bei sureikšminimą primena valstybės institucijoms, aukštiems valdžios pareigūnams, ragina sukurti mastytojo 125-mečio sukakčiai paminėti valstybinę komisiją. Kaip ypač neatidėliotinas reikalas nurodomas Vydūno palaikų perlaidojimas Lietuvoje. Kaip rašoma draugijos pirmininko Vacio Bagdonavičiaus 1990 m. lapkričio 22 d. kreipimesi į Lietuvos Respublikos AT (Atkuriamojo Seimo) pirmininką prof. Vytautą Landsbergį, „nedelsiant reikia pargabenti iš Detmoldo (Vokietija) Vydūno palaikus, nes nėra kam prižiūrėti kapo. Pasibaigus kapo vietos užpirkimo laikui, kapas gali būti visai panaikintas“. Ilgai nelaukti dėl Vydūno palaikų perlaidojimo draugiją energingai ragina Vokietijos lietuviai, ypač tiesiogiai kapo priežiūra besirūpinantis evangelikų kunigas Vasario 16- sios gimnazijos Hiutenfelde kapelionas Fricas Skėrys, kurio vardu kapas 1983 m. buvo užpirtas paskutinį kartą. Šiuo reikalu draugijai neduoda ramybės ir Lietuvos visuomenė. Draugijos iniciatyva svarstoma, kur turėtų būti to kapo vieta: Vilniaus Rasos, Klaipėda, Tilžė (dabartinis Sovietskas), gimtieji Jonačiai, Rambynas? Po daugelio mąstymų ir svarstymų, pasirinktos Bitėnų kapinaitės prie Rambyno, nuo kurio ne kartą skambėjo Vydūno žodis ir jo rankos mostui paklūstanti lietuvininkų daina. „Siūloma Vydūną palaidoti prie Rambyno (Šilutės r.) esančiose kapinaitėse, į kurias amžinam poilsiui sugrįžtų ne tik Vydūnas, bet ir kiti Mažosios Lietuvos ižymieji žmonės, – rašoma minėtame kreipimesi į V. Landsbergį. – Reikalinga parengti šių kapinaičių, galinčių tapti Mažosios Lietuvos panteonu, sutvarkymo projektą bei jį realizuoti.“ Tokiam pasiūlymui pritarė ir 1991 m. vasarą įsteigta Vyriausybė Vydūno 125-mečio jubiliejaus komisija. Tų metų rugpjūtį Vydūno draugija kartu su Šilutės rajono valdyba spaudoje („Lietuvos aide“, „Tiesoje“) paskelbė kvietimą talkon tvarkyti labai apleistas Bitėnų kapines, į kurias atguls Vydūno palaikai. Atsiliepiant į tą kvietimą vieną rugsėjo vidurio šeštadienį tose kapinaitėse gimė labai graži didelė talka, kurion suvažiavo keli šimtai žmonių iš visos Lietuvos bei Karaliaučiaus krašto. Įvyko tarsi stebuklas: beveik neižengiamais brūzgynais pavirtusi, visų užmiršta, vandalų lobių ieškotojų nuniokota aplinkinių kaimų lietuvininkų amžinojo poilsio vieta per dieną vėl tapo šviesiomis kapinėms su atstatytais kryžiais bei gražiai besirikiuojančiais antkapiais, išryškintais kapų kauburėliais, netgi su išvaduotomis iš sulaukėjusios augmenijos daugiametėmis prieš kelis dešimtmečius sodintomis gelėmis. Po tos didžiosios talkos, laukiant Vydūno palaikų sugrįžimo, kapinės buvo dar labiau švarinamos. Tuo rūpinosi Šilutės rajono savivaldybė, vietos seniūnija, talkino vietos žmonės bei aplinkinių mokyklų moksleiviai. Siekiant kapines apsaugoti nuo miško žvėrių, jos buvo aptvertos pinta vielos tvora. Buvo taip pat sutvarkytas ir kapinės nuo plento vedantis kelias.

1991 m. spalio 3 d. į Vokietiją su Lietuvos Respublikos institucijų įgaliojimais tvarkyti Vydūno palaikų pargabenimo reikalus išvyko Vydūno draugijos pirmininkas Vacys Bagdonavičius (jis buvo paskirtas perlaidojimo komisijos pirmininku). Gražiai sutapo, kad spalio pradžioje į Detmoldą partnerystės reikalais reikėjo važiuoti Kauno savivaldybės delegacijai. Jai ir buvo pavesta grįžtant parvežti didžiojo išminčiaus palaikus.

Vydūno palaikų perlaidojimas

Dalyvaujant Lipės apskrities vadovybės, Kauno savivaldybės delegacijos, Vydūno draugijos nariams, Vokietijos lietuvių bendruomenės atstovams spalio 14 d. Senosiose Detmoldo kapinėse Vydūno palaikai

Paskutinis atsisveikinimas su Vydūnu Bitėnų kapinėse 1991 10 19

buvo ekshumuoti ir perkelti į naują karstą. Iki spalio 16 d. jie buvo saugomi toje pat kapinių koplyčioje, kurioje buvo pašarvoti 1953 m. vasario mėn. Visas su ekshumacija ir išlydėjimu susijusias išlaidas padengė Lipės apskrities valdžia. Spalio 16 d., dalyvaujant Vokietijos lietuvių bendruomenės nariams, kun. Frico Skėrio ir Valterio Banaičio maldomis Vydūno palaikai išlydimi ir kelionė Lietuvon. Po pusantros paros trukusios kelionės Lietuva juos Lazdijuose pasitiko spalio 17 d. vakare. Su sustojimais Marijampolėje, Kaune, Jurbarko, kur buvo susirinkę daugybė pasitinkančių žmonių, keliauta Šilutėn, kurios kultūros namuose 18 d. apie trečią val. ryto palaikus pasitiko atsisveikinimo iškilmės ruošusieji gerieji Šilutės, Vilniaus, Klaipėdos ir kitų Lietuvos vietų žmonės. Ruošiantis sutikti grįžtančius Vydūno palaikus buvo padaryta labai daug: pertvarkyta ir gražiai apipavidalinta salė, kaimiško audimo drobėmis užklota pakyla karstui, tauriam susikaupimui nuteikė apšvietimas, vestibulyje į ateinančius Vydūnas žvelgė iš didžiulio tapyto portreto. Iš viso to, kas buvo padaryta, dvelkė ypatinga dvasia, švytėjo ypatinga aura. Negailėdami laiko ir jėgų iš peties buvo pasidarbavę savivaldybės tarnautojai, kultūros darbuotojai, bibliotekiniai, dailininkai, techniniai personalas. Didelė rūpesčių našta teko Kultūros skyriaus vedėjui Sauliui Sodoniui, daug sielos įdėjo ir ypatingą kūrybingumą parodė dailininkės vilnietė Eva Labutytė ir klaipėdietė Sofija Kanaverskytė, muzikinę ritualo dalį ruošusieji talkininkai. Išaušus rytui, pro karstą, kurio papėdėje degė vaidilučių ir žynių globojama Amžinoji ugnis, o viršuje spindėdami vydūniškasis Visatos ir Žmogaus tapatumą žymintis ženklas, ėjo ir ėjo per visą dieną ir iki kitos dienos pietų ne tik šilutiškiai, bet ir žmonės iš visos Lietuvos. Visą atsisveikinimo laiką skambėjo skaitovų tariamas paties Vydūno žodis, jo giedotojų repertuaro bei kitos dainos bei giesmės, arfos ir kanklių garsai, tauri liaudies ir klasikinė muzika. Vakare – gražios evangelikų pamaldos ir prasmingi kunigų žodžiai. Lietingą spalio 19-osios vidurdienį – pamaldos Šilutės evangelikų bažnyčioje, prasmingas Respublikos AT pirmininko V. Landsbergio žodis. Toliau – lydint didžiulei miniai iš visos Lietuvos suplūdusių žmonių, paskutinioji kelionė į senųjų baltų šventovę Rambyną, ramuvietiškos apeigos ir atsisveikinimo mitingas prie išmūrytos kapo duobės Bitėnų kapinaitėse. 1991-ųjų metų skausmus iškentėjusi, kraujo auką atidavusi, paskutinius vergovės *retežius* nusimetusi, suvalgusi, bet nepalūžusi Lietuva atidavė pagarbą Tam, kuris jos buvo ypač nusipelnęs ir kuriam ji iki tol taip ir nebuvo atiduota. Taurus žmonių susikaupimas reiškė ne tik pagarbą, bet gerokai daugiau – suvokimą to, jog kartu su šventomis relikvijomis grįžta atsiminimas didžiulio dvasios klodo, kurio pats turėjimas daro didelę garbę. Pati laidojimo apeiga, atrodo, žymi ne atsisveikinimą, o veikiau pakilusios tautos susitikimą su

nešėju tos dvasios, kurios dabar labai reikės, gal net labiau negu tada, kai ji užgimė. Didžios pagarbos tauriam išminčiui žodžius tarė mitinga vedė Šilutės rajono Kultūros skyriaus vedėjas Saulius Sodonis, AT pirmininkas Vytautas Landsbergis, Vydūno draugijos pirmininkas Vacys Bagdonavičius, Vydūno brolio vaikaitis Jurgenas Storostas, Čikagos Vydūno fondo atstovė Stefanija Gedgaudienė, Respublikos kultūros ir švietimo viceministras Kornelijus Platelis, evangelikų vyskupas Jonas Kalvanas (vyresnysis). „Prieš akis dar ilgas Vydūno grįžimo kelias ir mūsų protus, širdis, sielas, kelias daug ilgesnis, negu nuo Detmoldo iki Rambyno. Tebūnie šis kelias kuo trumpesnis ir greitesnis, o vydūniškoji išmintis tebūnie tikrasis orientyras tame kelyje,“ – prie kapo duobės sakė Vydūno draugijos pirmininkas. Uždengiant kapą ir apklojant jį gelėmis bei vainikais, skambėjo evangelikų giesmės. Temstant daugybės žvakių šviesoje iškilo lietuvininkų kapams būdingas medinis krikštas su tradiciniu užrašu: „Czon ilsis ramybėje Vydūnas. 1868–1953.“

Bitėnų kapinaičių tvarkymas

Atgulus Vydūno palaikams, Bitėnų kapinės turėjo būti ne tik rūpestingiau prižiūrimos, bet ir tobulinamos, kūrybiškai tvarkomos, nepažeidžiant autentiškos, pritaikant kai kurias naujoves. Jų tvarkymą prižiūri Šilutės rajono savivaldybė (2001 m. perima Pagėgių savivaldybė), vykdo iš pradžios Vilkyškių, vėliau Lumpėnų seniūnija. Daugiau kaip dešimtmetį iki savo mirties (2003) kapinių teritoriją rūpestingai tvarkė Vydūno draugijos Garbės narys bitėniškis Jonas Gudavičius.

1991 m. pabaigoje architektai Marija ir Martynas Purvinai (2002 m. jie išrenkami Vydūno draugijos Garbės nariais) parengia Vydūno kapo bei visų kapinių sutvarkymo projektą, kuris apsvarstomas valstybinės kultūros ir paveldosaugos institucijose bei visuomenėje. Pagal šį projektą kapinės pradamos formuoti kaip Mažosios Lietuvos panteonas. Jame vėliau bus palaidotos urnos su Martyno Jankaus (1993), Valterio Kristupo Banaičio (1999), Jono Vanagaičio (2010) bei jo žmonos (2011) palaikais. Jų kapai formuojami ir antkapiniai paminklai statomi pagal M. ir M. Purvinų projektus.

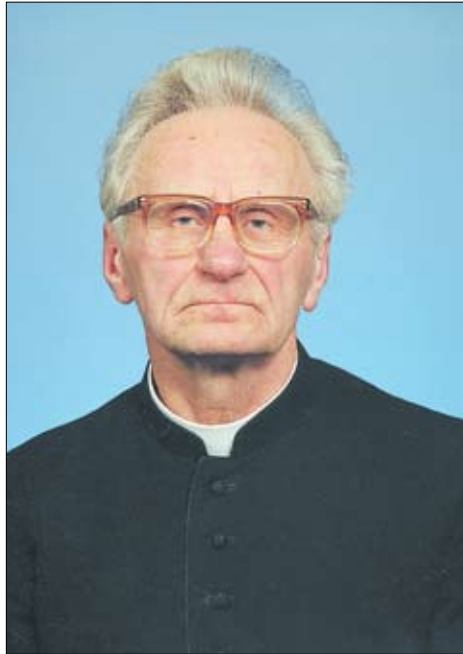
Kapinių augmenijos tvarkymas patikimas šilutiškiui miškininkui Juliiui Balčiauskui (2002 m. jis išrenkamas Vydūno draugijos Garbės nariu). Šį pavedimą iki savo mirties (2008) jis atlieka labai nuoširdžiai ir kūrybiškai, pasodina daug savo paties skiepytų medelių, suteikiančių kapinėms savitą koloritą. Iš savo išvestų nykštukinių eglaičių suformuoja Vydūno kapo formą, primenančią vydūniškąją visatos simbolį.

Kunigo Edvardo Kraujalio 80 vasarų

Monika RYBELIENĖ, Molėtai

Kun. Edvardas Kraujalis 1958 m.

Kun. Edvardas Kraujalis

„Tiesos ir laisvės per daug nebūna, tik laisvė be pareigos pavojinga, o be istorinės tiesos – akla“, – kadaise, prieš kelis šimtmečius, pasakė vienas iš žymių filosofų, tačiau ir šiais laikais ši mintis kartojama daugelio šviesuolių. Šviesos, o ypač dvasinės, šiais laikais labai stinga. Atrodytų, kas daugiau, jei ne kunigai, gali ją geriausiai nešti ir perduoti žmonėms? Pačiame Molėtų rajono pakraštyje, Joniškio kaime, jau 15 metų klebonauja kunigas iš didžiosios raidės Edvardas Kraujalis. Kunigystę didžiausia gyvenimo dovana laikantis klebonas rugpjūčio 13 d. minėjo garbingą 80 metų jubiliejų, ta proga gerbiama E. Kraujalį sveikino bendruomenės nariai, kurie jam padėjo už laiku ištartą žodį, jų šeimoms iskiepytas krikščioniškasias vertybes. Apie pasirinktą gyvenimo kelią, meilę Dievui ir žmonėms kalbėjomes su ilgamečiu Joniškio šv. apaštalo Jokūbo bažnyčios klebonu Edvardu Kraujaliu. Šis kunigas ne tik mėgsta skaityti poeziją, bet ir ją cituoti.

„Gyvenimas prabėgo greitai, kaip paukštis nuplasnojo... ir nesvarbu, kad tai žodžiai iš giesmės, kurią moteriškos per laidotuves gieda, bet labai tinka ir mano gyvenimui apibūdinti. Nebuvau toks tiesmukas kaip kunigas Milžinas, kurio gyvenimo aprašymą dažnai pavartyti mėgstu, nes ten daug smagių jo istorijų aprašyta. Nebuvau ir toks gyvas, audringas kaip kunigas Jonas Žvinys, kuris įvairius juokus kalbėdavo, netikėtai poelgiais parapijiečius stebindavo. Buvau pilkas, eilinis kunigas,“ – sakė klebonas E. Kraujalis, daugiausiai dėmesio kasdieniame gyvenime skiriantis ne prabangiems materialiniams dalykams, o dvasinio pasaulio tobulinimui, kas jį, pasak bendruomenės narių, ir daro išskirtiniu. Aplinkiniai apie kleboną E. Kraujalį pasakoja, kad tai labai gerbiamas ir mylimas kunigas, giliai tikintis, labai kuklus, tačiau visa širdimi atsidavęs darbui ir gali tapti pavyzdžiu bet kuriam jaunam kunigui.

Giminės kunigai

Kraujalių giminės pavardė buvo žinoma jau nuo seno dėl „Ryto“ draugijos steigėjo kunigo Petro Kraujalio veiklos, o giminėje būta ir daugiau dvasininkų. Klebonas pasakojo, kad ir mamos, ir tėčio giminėje buvo kunigų – Juozas Kraujalis, Petras Kraujalis, Jonas Žvinys, taip pat senelės Onos Maželytės brolis, mamos brolis Juozapas Gylys. Klebono krikšto tėvas Adolfas Kraujalis dalyvavo 1917 m. vykusioje konferencijoje, kurioje išrinkta visa taryba, 1918 m. vasario 16 d. paskelbusi Lietuvos nepriklausomybę.

Apie save ir artimuosius

80 metų jubiliejų minintis kunigas stebina atmintimi, žiniomis ir noru pasauliui

po savęs palikti daugiau nei vien sakinį žodį pamaldų metu. Gimęs ir augęs Molėtų rajone, Milių kaime, esančiame netoli Stirnių, kunigas E. Kraujalis nemažai gyvenimo dienų praleido ieškodamas informacijos apie savo giminės šaknis, norėjo, kad ir ateinančios kartos apie tai žinotų.

„Seneliai iš tėvo pusės gimė Avilčių kaime, seneliai iš mamos pusės – nuo Labanoro, Matalėnų kaimo. Ir vieni, ir kiti buvo baudžiauninkai, tačiau labai darbštūs, tad su laiku praturtėjo. Lietuvos centriname archyve sužinojau, kad prosenelis greičiausiai dirbo Panevėžio apylinkėse – Ramygaloje – esančiame dvare, tačiau iš ten pabėgo, nes buvo sunku dirbti, ir įsikūrė prie Čiulų dvaro. Rašytiniuose šaltiniuose minima, kad 1812 m. prie šio dvaro Staškavietėje gyveno Kraujaliai, tad greičiausiai tai ir buvo mano giminaičiai“, – sakė klebonas bei tesė, kad per karą Napoleono kariai kaimą sudegino ir kaimo gyventojai gyventi rinkosi kitas vietas, kol galiausiai atsidūrė Avilčiuose, kur gimė E. Kraujalio senelis. Gimė gausioje – septynių vaikų – šeimoje, tačiau dvi seserys ir brolis jau mirė, likusios dar dvi seserys ir brolis, tačiau ryšio su jais beveik nepalaiko, nebent per giminės susitikimus gimtose žemėse.

Milių kaime gyveno trys ūkininkai Kraujaliai, turėjo ir žemės. 1939 m., kai Lietuvoje siautė neramumai, klebono tėtis Mataušas su kitais Kraujaliais – Adolfu ir Jonu – dalijosi žemes. Mataušas gavo daugiau žemės, bet prastos, kurioje 1940 m. naujus trobesius pasistatė, tačiau neilgai jais džiaugėsi, mat 1944 m., užsikrėtęs dėmėtąja šiltine, mirė. Vaikystėje anksti netekęs tėvelio Edvardas ėmėsi visokių darbų. Kaip pasakojo, teko jam vasaromis šienauti, arti ir atlikti kitus ūkio darbus. Nuo vaikystės prie darbo pratęs ir 80 metų jubiliejaus sulaukęs klebonas sunkių darbų nevengia, pats ir bažnyčią, ir šventorių ir klebonijos aplinką susitvarko. Paprašytas daugiau apie save papasakoti, minėjo, kad gimė ir augo Molėtų rajone, mokėsi Molėtų gimnazijoje.

Kunigystės keliu

„Šią vasarą organizavome bendraklasių susitikimą po 60 metų, nemažai mūsų susirinko. O Molėtų bažnyčioje mudu su dekanu Kęstučiu Kazlausku Mišias laikėme. Iš klasės ne aš vienas kunigo kelią pasirinkau, tačiau Albinas Graužinis jau ne kokios sveikatos buvo ir atvykti į susitikimą negalėjo, – sakė guvęs aštuoniasdešimtmetis kunigas E. Kraujalis ir tesė, kad kunigystės kelias kiekvienam savitas ir įdomus, sudėtinga tik, kai senatvėje ligos apninka, tuomet nebūna, kam senais kunigais pasirūpinti. Tam tikslui Marijampolės savivaldybėje buvo įsteigti senų kunigų namai, kuriuose jie būna karšinami iki tol, kol atguls amžino

Kun. Edvardo Kraujalio klasės draugų susitikimas po 60 metų, vykęs šią vasarą. Centre – kun. Edvardas Kraujalis ir Molėtų dekanas Kęstutis Kazlauskas (dešinėje)

Joniškio (Molėtų r.) Šv. Apaštalo Jokūbo bažnyčia

poilsio. – 1951 metais įstojau į Kauno kunigų seminariją. Po trejų metų studijų teko vykti tarnauti į armiją – Pečioroje, Uchtoje, Karelijos Suomijoje, miškuose. Tiesėme antrą geležinkelio liniją nuo Kotlaso į Vorkutą. Grįžęs iš kariuomenės dar metus pasimokiau ir 1958 m. vyskupo J. Steponavičiaus buvau išventintas į kunigus. Pirmoji vieta, į kurią buvau trylikai mėnesių paskirtas, buvo Marijampolė, vėliau Stakliškės (Prienu r.), Semeliškės (Trakų r.), Kalviai (Kaišiadorių r.). Bobriškių ir Akmens kaimai esantys Varėnos r. Vėliau kunigavau Onuškėje ir Vytautavos kaimuose Trakų r., Kaukliuose (Širvintų r.), Butrumonyse (Alytaus r.), iš kur ir atvykau į Joniškio kaimą ir čia klebonauju jau 15 metų. Neturi, kur manęs seno jau dėti, tai ir bus čia mano paskutinioji vieta.

Neseniai, vos prieš dvejus metus, klebonas minėjo ir gražų savo kunigystės 50 metų jubiliejų, o šiandien su šypsena veide sako, kad ir 80 gyvenimo metų pralėkė nepastebėti kaip viena graži diena, per kurią būta daug susitikimų, daug žmonių pažinta, daug šalių aplankyta.

Susitikimai ir kelionės

„Menu dar tuos laikus, kai akmeninės Stirnių bažnyčios vietoje nieko nebuvo, o žmonės meldavosi mediniame pastate. Patys gyventojai akmenis iš vietinių apylinkių laukų rinko ir rankomis bažnyčią statė. Apie 1940 m. statybos buvo baigtos. Stirnių bažnyčia stovi ant dvarininkų Žarnauskų žemės. Turiu savo senelio metrikų nuorašą, senelės pasą, kuris buvo išduotas Pirmojo pasaulinio karo metais, tačiau pasiekus 1812 m. visos žinios apie Kraujalių giminę baigiasi.

Menu ir tai, kaip teko bendrauti su kunigu, vienuoliu jėzuitu Jonu Danyla, kuris 1963–1969 m. buvo Stirnių klebonas. Vaikystėje man teko susitikti ir su dabar jau žinomu žurnalistu Algimantu Čekuoliu. Jis gyveno prie Stirnių ežero esančiame Kraujalių kaime, kur jo tėtis dirbo mokytoju. Dabar jis ne tik žurnalistas, bet ir keliautojas, o kelionės ir aš labai mėgau. Daug kur buvau, daug ką ir mačiau, tačiau Paryžius liko neaplankytas, Luvras nepamatytas. Norėtusi ten, nes, kiek teko matyti ir skaityti, nepaprastai gražus miestas. Į Ameriką nenorui, negraži, per daug naujų technologijų prikišta ji man atrodo, o apie kelionę į Paryžių vis pasvarstau. Gal po 80-ojo gimtadienio kada dar ir sugalvosiu nusikristi, juk dabar judėjimas iš šalies į šalį labai paprastas. Jau daug kur buvau, iš pradžių kelionėms draugų ieškojau, bet vėliau pamačiau, kad metai bėga, o draugų, norinčių keliauti, nėra, tad visur kur buvau daugiausiai vienas.“ Kunigas E. Kraujalis lankėsi Rygoje, Taline, Minske, Maskvoje, Tbilisyje, Kijeve, Sankt Peterburge, meldėsi armėnų bažnyčios šventovėje Ečmiadzino katedroje, esančioje netoli Jerevano. Beje, Ečmiadzino miestelis vadinamas armėnų Vatikanu, nes ten yra įsikūrusios pagrindinės bažnytinės struktūros: katedra, apaštaliniai rūmai, katolokos rezidencija, kurijos tarnyba, kunigų seminarija... Labiausiai klebono atmintyje išlikusi kelionė Gruzinių karo keliu, kuriuo kažkada yra keliavęs lietuvių literatūros klasikas Antanas Žukauskas-Vienuoelis. Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę Edvardui Kraujaliui vyskupo rūpesčiu savaite teko svečiuotis Romoje. 1999 m. rudenį jis lankėsi Šventojoje Žemėje, kur aplankė Karmelio kalną, Jeruzalę, Nazaretą...

Nuotraukos iš asmeninio kunigo Edvardo Kraujalio archyvo

Apie partijų reitingus ir atsakomybę

Gediminas PAVIRŽIS, Vilnius

Gediminas Paviržis

Artėja Seimo rinkimai, todėl visas partijas vis labiau jaudina jų vertinimai visuomenėje – reitingai. Dažniausiai jos akcentuoja didėsią reiklumą savo nariams, vidinės partinės demokratijos plėtrą. Tai, be abejonės, svarbu, tačiau turint omeny, kad aktyvių partijų narių tarp Lietuvos gyventojų tėra apie porą procentų, apklausose iš esmės dalyvaujantys ne partijų nariai vertina partijas pagal kitas kategorijas.

Lietuvos žmonės išsilavinę ir supranta, kad demokratiniais pagrindais valdomoje valstybėje būtinas partijų institutas. Kadangi partijų tikslas yra siekti valdžios,

nereikia stebėtis, kad jos sutapatinamos su aukščiausiais valdžios ešelonais, juk Seime, savivaldybių tarybose susikoncentruoja visas partijų elitas.

Visuomenę domina, kodėl tas elitas kaip ir tarybiniais laikais mažai keičiasi, kodėl prastai pasirodę vienmandatėse rinkimų apygardose partijų kandidatai į Seimą vis tiek patenka per sąrašus, kodėl jų pagal pažūras rinkti asmenys keičia partinę orientaciją, kodėl po rinkimų prasideda turgūs, kai į koalicijas sueina priešingų pažiūrų partijų atstovai, kai merais tampa vos kelis mandatus tarybose gavusios partijos, kodėl prieš rinkimus partijų siūlytos programinės nuostatos dūla stalčiuose, kodėl pamirštami, ignoruojami kai kurie svarbūs visuomenei ir kiti dažnai žiniasklaidoje minimi faktai.

Šie klausimai aktualūs visiems, ne tik esantiems pozicijoje. Daugeli pateiktų „kodėl“ partijos galėtų išspręsti, jei būtų noras ir politinė valia.

Blogiau, kai dėl įvairių priežasčių svarbūs visuomenei, šaliai klausimai dėl jų problematikos partijų apeinamos arba ignoruojamos. Norėčiau plačiau aptarti partijų valstybinio požiūrio į Rytų Lietuvos problemas, krašto integraciją į Lietuvos politinį, visuomeninį, socialinį gyvenimą. Dėl

istorinių ir kitų priežasčių Rytų Lietuvoje visuomeninio ir apskritai gyvenimo kokybė skiriasi, todėl dėmesio šiam Lietuvos kampeliui reikia daugiau. Šio krašto savivaldybėse partija – Lietuvos lenkų rinkimų akcija (toliau – LLRA) turi absoliučią valdžią arba dalyvauja valdančiose koalicijose. Pats faktas, kad valdo LLRA, nėra blogas, jei jos veiksmai būtų nukreipti į krašto integraciją į Lietuvos gyvenimą, jei būtų mobilizuojami visi resursai gyvenimo kokybei gerinti, jei būtų išsijaučiama į čia gyvenančių lietuvių problemas, jei ne žodžiais, o realiai būtų tenkinami vietos gyventojų pageidavimai mokyti vaikus valstybine kalba.

Lietuva nuo senų laikų gerbia ir vertina kiekvieną gyventoją, juolab savo pilietį, nepriklausomai nuo jo tautybės. Čia tautinėms bendrijoms sudarytos tokios gyvenimo ir veiklos sąlygos, kurių kitur nėra, tai pripažįsta net didžiausi oponentai. Tačiau kiekvienas pilietis privalo gerbti savo šalį, jos įstatymus, rūpintis jos vientisumu, žmonių ir valstybės gerove.

Nuolatinis partijų nuolaidžiavimas LLRA, šios partijos vadovų suprantamas kaip negalia, kaip pritarimas jos veiklai. Matyt, dėl to LLRA vadovas taip išsidrąsino, kad ne tik atvirai šmeižia Lietuvos valstybę

užsienyje, tačiau čia gyvenančius lietuvius laiko atėjūnais, svetimais žmonėmis.

Ar galima tai toleruoti, ar nežeidžia mūsų Tautos, ar turi pagaliau savivarbos mūsų rinkti į Seimą asmenys, ar verti ten būti, jei į tokias kalbas nereaguoja?

Nevyriausybines organizacijos, apžvalgininkai, visuomenės veikėjai, atskiri piliečiai daug ir plačiai apie tai kalba ir rašo. Skaitytojų dėmesys ir komentarai nedviprasmiškai patvirtina, kad Lietuvos visuomenė nėra abejinga Rytų Lietuvos, juolab šalia šalies sostinės, problemoms. Tai patvirtina ir šiais metais rinkimai į savivaldybes, kur atvirai su LLRA flirtavusios arba jai pataikavusios partijos gavo tinkamą atsaką.

Dažnai partijos mano, kad Rytų Lietuvoje tradiciškai gauna mažiau balsų, tad ir dėmesys atitinkamas. Manau, kad jos labai klysta. Laikas jau ne tas. Neabejoju, kad bet kur Lietuvoje rinkėjai vertins partijas už požiūrį į valstybės vientisumą ir Tautos garbę. Jiems tikrai ne tas pats, kad lietuviai Lietuvoje laikomi atėjūnais.

Kiekvieno piliečio pareiga pareikalauti iš partijų aiškių, drąsių ir suprantamų šios problemos sprendimų ne tik programose, bet ir veiksmų gavus valdžios mandatus.

Lietuva–Latvija

Prof. Alvydas BUTKUS, Vilnius

Atkelta iš 1 p.

formuluotės kaip du vandens lašai panašios į Lietuvos lenkų rinkimų akcijos programą. Susidaro įspūdis, kad naująjį projektą parengė Pietryčių Lietuvos autonominkai, siekantys dar labiau izoliuoti šią Lietuvos dalį, o daugia-tautiškumą ir kalbų įvairovę paversti išimtinai neopolonizacija. Todėl nestebina, kad ši projektą Seime paskubėjo užregistruoti ne kas kitas, o pats J. Narkevičius.

Akivaizdu, kad numatytosios pataisos **pažeistų Lietuvos ir Latvijos solidarumą bei sudarytų precedentą vėl destabilizuoti jau nusistovėjusius tautinių bendruomenių santykius Latvijoje ir Estijoje**. Latvijos didmiesčiuose, ypač Daugpilio mieste bei Daugpilio ir Kraslavos rajonuose, gyventojų daugumą sudaro slavakalbiai šalies piliečiai, kaip Lietuvos Vilniaus ir Šalčininkų rajonuose. Tačiau Latvijoje valstybinės kalbos reikalavimų (įskaitant pavardžių, gatvėvardžių ir vietovardžių rašybą) laikomasi visoje šalies teritorijoje, nedarant jokių išimčių atskiriems rajonams. Tokių išimčių nedaroma ir Estijos Narvos rusakalbių regionui.

Kas tinka Jupiteriui, netinka jaučiui

Latviai ir estai supranta, jog jų šalys per mažos, kad jas būtų galima dalyti dar į etninius ar kalbinius regionus ar rezervatus, nes toks dalijimas kenktų šalies integralumui. Kai kurie lietuviai politikai, atrodo, tebesapnuoja gyveną daugiatautės XVI a. Lietuvos Didžiosios kunigaikštystės teritorijoje. Tačiau kas tinka didelėms šalims, nebūtinai turi tikti mažoms. Bepigu, pavyzdžiui, Lenkijai liberalizuoti tautinių mažumų įstatymą, kai jos tautinės mažumos dabar tesudaro vos 3 proc. šalies gyventojų, o ir tos pačios išsidėsčiusios ne aplink sostinę, bet šalies pakraščiuose. Lietuvoje tautinės mažumos sudaro 16 proc., Latvijoje – 41 proc., Estijoje – 32 proc. Nepaisant to, būtent Latvijos ir Estijos tautinių mažumų politika pripažinta pavyzdine Europos Sąjungoje.

Vadinasi, problema yra kur kas platesnė nei Lietuvos kitataučių kaprizai ir jų tenkinimas. Lietuva elgiasi nesolidariai, parengusi superliberalų tautinių mažumų įstatymą, visiškai neatsižvelgusi į Latvijoje galiojantį. Tokiu būdu ji provokuoja ir Latvijos slavakalbius sekti Lietuvos slavų radikalų pavyzdžiu. Tad tokiu įstatymu Lietuva gali atnaujinti etninius neramumus Latvijoje bei Estijoje ir sujaukti etninę situaciją visame Baltijos regione. Be to, šitaip bus duotas šansas Kremlui vėl badyti akis Latvijai ir Estijai Lietuvos pavyzdžiu. Prisiminkime nesolidarių Lietuvos pilietybės

įstatymą ir kaip juo naudojosi Maskva, kiršindama Lietuvą su kitomis Baltijos šalimis.

Dangstymasis istorija

Prieš sovietų 1940 m. okupaciją ir ypač sovietmečiu visokie žiugždos, venclovos, paleckiai, zimanai ir snieckai mėgo akcentuoti istorines Lietuvos ir Rusijos sąsajas, bendrai turėtų lietuvių ir slavų valstybę – LDK, rusų indėlį kultūrinant ir civilizuojant „pagonis lietuvių“, amžiną lietuvių draugystę su „didžiąja rusų tauta“ (pastaroji sąvoka pateko net į venclovinio LTSR himno tekstą). Pati Rusija buvo vadinama Lietuvos gelbėtoja ir globėja, be kurios Lietuva apskritai negalėtų egzistuoti. Dabar tokį patį turinį skleidžia bumblauskai, venclovai (vėl!), liekiai, zingeriai ir kirkilai, tik žodį „Rusija“ pakeitę žodžiu „Lenkija“, nes pasikeitė konjunktūriniai vėjai. Nesvarbu, kad tokiomis kalbomis skatinama tomaševskių ir sikorskių arogancija. Nesvarbu, kad menkinamas šalies valstybingumas. Svarbiau atsiduoti kito „vyresniojo brolio“ globai ir tęsti tautinio menkavertiškumo skiepijimo tradiciją, jų tėvų ar mokytojų pradėtą dar bolševikmečiu.

Beje, dėl lenkų arogancijos. Nereikia kaltės dėl jos versti pareigūnų asmeninėms savybėms – lenkiška arogancija lietuvių atžvilgiu turi kur kas gilesnes istorines šaknis. Ji praspūsta kronikų komentaruose apie Jogailos ir Jadvygos santykius (1386 m. ir vėliau), Krokuvos vyskupo Z. Olesnickio elgesyje pirmojo Lietuvos ir Lenkijos bendro Seimo Liubline metu (1448), J. Dluogošo istorijos veikaluose (XV a. viduryje), ji atspindėta A. Rotundo „Lenko ir lietuvių pasikalbėjime“ (1565), lenkų grožinėje literatūroje. Ši arogancija buvo itin ryški XIX–XX a. sandūroje, kai lietuviams reikėjo kovoti dėl lietuvių kalbos teisių net bažnyčiose, o 1919–1920 m. ji išsiliejo jau į atvirą karinę agresiją, pasibaigusią pietinės ir rytinės Lietuvos dalies atplėšimu.

Bendros praeities su Lenkija akcentavimas gali nebent liūdinti, nes būtent dėl jos Lietuva atsiliko nuo kitų kaimyninių kraštų (tarp jų nuo Latvijos, Estijos ir Suomijos), kurie tokios lenkų malonės išvengė. Panašaus likimo sulaukė ir Latvijos Latgala, kurios kultūrinį ir ekonominį atsilikimą Latvijos istorikai aiškina ilgu šio krašto buvimu Abiejų Tautų Respublikos sudėtyje (1569–1772), lenkų kultūros įtaka ir šurkščia polonizacija. Vokiečių nuo XIII a. valdytose latvių žemėse niekur nesusidarė vokiečių kalbos židinių, tačiau Latgaloje, lenkų vadintoje „Inflanty Polskie“, bažnyčios ir dvarų spaudžiami valstiečiai nuo XVII a. ėmė lenkėti taip, kaip ir Lietuvoje. Vokiečiai neniekino nei

lietuvių (Prūsijoje), nei latvių, nei estų kalbos, patys jų mokėsi ir leido knygas. Kaip liudija XVIII a. Kuršo kunigaikštystės dokumentai, latviškai prastai mokančiam vokiečių pareigūnui grėse atleidimas iš tarnybos. Lenkai į vietines kalbas žiūrėjo niekinamai ir kaip įmanydami jas slopino. Istorikas E. Gudavičius tai iliustruoja Kauno ir Vilniaus pavyzdžiu. Kauno magdeburgija buvo vokiška, Vilniaus – lenkiška, todėl Kaunas lietuvių, o Vilnius lenkų.

Vasalinės Kuršo kunigaikštystės nenorą jungtis prie ATR latviai istorikai aiškina taip: „Vokiečių dvarininkai, kad ir nuolat kovodami su kunigaikščiu ir skųsdami jį [Lenkijos – A. B.] karaliui bei Seimui, anaipol netroško patekti į Lenkijos–Lietuvos sudėtį. Jūs baidė katalikiškoji kontrreformacija, karalystėje vyraujanti anarchija, neišsilaivinimas, vokiečiams svetimas mentalitetas ir gyvenimo būdas.“ Tad suartėjimas su lenkais nukreipė Lietuvos ir Latgalos visuomenę į lėtesnę civilizacijos raidą, o nuolatinis kalbos niekinimas ir jos gujimas iš viešo gyvenimo lietuviams ir latgaliečiams atnešė dar ir kultūrinę stagnaciją ir gerokai suvėlino tautinį atgimimą, palyginti su latviais, estais ir suomiais.

Santuoka be meilės ir ištuokos siekis

Toje bendroje praeityje greta lenkų arogancijos būta ir nuolatinio lietuvių diduomenės siekio ištrūkti iš unijų su Lenkija. Tai ir Vytauto planai karūnuotis (1429–1430), ir Švitrigailos antiunijinė politika iki pat jo pralaimėjimo Pabaiske (1435), ir Žygimanto Kęstutaičio pastangos sudaryti koaliciją prieš Lenkiją 1438–1440 m., ir Kazimiero mėginimai ieškoti sąjungos su Prūsijos kryžiuočiais 1446 m. Garsioji Jono Jeronimo Chodkevičiaus kalba Liublino seime 1569 m. buvo daugiamėči Lietuvos pastangų atsikratyti vasalinės priklausomybės nuo Lenkijos išraiška. Dar minėtinas Radvilų mėginimas sudaryti uniją su Švedija XVII a. viduryje (1655), nutraukus saitus su Lenkija.

Vadinasi, Lietuvos Taryba 1918 m. vasario 16 d. aktu tik realizavo šiuos siekius, bet jau pagal XX a. standartus – nacionalinės Lietuvos Respublikos pavidalu. Tad pasitaikanti interpretacija, jog 1918 m. Lietuvos Respublikos Nepriklausomybės akto signatarai atkirto nuo atkuriamos valstybės jos aristokratiją ir senąją lenkakalbę inteligentiją, neatitinka tikrovės, nes toki dalis jau buvo atsakiusi savo pirmtakų, LDK aukštuomenės, prioritetų ir buvo tapusi Lenkijos patriotais, Lietuvą laikiusiais tik teritorine Lenkijos provincija („kresais“) be jokių

suvereniteto ambicijų, kaip kad to siekė Lenkija per visą bendrą su Lietuva istoriją.

Vietoje išvadų

Lietuvos pareigūnų pataikavimas ir nuolaidžiavimas kai kuriems tautinių bendruomenių radikalams, taip pat besąlygiškas ir nuolatinis pasidavimas Lenkijos pareigūnų spaudimui ir precedentiniam kišimuisi į Lietuvos vidaus reikalus nedaro garbės Lietuvos valdžios atstovams ir nepateisina juos rinkusių Lietuvos piliečių lūkesčių. Be to, daryti antikonstitucines aukščiausiai nurodytas pataisas rinkėjai jų nėra įgalioję – šitai nebuvo deklaruota nė vienoje parlamentinės partijos programoje.

Tad jei Lietuvos politikai nuoširdžiai siekia glaudesnio bendradarbiavimo su broliškąja Latvija, jie vidaus politikos klausimus ir įstatymų bazę turėtų labiau derinti su Latvijos ir Estijos, juoba, kad dabartinės valstybės yra panašaus dydžio, o nuo XX a. jas vienija ir panaši istorinė praeitis. Lietuvos politikams vis dar būdingas parapinis mąstymas, o Lenkų rinkimų akcijai – dar ir nusikalstama parapinė ksenofobija. Trūksta mąstymo Baltijos regiono mastu. Baltijos asamblėjai trūksta darbų konkretumo – ji kaip tik galėtų imtis trijų Baltijos šalių įstatymų bazės koordinavimo. Tai būtų daug prasmingiau nei bendri pasisėdėjimai, pasibaigiantys skambiu, bet tuščių deklaracijų priėmimu.

Kalbos politikoje valstybinio orumo pavyzdys galėtų būti Latvijos prezidentės Vairo Vykės-Freibergos 2004 m. pasakyti žodžiai: „Latvija neprivalo lyg kaltinamasis teismui įrodinėti savo unikalios kultūros ir žmogiškosios vertės. Mes nesame kaltinamųjų suole, mes neturime visą laiką teisintis, kad esame tokie pat žmonės kaip ir kiti, kad mūsų kalba yra tiek pat vertinga kaip ir kitos.“ O pasak buvusios švietimo ministrės prof. Inos Druvietės, Latvijos valstybė ir latvių kalba yra vertybės, kuriomis negali būti abejojama. „Mes turime teisę jas apginti juridiniais mechanizmais, ekonominio skatinimo priemonėmis ir neprivalome teisintis, kad norime tai daryti,“ – sako ji. Todėl linkėčiau Lietuvos valdžios atstovams pasimokyti iš brolių latvių valstybinio orumo, nebelypi ant supuvusio praeities grėblio ir nedestabilizuoti viso regiono provokaciniais įstatymais. Juo labiau, kad Lietuvos istorija yra kur kas senesnė ir įvairesnė nei epizodinis šalies buvimas po vienu lenkišku ar rusišku stogu.

Šaltinis: www.respublika.lt, 2011 m. liepos 27 d.

Straipsnis publikuotas ir latvių kalba: <http://la.lv/index.php>, 2011 m. rugpjūčio 11 d.

Lietuvos ambasadorius Romualdas Kalonaitis

Minint 5-ąsias mirties metines

Prof. Vytautas URBONAS, Vilnius

Romualdas Kalonaitis (kairėje) 1998 m. sausio 15 d. Briuselyje Europos Komisijos Prezidentui Žakui Santerui įteikė Lietuvos misijos Europos Sąjungoje vadovo skiriamuosius raštus

Praejo jau penkeri metai, kai 2006 m. rugpjūčio 25 d. Hagoje mirė pirmasis Lietuvos Respublikos Nepaprastasis ir įgaliojasis ambasadorius Nyderlandų Karalystėje Romualdas Kalonaitis. Šių metų lapkričio mėnesį jam būtų sukakę 70 metų.

Inžinierius ekonomistas

Gimęs 1941 m. lapkričio 24 d. Kaune, Romualdas Kalonaitis ten augo ir mokėsi – iš pradžių Panemunės pradinėje mokykloje, paskui Kauno 6-ojoje vidurinėje mokykloje.

Baigęs Kauno politechnikos institutą ir įgijęs inžinieriaus ekonomisto kvalifikaciją, Romualdas Kalonaitis 1964 m. pradėjo dirbti Vilniaus kuro aparatūros gamykloje pagal įgytą specialybę – inžinieriumi normuotoju. Čia gana sparčiai ėmė kopti karjeros laiptais – netrukus tapo darbo užmokesčio skyriaus viršininku, paskui buvo paskirtas normavimo biuro viršininku, mokslinio darbo organizavimo biuro viršininku.

Bet jau po trejų metų Romualdas Kalonaitis ėmė keisti savo veiklos kryptį: 1967 m. jis pradėjo dirbti Valstybiniame darbo resursų komitete – kadru kvalifikacijos kėlimo ir persikirstymo skyriaus viršininko pavaduotoju. Po penkerių metų darbo šiose pareigose jis 1972 m. perėjo į Valstybinę plano komisiją – ėmė dirbti šios įstaigos skaičiavimo centro grupės vedėju.

Žurnalistas ir publicistas

Tačiau labai greitai, 1973 m. viduryje, jis paliko ir šią darbovietę ir netikėtai atsidadė žurnalo „Mokslas ir technika“ redakcijoje. „Atsitiktinai atėjau į žurnalo „Mokslas ir technika“ redakciją, – vėliau viename interviu prisipažino pats R. Kalonaitis, – ir užsibuvau čia daugiau kaip 15 metų.“ Tuometinis šio žurnalo vyriausiasis redaktorius socialinių mokslų daktaras Algimantas Valentinas Indriūnas prisimena, jog prieš tai jis Valstybinėje plano komisijoje ar Lietuvos informacijos institute buvo susitikęs su R. Kalonaičiu, abu ilgainiai kalbėjosi įvairiomis, daugiausia naujovių propagavimo, temomis, bet į jo kvietimą dirbti žurnalo redakcijoje R. Kalonaitis atsakė, jog dar noris pagalvoti. Tačiau prabėgus gal savaitę, jis pats atėjęs pas žurnalo vyriausiąjį redaktorių, atsinešęs keletą savo parašytų mokslinės fantastikos apsakymų, ir netrukus buvo priimtas dirbti žurnalo „Mokslas ir technika“ skyriaus vedėju redaktoriui.

R. Kalonaitis žurnalo „Mokslas ir technika“ redakcijoje ėmė vadovauti skyriui, kurio tematika buvo gana plati – mašinų, staklių bei prietaisų gamyba, metalo apdirbimas, energetika, elektrotechnika, radioelektronika, elektroninė skaičiavimo technika. Su šiomis technikos sritimis jis jau buvo susipažinęs mokymdamasis Kauno politechnikos institute, paskui dirbdamas gamykloje, skaičiavimo centre. Todėl greta kitų autorių

parašytų šios tematikos straipsnių, kuriuos jis redaguodavo, rengdavo spaudai, netrukus žurnalo puslapiuose pasirodė ir paties R. Kalonaičio rašiniai. Jau septintajame 1973 m. numeryje buvo išspausdintas jo reportažas iš tarptautinės parodos Maskvoje „ESM vieningos ir šiuolaikinės“, kurio tematika tiesiogiai susijusi su jo darbu ankstesnėje darbovietėje. Tais pačiais metais, devintajame žurnalo numeryje, R. Antanaičio slapyvardžiu paskelbtas jo straipsnis apie metalo apdirbimo naujoves „Mintis ir metalas“. Pirmajame 1974 m. numeryje išspausdintas jo reportažas iš Kauno tvirtinimo detalių gamyklos „Pažangos prieganyje“.

R. Kalonaitis žurnale „Mokslas ir technika“ nuolat skelbė savo įvairios tematikos straipsnius, reportažus iš pramonės įmonių, laboratorijų, parodų, interviu su žymiausiais atskirų mokslo ir technikos sričių specialistais. Jis ėmė rengti redakcijoje ir įmonėse bei organizacijose inžinierių ir mokslininkų pokalbius už apskrito stalo, kurių ataskaitos paskui buvo pateikiamos žurnale. Kadangi R. Kalonaitis buvo gerai susipažinęs su daugeliu Lietuvos mokslinio tyrimo, projektavimo bei konstravimo organizacijų ir pramonės įmonių, asmeniškai pažinojo nemažai žymių mokslininkų ir specialistų, jo rengiami pokalbiai būdavo labai įdomūs, turiningi, juose buvo iškeliami daug šaliai svarbių problemų, sprendinių klausimų. Tokių pokalbių ataskaitas paskelbus žurnalo puslapiuose, labai dažnai svarbiausios problemos vėliau būdavo dar nagrinėjamos kitose žurnalo publikacijose. Mokėdamas anglų, vokiečių, prancūzų, rusų, lenkų kalbas, R. Kalonaitis pagal užsienio leidiniuose paskelbtas publikacijas parengdavo daug žinučių ir kitų žanrų rašinių apie mokslo ir technikos naujoves įvairiose pasaulio šalyse. Vėliau, kai jis jau dirbo ambasadoriumi, kalbėdamas apie santykius su Švedija, viename iš interviu sakė: „Ilgai dirbau žurnalistu. Nors su Švedija tiesioginių reikalų nebuvo, labai daug dėmesio skirdavau Skandinavijos šalims, jų mokslo ir technikos pažangai. Pasklaidykite vien „Mokslo ir technikos“ žurnalą, kuriame dirbau daugiau kaip 15 metų... Apie Švediją ir Suomiją turėjau daug informacijos, sistemingai ją skleidžiau.“ Žurnalo „Mokslas ir technika“ redakcijoje R. Kalonaitis nuo 1973 iki 1987 m. dirbo skyriaus vedėju redaktoriui, o 1987–1989 m. – žurnalo vyriausiojo redaktoriaus pavaduotoju.

Prasidėjus Lietuvoje atgimimo Sąjūdžiui, susilpnėjus cenzūrai ir laisvėjant spaudai, R. Kalonaitis irgi įsitraukė į naujų periodinių leidinių steigimo, leidimo ir platinimo kampaniją. 1989 m. jis ėmė vadovauti prie Lietuvos telegramų agentūros ELTA steigto Kūrybinio-techninio centro leidybinei grupei, kuri pradėjo leisti jo redaguojamą pasaulio spaudą apžvelgiantį žurnalą „Už ir prieš“. Nuo 1990 m. žurnalą „Už ir prieš“ ėmė leisti tais metais įsteigta akcinė bendrovė „Už ir prieš“, kurios direktoriumi tapo R. Kalonaitis. Jis toliau redagavo ir žurnalą

„Už ir prieš“, kurį 1991 m. pakeitė taip pat jo redaguojamas iliustruotas žurnalas „Taip ir ne“. Jį R. Kalonaitis redagavo iki 1992 m. rugsėjo mėnesio.

R. Kalonaitis ne tik vadovavo leidybos bendrovei ir redagavo žurnalus „Už ir prieš“ ir „Taip ir ne“, bet ir pats rengė leidiniams užsienio spaudos apžvalgas politikos, verslo, mokslo, technikos, medicinos, psichologijos, kosmoso temomis, abiejuose leidiniuose išspausdino nemažai pagal įvairiuose žurnaluose bei laikraščiuose paskelbtą informaciją parašytų detektyvinių istorijų, fantastikos ir nuotykių rašinių, užsienio autorių kūrinių vertimų. R. Kalonaitis taip pat buvo 1989 m. atkurto žurnalo „Aušrinė“ redakcinės kolegijos narys. Šis leidinys iš pradžių ėjo kaip savaitraščio „Atgimimas“ priedas jaunimui, o nuo 1989 m. 4-ojo numerio iki 1990 m. pabaigos – kaip jaunimo visuomeninis kultūrinis žurnalas.

Kaip buvo minėta, R. Kalonaitis, prieš ateidamas dirbti į žurnalo „Mokslas ir technika“ redakciją, jau buvo parašęs kelis mokslinės fantastikos apsakymus. Tačiau pirmasis jo kūrinys dienos šviesą išvydo būtent šio žurnalo puslapiuose, jau pradėjus dirbti redakcijoje: 1973 m. šeštajame „Mokslo ir technikos“ numeryje buvo išspausdintas R. Kalonaičio mokslinės fantastikos apsakymas „Kova erdvėje“. Atrodo, tai buvo apskritai pirmoji jo autorinė publikacija. Po kelių mėnesių dešimtajame žurnalo numeryje pasirodė ir kitas jo mokslinės fantastikos kūrinys – apsakymas „Paskutinis priešas“. 1974 m. penktajame „Mokslo ir technikos“ numeryje išspausdintas dar vienas R. Kalonaičio mokslinės fantastikos apsakymas – „Horizonte Enigma“. Ir vėliau šiame žurnale, taip pat žurnale „Švyturys“ R. Kalonaitis skelbė savo mokslinės fantastikos kūrinius, daugiausia vaizduojančius kosmines keliones, nuotykius kosmose, neatpažintus skraidančius objektus, susitikimus su ateiviais iš kitų planetų. Žurnale „Mokslas ir technika“ jis taip pat spausdino gyvai, populiariai parašytus straipsnius iš mokslo ir technikos istorijos apie neįmintas mįsles, neatskleistas paslaptis, skaitytojo dėmesį patraukiančius jau savo pavadinimais: „Neįmintos mįslės“ (apdirbant metalus), „Mokslo žinių slėpimas senovėje“, „Keistieji senovės paminklai“, „Auksinių rankų meistrai senovėje“, „Fantastiniai išradimai“, „Amatininkų technikos paslaptys“, „Užmirštų mechanizmų paslaptys“, „Senųjų fotoaparatus karalystė“. Kai kurių R. Kalonaičio mokslinės fantastikos apsakymų, pavyzdžiui, „Horizonte Enigma“, „Paskutinis priešas“, vertimai į rusų kalbą 1976 ir 1977 m. pasirodė Maskvoje išleistuose rinkiniuose „Fantastika“, o į vokiečių kalbą – 1983 ir 1986 m. Berlyne išėjusiose mokslinės fantastikos kūrinių rinkiniuose.

Rašytojas

Dirbdamas žurnalo „Mokslas ir technika“ redakcijoje, R. Kalonaitis aktyviai bendradarbiavo ir kituose Lietuvos žurnaluose. 1975 m. mėnesiniame gamtos pažinimo žurnale „Mūsų gamta“ jis pradėjo spausdinti savo rašinius su rubrika „Fantastiškieji gyvūnai“. Pirmiausia 1975 m. devintajame žurnalo numeryje jis pateikė gyvai, patraukliai parašytą straipsnį apie daugeliui gerai girdėtą, trokštamą turintis nešančią aitvarą. Dvyliktojo tų metų numerio skyrelio straipsnis skirtas vilkolakiui. Apie fantastiškuosius gyvūnus bei žvėris toliau buvo pasakojama atskiruose 1976, 1977 ir 1978 m. žurnalo „Mūsų gamta“ numeriuose: apie kauką, baziliską, slibiną, vienaragį, feniksą, chimera ir sfinksą. „R. Kalonaitis visus faktus labai kruopščiai persijodavo per analitinio proto sietelį, – daugiau kaip po trijų dešimtmečių apie idomias, išradingai pateikiamą informaciją rašė savaitraščio „Žalasis pasaulis“ redaktoriaus Augustinas Uktveris, savo leidinio 2008 m. rugsėjo, spalio ir lapkričio numeriuose perspausdindamas visus R. Kalonaičio parašytus straipsnius apie fantastiškuosius gyvūnus, – todėl jo raštuose pelai visada būna labai aiškiai atskirti nuo grūdų, tai yra nepatikrinti faktai niekada nebūdavo patei-

Romualdo Kalonaičio knygos „Šaunusis ketvertukas prasmegusioje pilyje“ viršelis

kiami kaip tikras dalykas. Visada matyti, kur baigiasi mitai, legendos, o kur iš jų kyšo realūs tų legendų atsiradimo pagrindai, kur tikra žmonių pasaka, o kur realių įvykių atspindys. Ir niekada netrūksta švelnios šypsienės...”

Net ketverius metus – nuo 1987 m. trečiojo numerio iki 1991 m. dvyliktojo numerio – R. Kalonaitis nuolat rašė straipsnius ir straipsnelius moksleiviams skirtam mėnesiniam žurnalui „Žvaigždutė“. Leidinyje buvo išspausdinta apie 50 rašinių (po vieną arba net kelis kiekviename numeryje), kuriuose jis aiškino Zodiako ženklus, analizavo horoskopus, supažindino moksleivius su Rytų kalendoriumi, dangaus žvaigždynais, metų ir mėnesių simboliais. Šio žurnalo straipsniuose R. Kalonaitis taip pat populiariai, moksleiviams prieinamu kalbos stiliumi bandė atskleisti Visatos ir kosmoso paslaptis, pasakojo apie žmogaus sukurtos technikos ypatumus.

Dirbdamas žurnalo „Mokslas ir technika“ redakcijoje R. Kalonaitis parašė ir pirmąją savo knygą – vyresniojo amžiaus moksleiviams skirtą leidinį „Saulė eina žvėrių ratu“, kurį 1976 m. serijoje „Noriu žinoti“ išleido leidykla „Vaga“. Tai knyga apie Zodiako ženklus, turėjusi paantraštę „Zodiako mitų pėdsakais“, kuriais daugelį metų domėjosi R. Kalonaitis ir apie kuriuos jis buvo perskaitęs daugybę visokios literatūros įvairiomis kalbomis. R. Kalonaitis pažinti su Zodiako ženklais palygina su keliene. Tai „metinė keliene ekliptika drauge su Saule. Keliaudami žmonijos minčių ir svajonių vingiais, pabuvosime senovės Babilonijoje bei mūsų amžiuje, prisiminsime legendas, mitus ir mokslų pradmenis, pažvelgsime į gudruolius bei kvailius, aplankysime šarlatanų būstus, vienuolių celes, profesorių kabinetų, valdovų rūmus“. Ši keliene knygoje pradeda nuo Zodiako pradžios – Avino ženklo (nuo kovo 21 d.), sutampančio su pavasario pradžia, ir tęsiasi visus metus, baigiant Žuvų ženklu (nuo vasario 19 d.), sutampančiu su žiemos pabaiga.

Zodiako ženklų temą R. Kalonaitis pratęsė vėliau, po gero dešimtmečio. 1988 m. Lietuvos „Zinijos“ draugija išleido jo knygelę „Rask save Zodiake“, kurios pakartotiniai leidimai išėjo dar ir 1990, 1991 bei 1994 m. R. Kalonaičio nuomone, Zodiako ženklų aprašymuose „kiekvienas gali rasti ir randa save. Dėl to nuo seno Zodiako ženklai laikomi pranašiškais ir kaip magnetas traukė visus besidominčiuosius savo charakteriu ir likimu“. Jis pataria į Zodiako legendas ir reikšmes žiūrėti „kaip į mankštą protui arba žaidimą“, nes Zodiako ženklų aprašymas „padeda žmogui kritiškai apsvaistinti savo elgesį, būdą, jausmus, planus“.

1977 m. pasirodė kita R. Kalonaičio knyga vaikams, jaunimui, moksleiviams – „Nuostabusis žaidimų pasaulis“, kurioje pateikiama apie 20 įdomiausių loginių žaidimų, tarp jų seni rytietiški: Go, japoniški ir kiniški šachmatai, nardas, trikratė, čaturanga ir kiti. Skaitytojai supažindinami su šių žaidimų istorija, aprašomos žaidimo taisyklės.

Tęsinys kitame numeryje

Dėl dezinformacijos apie Dieveniškų jaunimo stovyklą

**LR Seimo pirmininkei I. Degutienei
LR Ministrui Pirmininkui A. Kubiliui**

2011-08-08

Liepos 29 d. *Delfyje* paskelbta, kad „premieras Andrius Kubilius nepriimtinais ir XXI amžiaus Lietuvai nederamais laiko šūkius, kuriuos skelbia liepos 27 d. Dieveniškėse surengtos jaunimo stovyklos nariai“. Net su tragiškais Norvegijos įvykiais palyginta tai, jog „stovyklos taisyklėse numatyta, kad joje negalima kalbėti slavų ir germanų kalbomis. Už tokias kalbas stovyklautojams pažadėta ūkišku muilu išplauti burną. Latviai, lietuviai ir vietiniai bandys kalbėti tik lietuviškai ir latviškai“ (tas pats *Delfi* taip skelbė dviem dienomis anksčiau – 2011-07-27).

Tuo metu Lietuvoje ir užsienyje vyko įvairios stovyklos – vienos buvo tylima ir meldžiamasi, kitose – kalbama tik užsienio kalbomis, norint tų kalbų geriau išmokti, trečiose, kaip Dieveniškų – užsibrėžta kelias dienas kalbėti tik valstybinėmis Lietuvos ir Latvijos kalbomis. Kas čia blogo? Pagal asociacijų įstatymą, nevyriausybinių organizacijų turi teisę savo veiklai pasirinkti įstatymų nepažeidžiančias priemones ir Vyriausybei, partijoms bei visoms kitoms organizacijoms draudžiama tai trukdyti.

Būtina patikslinti, kad ta tvarka pasiūlyta savo noru stovyklaujantiems asmenims, kuriems tuo metu drausta tik nelietuviškai keiktis, juokais grasinant išplauti burną.

Tas jaunimo juokelis suinteresuotų asmenų paverstas pasauliniu skandalu, melaginiais duomenimis diskredituojant Lietuvos Respubliką ir imantis veiksmų, kurie, Vyriausybės žodžiais, iš tikro „griauna tarpusavio pasitikėjimą ir skatina tautinę neapykantą“.

Prie to daug prisidėjo H. Mickevičius, prisistatęs Žmogaus teisių stebėjimo instituto direktoriumi. Liepos 28 d. *Delfyje* jis skelbė, esą Lietuvių tautinio jaunimo sąjunga „yra labai radikalių pakraipų, kuri tikrai prisideda prie nepakantumo kultūros Lietuvoje plitimo“ ir „sunku paaiškinti, ar jie didžiuojasi tuo, kad yra „white“, ar tuo, kad jie yra „Baltic““. Nejaugi dėl abiejų dalykų jaunuoliai turėtų verkėti? Ar problemą reikėjo sukurti tam, kad pasiteisintų H. Mickevičiaus veikla?

Delfi daugiau kaip 10 kartų teigė, kad LTJS domisi baltų kultūra ir nė karto nešnekėjo apie odos spalvą. Atidarant stovyklą išdalintas stovyklos ženkliukas „Mūsų šaknys – baltai“, kurią gavo ir du atidaryme buvę baltistai. Stovyklos nariai kasdien mokėsi latvių kalbos, klausėsi žinių apie baltų kultūrą, eilėraščių, mokėsi sutartinčių, rinko kalbos duomenis, lankė muziejų, piliakalnių, bažnyčių – nuo kada tokia veikla yra radikalizmas?

Po stovyklos atidarymo Lenkų rinkimų akcijos rėmėjai sumušė lietuvį Sigitą Chaliauską, pakankamų priemonių dėl to nesiėmė vietos policija, bet stovykla išlaikė

Moko akmuo Dieveniškėse klausosi stovyklautojų padėkų

savo pažadą „nepasiduoti provokacijoms tų, kurie galbūt nusiteikę nedraugiškai“ (*Delfi*, 2011-07-27).

Pirmąją stovyklos dieną *Delfi* taip pat pranešė, kad „stovykla atidaryta pakeliant Lietuvos vėliavą ir giedant valstybės himną“. Nejaugi Vyriausybė nežino, kad tokiu momentu uniformuoti Lietuvos pareigūnai privalo atiduoti pagarbą Lietuvos (ne nacionalistų ar kokių nors kitų) vėliavai? Čia nebuvo jokios „garbės rikiuotės“, bet „dar didesnę Premjero nuostabą sukėlė nuotraukose užfiksuotas uniformą vilkinčių Lietuvos pareigūnų dalyvavimas šiame renginyje“. Jis jau kreipėsi „į struktūrų, kurioms

atstovauja minėti pareigūnai, vadovus, kad šie paaiškintų visuomenei savo pareigūnų dalyvavimo aplinkybes“. Nuo kada Lietuvos pareigūnai turi slapstyti nuo visuomenės ir kviečiami atsisakyti dalyvauti prie jų vykstančiuose kultūriniuose renginiuose, organizuojamuose tos pačios Vyriausybės registruotų organizacijų?

*„Vilnijos“ draugijos valdyba
Nuotrauka iš Dieveniškų technologijų ir verslo mokyklos archyvo*

Užs. Nr. 20

Muziejus laikraštyje Nr. 28 (185)

Danilovičių bažnyčios spaudas

Liepos 16-oji – Švč. Mergelės Marijos Škaplierinės diena. Liaudies tikėjimuose Mergelė Marija, Dievo Motina šią dieną sielas iš skaistyklos išvaduoja. Škaplierinė arba Karmelio kalno Marijos šventė pradėta švęsti karmelitų ordine 1376 m. Lietuvoje ypač iškilmingi atšilimai vyksta Linkuvoje.

Etnografinėje literatūroje Škaplierinė sutampa su Prapjovomis. Anot etnografės prof. P. Dundulienės : „nuo senų pirmąsias žemdirbystės laikų prapjovos laikytos labai svarbiu žingsniu pradedant rugiapjūtę. Pirmąsias žmogus, kuris pelnydavo derlių labai sunkiai, šiam momentui ruošdavosi rimtai, savotiškai nusiteikdavo ir atlikdavo tam tikras apeigas bei magiškus veiksmus, ir tai turėjo, jo nuomone, ne tik padėti sėkmingai nuimti derlių, bet ir laiduoti būsimųjų metų

gerą derlių.“ Šią dieną apeigomis apeinami rugiai, palaiminama rugiapjūtės pradžia. Rugius pjauti pradėdavo per Mėnulio pilnatį, tik ne savaitės viduryje. Pirmas rugių pėdas, vadintas „šeimininku“, „die-du“, buvo labai svarbus – saugojo nuo bėdos, teikė skalsą, juo kitąmet pradėdavo sėti. Buvo kepama duona ir aukojama Žemynai, taip pat atsinešta duona vaišinami pjavėjai.

Net aštuonios Lietuvos bažnyčios turi Švč. Mergelės Marijos Škaplierinės titulą: Aduitiškio, Druskininkų, Kernavės, Gudelių, Linkuvos, Margininkų, Pumpėnų, Seirijų.

Trakų istorijos muziejaus rinkiniuose saugomas Danilovičių Švč. Mergelės Marijos Škaplierinės bažnyčios spaudas, datuojamas XVIII a. Bažnyčia buvusi Danilovičiuose (dab. Baltarusijos terit.). Buvę Danilovičiai priklauso seniausioms

Danilovičių bažnyčios spaudas. XVIII a. V.Neliubino nuotr.

Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės gyvenvietėms. Pirmą kartą šis kaimas paminėtas 1473 m. kaip Aleksandro Jurevič Golšansky valda. Danilovičiai įsikūrę 132 km į

šiaurės rytus nuo Vilniaus, 30 km į rytus, pietryčius nuo Gluboko, Baltarusijoje. Šiame miestelyje buvusios dvi bažnyčios: Švč. Trejybės bažnyčia, pastatyta Vilniaus

vyskupo Povilo Alšėniškio, kita – Švč. Mergelės Marijos Škaplierinės bažnyčia, dabar nebeegzistuojanti. Ji buvo pastatyta apie XVI a. vid., 1690 m. – perstatyta, o 1890 m. – visiškai sugriauta. Apie šią bažnyčią byloja išlikęs jos spaudas, pagamintas iš bronzos, su medine rankena, apskritas. Centre pavaizduota ant pusmėnulio stovinti Švč. Mergelė Marija, rankoje laikanti škaplierių. Pakraščiu eina užrašas: SIGIL: ECCLESI: DANILOWI: B.V.C. SHAP, lotynų ir lenkų kalbų reiškiantis: *Danilovičių Švč. Mergelės Marijos Škaplierinės bažnyčia*.

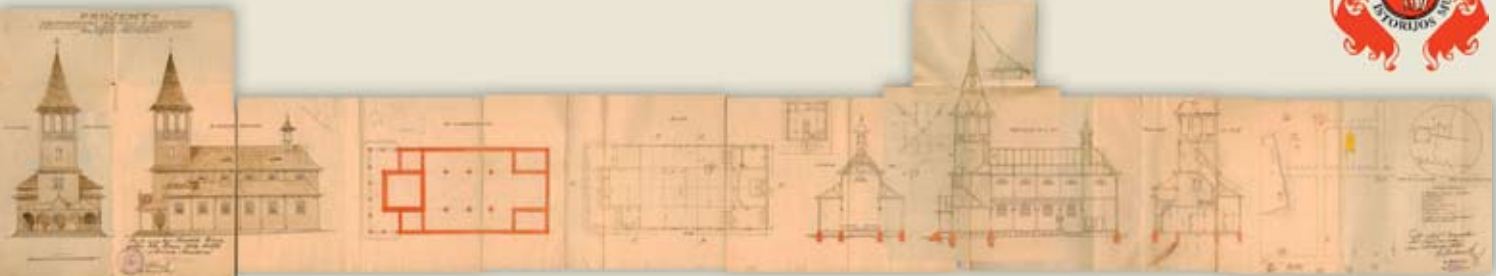
Muziejininkė Evelina Petrauskė

Ekspонатус pamatysite „Sakralinio meno“ ekspozicijoje, Kęstučio g. 4, Trakuose, Pusiasalio pilies teritorijoje buvusio Dominikonų vienuolyno koplyčioje. Darbo laikas: 10-18, trečiadienis-sekmdienis.

Muziejus laikraštyje Nr. 29 (186)

Medininkų bažnyčios projektas

1387 m. įvedus krikščionybę Lietuvoje, pradėdamos steigti bažnyčios. Lenkų istorikas Jonas Dluogošas pažymi, kad bažnyčią Medininkuose fundavo Lenkijos karalius Jogaila (1385-1432). Jogaila paskyrė bažnyčiai nemažai žemės, kelių smuklių pelną. Dr. Jurgis Gimbutas (1918-2001) nurodo, kad Medininkų bažnyčia buvo dylikta Lietuvoje ir statyta 1387, 1391 ar 1413 m. Bažnyčia buvo pastatyta šalia Medininkų pilies. Istorikas Mykolas Balinskis (1794-1864) teigė, kad šią pilį buvo pamėgę Lietuvos didieji kunigaikščiai Algirdas (1345-1377), Vytautas Didysis (1392-1430), Kazimieras Jogailaitis (1440-1492). Gyvendamas Vilniuje, karalaitis Kazimieras (1458-1484) dažnai atvykdavo į Medininkus „pakvėpuoti grynu oru“. Jam mirus 1484 m., velionio palaiikai buvo laikomi Medininkuose ir tik 1636 m. perkelti į Vilniaus katedros koplyčią. 1788 m. buvo pastatyta nauja me-

Medininkų bažnyčios projektas, 1928 m. O.Ševelio nuotr.

dinė bažnyčia. Po 1863 m. sukilimo, bažnyčia caro valdžios buvo atimta iš katalikų ir paversta stačiatikių cerkve. 1910 m. katalikai pasistatė naują bažnyčią, kuri 1931 m. perstatyta pagal 1928 m. projektą, o greta senosios Švč. Trejybės pavadinimo buvo suteiktas naujas – Šv. Kazimiero titulas.

Trakų istorijos muziejuje saugomas medinės Medininkų bažnyčios projektas. Brėžinys yra 2913 x 465 mm dydžio ir spalvintas akvarele. Projekto

autorius A.Dubovikas, jis gyveno Vilniuje. Projektas atliktas 1928 m. birželio 06 d., o tų pačių metų birželio 12 d. patvirtino Vilniaus vyskupas sufraganas ir generalinis vikaras Kazimieras Michelkievičius. Projekte pavaizduotas bažnyčios fasadas, pamatai, bokšto konstrukcija, vidaus skersinis pjūvis, situacijos planas.

Bažnyčia trijų navų. Fasade dominuoja platus kvadratinis bokštas su atvirų sienų trečiuoju aukštu ir nedi-

deliu smailiu piramidiniu stogu. Priekyje yra prieangis su atvira arkada. Fasadą puošia pora baltų arkinių ir vienas apskritas langas. Vidaus erdvė suskaidyta kvadratinėmis kolonomis ir puslankio formos arkomis. Centrinė nava du kartus aukštesnė už šonines. Priešais bažnyčią, dešinėje, stovi plati žema medinė varpinė su praplatintu pagrindu.

Pirmoji Šv. Kazimiero bažnyčia Lietuvoje buvo pastatyta XVI a. viduryje,

netoli Ukmergės. Šiuo metu Lietuvoje yra 15 bažnyčių, turinčių su Šv. Kazimiero vardą: Aleksoto, Alytaus, Balttriškių, Igliaukos, Kamajų, Klaipėdos, Laučiūnavos, Lekėčių, Medininkų, Naujosios Vilnios, Pavoverės, Saugų, Vėžaičių, Vilniaus ir Žemaitkiemio bažnyčios.

Trakų istorijos muziejaus direktorius Virgilijus Poviliūnas

Ekspонатус pamatysite „Sakralinio meno“ ekspozicijoje, Kęstučio g. 4, Trakuose, Pusiasalio pilies teritorijoje buvusio Dominikonų vienuolyno koplyčioje. Darbo laikas: 10-18, trečiadienis-sekmdienis.

Kalesninkų parapijos atgimimas

Vytautas ČESNULIS, Vilnius

Pirmoji bažnyčia Šalčininkų rajone Kalesninkuose statydinta 1676 m. Fundatorius – Konstantinas Mykolas Kuncevičius. Paturio dvaro savininkas Jonas Kazimieras Kuncevičius 1707 m. pastatė naują medinę bažnyčią ir karmelitų vienuolyną.

Vienuolynas 1832 m. rusų valdžios uždarytas neva dėl dvasininkų dalyvavimo 1831 m. sukilime. Pastatai ir žemė konfiskuoti. Paskutinytis vienuolyno viršininkas buvęs tėvas Leonas Buivydas.

Bažnyčia 1838 m. perkelta į Rodūnę. Liko koplyčia kapinėse, bet ir ta 1864 m. nugriauta. Kalesninkų bažnyčiai priklausę daiktai išdalinti kitoms bažnyčioms. Sakoma, kad vargonai paimti į Zobalaičius (Zabolotjė), varpai – į Alovę, metrikų knygos atiduotos Eišiškių klebonui. Kaimai išdalinti kitoms parapijoms (Lietuvos valstybės istorijos archyvas, fondas 694, apyrašas 5, byla 1817; toliau šį archyvą žymėsime santrumpa LVIA, o skaičiais – fondą, apyrašą ir bylą; santrumpa MAB – tai Mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos rankraštynas, skaičiai – fondo ir bylos numeriai).

Neturėdami bažnyčios, Kalesninkų apylinkių gyventojai rūpinosi gauti valdžios leidimą jai pasistatyti. Leisti statyti bažnyčią Rusijos vidaus reikalų ministras sutiko 1902 m. balandžio 30 d. raštu Nr. 2359. Savo ruožtu Vilniaus gubernatorius 1902 m. gegužės 21 d. pranešė Vilniaus Romos katalikų konsistorijai, kad vidaus reikalų ministro pavaduotojas senatorius Durnovas leido Čepelių, Krivilių ir Versekos kaimų bendruomenių katalikams už savo lėšas statyti naują bažnyčią, parinkus vietą Kalesninkų kaimo apylinkėje, kur kadaise buvo vienuolynas, ir įsteigti prie bažnyčios parapiją. Konsistorija apie tai privalėjo pranešti Vilniaus vyskupui, kad šis naujai parapijai paskirtų kleboną.

Apie gubernatoriaus pranešimą konsistorija 1902 m. gegužės 30 d. parašė Rodūnios dekanui ir Eišiškių klebonui, siūlydama jiems parengti kaimų, dvarų, viensėdžių, kurie bus priskirti naujai parapijai, sąrašą ir du jo egzempliorius pristatyti konsistorijai. Dekanui nurodyta nedelsiant liepti Čepelių, Krivilių ir Versekos kaimų bendruomenėms pasirūpinti bažnyčios planu bei samata ir pateikti juos konsistorijai. Žinias apie naujai parapijai priskiriamus kaimus, iš kokių parapijų jie bus atimti, parapijiečių skaičių, bažnyčios planą ir samatą reikėjo pateikti gubernatoriui.

Kalesninkų ir kitų kaimų gyventojai naują bažnyčią norėjo statyti senosios vietoje. Tačiau ta žemė priklausė rusui Titovui, kuris nesutiko jos užleisti. Atvažiavęs Vilniaus gubernatoriaus ginčą išsprendė Titovo naudai, vietos gyventojams pagrasinęs: jeigu jie spyriosis, tai visai neleis bažnyčios statyti.

Versekos kaimo bendruomenės Kalesninkų kaimo susirinkimas, 20 asmenų, 1902 m. rugpjūčio 25 d. nutarė skirti bažnyčiai 5 dešimties žemės.

Rodūnios dekanas numatomos parapijos kaimų sąrašą konsistorijai pateikė su 1902 m. rugpjūčio 26 d. raportu. Sąrašą parengė su Eišiškių klebonu, dalyvaujant Varėnos, Nočios ir Valkininkų klebonams, iš kurių parapijų planuota kaimus paimti. Tik būsimos parapijos kaimų gyventojai dėl vasaros darbų dar nesutarė dėl bažnyčios vietos ir lėšų Dievo namų statybai. Konsistorija Kalesninkų bažnyčios statybos klausimą vėl aptarinėjo rugsėjo 20 d.

Kalesninkų mūrinės bažnyčios projektą ir kitus dokumentus, Versekos kaimo bendruomenės sutikimą duoti žemės bažnyčios statybai ir sodybai Rodūnios dekanas G. Lavrinovičius iš Šalčininkų Vilniaus vyskupijos valdytojui įteikė 1903 m. gegužės 23 d.

Konsistorija, apsvarsčiusi Vilniaus gubernijos valdybos Statybos skyriaus 1903 m. rugsėjo 20 d. ir spalio 9 d. raštus, pagal kuriuos Kalesninkų bažnyčios statybos samata buvo 53017 rub. 54 kap., samatos ir projekto nuorašus spalio 27 d. persiuntė Vilniaus vyskupijos laikinajam valdytojui, Jo Šventenybės popiežiaus rūmų kamergeriui kanauninkui V. Franckevičiui.

Kalesninkų parapijos atgimimas neatskiriamas nuo kunigo Mykolo Rudzio veiklos.

Mykolo Rudzio gimtinė ir mokslai

Mykolas Rudzis gimė Švenčionių apskrityje, Tverėčiaus valsčiuje 1871 m. lapkričio 28 d. (pagal Julijaus kalendorių, vad. senuoju stiliumi, o pagal Grigaliaus kalendorių gruodžio 11 d.; kitos datos iki 1915 m. rudens rašinyje irgi pateikiamos senuoju stiliumi). Gimtąjį kaimą pats kunigas rašė skirtingai: pvz., 1908 m. spalio 14 d. pildytoje anketoje gimtine vadinamas Gailiašilio kaimas, o 1928 m. lapkričio 10 d. registracijos kortelėje – Sekonių nausėdija (MAB 318-26450).

Gailiašilio (Gailiašilių?) kaimo dabar nėra. Sekonys – kaimas į rytus už Tverėčiaus buv. Dysnos apylinkėje, Ignalinos rajone. Taigi kunigas gimęs labiausiai į rytus nutolusiame dabartinės Lietuvos kampelyje.

Pasak išrašo iš Tverėčiaus parapijos krikšto metrikų knygu, 1871 m. gruodžio 5 d. kun. Kavaliauskas Tverėčiaus bažnyčioje Mykolo vardu pakrikštijo Gabrieliaus ir Rozalijos Pivoriūnaitės Rudzių kūdikį, gimusį tą metų lapkričio 28 d. Tverėčiaus parapijos Sekonių nausėdijoje. Krikštavėniai – Gasparas Pivoriūnas ir Felicijana Mikulėnaitė. Tverėčiaus klebono Mykolo Masiulio bažnyčios antspaudu 1887 m. balandžio 10 d. patvirtintą metrikų išrašą 1897 m. gegužės 5 d. patvirtinusi ir Vilniaus RK konsistorija, palyginusi jį su jos archyve buvusiu išrašu (MAB 342-8384).

Anot 1908 m. anketos, M. Rudzis mokėsi namie ir Švenčionių miesto rusiškoje mokykloje. Tačiau yra žinių, kad berniukas mokėsi ir Tverėčiuje, kun. M. Masiulio įkurtoje slaptoje lietuviškoje mokyklėlėje.

1892 m. išvyko į Rygą. Dirbo Kuznecovo porceliano ir fajanso fabrike. Susitaupęs pinigų, 1894 m. grįžo į Lietuvą, bet ne į gimtinę, o į Jiezno (dabar Prienų r.) pas pažįstamą kleboną M. Masiulį. Tik niekur neužtikome paaiškinimo, ką jaunuolis veikė, maždaug trejus metus gyvendamas Jiezno klebonijoje.

(Kun. Mykolas Masiulis gimęs apie 1857 m. Užpalių valsčiaus Pilvelių kaime (dabar Utenos r.). Baigęs 4 klases Švenčionių gimnazijoje, 1873–1877 m. mokėsi Vilniaus kunigų seminarijoje. Ją baigęs paskirtas Ikaznės parapijos (už Breslaujos) vikaru. Taip pat vikaru dirbo Slonime ir Nemenčinėje. Tverėčiaus klebonas buvo 1886–1892 m. Kovotojas už lietuviybę. Jo įkurtoje mokyklėlėje mokydavosi 12–14 berniukų. Mokė klebono jaunesnysis brolis Jurgis Masiulis. Už tą slapta mokyklą M. Masiulis rusų valdžios suimtas, o paskui vienerius metus laikytas pranciškonų vienuolyne Gardine. Jiezne dirbo 1894–1902 m., po to Buivydžiuose netoli Vilniaus, kur 1906 m. balandžio mėn. mirė, lankydamas ligonius apskrėtęs šiltine.)

1897 m. sausio 30 d. Vilniaus I gimnazijoje M. Rudzis išlaikė egzaminus vaistininko mokinio vietai užimti. Gimnazijos pedagogų taryba egzaminavo iš keturių gimnazijos klasių kurso, išskyrus graikų kalbą. Labai gerai įvertintos tik tikybos žinios, o visų kitų dalykų – patenkinamai (tie dalykai: rusų, bažnytinė slavų, lotynų ir prancūzų kalbos, aritmetika, algebra, geometrija, visuotinė istorija, Rusijos istorija ir geografija).

Jiezno gyventojas, Tverėčiaus valsčiaus valstietis Mykolas Rudzis 1897 m. kovo 3 d. parašė prašymą Vilniaus kunigų seminarijos rektoriui leisti laikyti bandomuosius (stojamuosius) egzaminus. Pasak 1897 m. balandžio 28 d. seminarijos egzaminų lapo, žinios iš visų 5 laikytų dalykų įvertintos patenkinamai. Jaunuolis egzaminuotas iš tikybos, lotynų ir rusų kalbų, Rusijos istorijos ir geografijos. Rezultatus parašais patvirtinę seminarijos rektorius ir inspektorius, Vilniaus mokyklų apygardos atstovas, rusų kalbos ir Rusijos istorijos dėstytojai.

Kitą prašymą iš Jiezno Vilniaus kunigų seminarijos rektoriui M. Rudzis parašė 1897 m. liepos 7 d. Prašė laikyti jį seminarijos auklėtiniu. Prie prašymo pridėjo: gimimo metrikų išrašą, Tverėčiaus valsčiaus valdybos 1897 m. liepos 2 d. pažymėjimą, Švenčionių apskrities naujokų ėmimo komisijos pažymėjimą, Vilniaus gubernatoriaus 1897 m. gegužės 29 d. pažymėjimą, Vilniaus apygardos teismo 1897 m. birželio

4 d. pažymėjimą ir Vilniaus I gimnazijos pažymėjimą. Visus dokumentus seminarijai 1897 m. liepos 7 d. pasiuntė Jiezno klebonas M. Masiulis.

Tverėčiaus valsčiaus valdybos pažymėjime rašoma, kad buvęs Dysnos kaimo bendruomenės Sekonių nausėdijos valstietis M. Rudzis atlikti karinės tarnybos šauktas į Švenčionių apskr. antrąją naujokų šaukimo apylinkę 1892 m. ir lapkričio 17 d. įrašytas apsaugos kariuomenės antros kategorijos kariu. Valsčiaus valdyba nematė jokių kliūčių stoti į kunigų seminariją nei dėl karinės tarnybos, nei dėl kitų priežasčių. Pažymėjimas duotas tenkinant M. Rudzio 1897 m. gegužės 7 d. prašymą.

Švenčionių apskr. naujokų ėmimo komisijos pažymėjime pakartota tas pat, kas rašyta Tverėčiaus valsčiaus pažymėjime.

Vilniaus gubernatoriaus pažymėjime rašoma, kad gyvendamas Trakų apskrityje (Jieznas priklausė Trakų apskr. klierikui) M. Rudzis nebuvo teistas ir tardytas, doroviniu ar politiniu nepatikimumu nepasireiškė.

Nebuvo M. Rudzis teistas ir pagal Vilniaus apygardos teismo žinias.

Kunigų seminarijoje Mykolas Rudzis pradėjo mokytis 1897 m. rugsėjo 1 d. Mokslas čia, atrodo, ne visada sekėsi. Pavyzdžiui, MAB 342-17602 yra III kurso klieriko 1900 m. gegužės 8 d. rusų kalbos ir literatūros rašinys „Šykščiojo riterio charakteristika pagal Puškino dramą „Šykštusis riteris“. Rašinys įvertintas dvejetu (pagal 5 balų vertinimo sistemą).

Seminarijoje M. Rudzis mokėsi iki 1901 m. birželio 15 d. Į kunigus išventintas Vilniaus katedroje birželio 24 d., o kitą dieną prisiekė Rusijos imperatoriui. Priešaišką priėmė vienas kunigų seminarijos dėstytojų, dalyvaujant trims oficialiems atstovams ir Vilniaus *pristavui* (policijos viršininkui). Rugsėjo 4 d. paskirtas Gardino parapijos bažnyčios (vadinamosios Gardino Faros) vikaru.

Skyrimas į Kalesninkus ir bažnyčios statyba

Vilniaus vyskupijos valdytojas Viktoras Franckevičius 1903 m. lapkričio 6 d. kreipėsi į Vilniaus gubernatorių: manydamas Gardino Faros vikarą M. Rudzį paskirti naujai steigiamos Kalesninkų parapijos klebonu, „turiu garbės nuolankiausiai prašyti Jūsų Šviesybės pagerbti mane pranešimu, ar nėra iš Jūsų pusės kliūčių man įgyvendinti šį ketinimą“ (MAB 318-10429). Vicegubernatoriaus 1904 m. sausio 29 d. atsakė, jog paskirti Rudzį naujos parapijos klebonu sutiko pats vyriausiasis krašto viršininkas (generalgubernatorius).

Vyskupijos valdytojas 1904 m. vasario 4 d. pranešė Gardine buvusiam M. Rudziui, kad nuo tos dienos skiria jį Kalesninkų klebonu. Pasiūlė prisiekti Romos katalikų konsistorijai „nedelsiant pradėti vykdyti aukščiausiai nurodytas pareigas ir kartu užsiimti bažnyčios statyba“. Apie tai buvo informuoti Gardino ir Rodūnios dekanai.

Tapdamas Kalesninkų klebonu, kun. M. Rudzis 1904 m. balandžio 8 d. antrą kartą davė priesaiką carui. Mokejo lietuvių, lenkų, baltarusių ir rusų kalbas, rašė lotyniškai.

Remdamasis Rusijos Vidaus reikalų ministerijos ir Vilniaus gubernatoriaus raštais, tą pačią balandžio 8-ąją statyti bažnyčią Kalesninkuose leido Vilniaus konsistorius. Taipogi balandžio 8 d. vyskupijos raštu naujai parapijai paskirtos metrikų knygos, antspaudas, knygos aukoms bažnyčios statybai registruoti, bažnyčios planas su 53017 rub. 54 kap. statybos samata.

Į Kalesninkus Mykolas Rudzis atvyko 1904 m. balandžio 9 d. Apsigyveno Baltapečių palivarke pas Gustavą Kuncevičių. Pamaldas laikė pas Kuncevičių, o nuo rugsėjo 8 d. – dar nebaigtoje koplyčioje.

Atvykęs į Kalesninkus, M. Rudzis iš karto ėmėsi statyti ne tik laikiną koplyčią, bet ir kitus parapijos statinius. Dalį žemės, 4 ha, bažnyčios ir parapijos pastatams bei daržui buvo paaukoję 22 Kalesninkų gyventojai. Bažnyčia statyti pradėta 1905 m. vasarą. Kertinį akmenį liepos 11 d. pašventino vyskupas Eduardas fon der Ropas. Išskilmėse dalyvavo

Mykolas Rudzis. Nuotrauka prisegta prie Vilniaus I gimnazijos pažymėjimo

Kalesninkų bažnyčios šoninis vaizdas

daugiau kaip 30 kunigų bei klierikų, tūkstantinė tikinčiųjų minia (LVIA 694-5-1822). Bažnyčia iš vidaus turėjusi būti 39 m ilgio ir 21 m pločio, jos aukštis nuo grindų iki skliautų – 13,5 m.

Kol bažnyčios nebuvo, apie 7 metus melstasi 1905 m. pabaigtoje medinėje koplytėlėje (tik Bronius Kviklys „Mūsų Lietuvos“, T. I, Vilnius, 1989, 2-oji fotografuotinė laida, p. 309 klaidingai rašo, kad jau 1905 m. M. Rudzis pastatydino mūrinę bažnyčią).

Netiksliai apie M. Rudzio statydintą bažnyčią rašoma ir „Lietuvių enciklopedijos“ (Bostonas) 26 tome.

Atsakydamas į konsistorijos 1909 m. gegužės 7 d. paklausimą, M. Rudzis gegužės 26 d. pranešė, kad bažnyčios statybą iš pradžių prižiūrėjo inžinierius Fofanovas, o šiam atsisakius, techniką A. Filipovičius-Dubovikas.

Klebonijos ir kai kurių ūkinių pastatų statyba baigta gerokai anksčiau. M. Rudzis 1911 m. sausio 10 d. prašė konsistorijos leisti išnuomoti du gyvenamuosius kambarius ir sandėlį naujame parapijos pastate; pinigai būtų panaudoti bažnyčios statybai. Konsistorijos sausio 17 d. rezoliucija Rudzio prašyme: paaiškinti klebonui, kad konsistorija sutikimo arba atsisakymo negali duoti, nes iš prašymo neaišku, kam ir kokiomis sąlygomis numatoma patalpas nuomoti; kurija vasario 16 d. taip atsakė ir pačiam klebonui. Todėl M. Rudzis vasario 23 d. paaiškino, kad patalpas norėtų išnuomoti žemės ūkio rateliui vieneriems metams už 60 rub. atlygį. Konsistorija kovo 9 d. paprašė pateikti sutarties akto projektą...

Patalpas klebonas nuomojo ir vėliau. Kurį laiką klebonijos pastate buvo įsikūręs lenkų valstybinės policijos postas. M. Rudzis 1926 m. spalio 13 d. paprašė kurios įgaliojimo atgauti 170 zlotų 18 grašių, policijos apskrities komendanto 1925 m. gruodžio 22 d. deponuotų Eišiškių taikos teisme kaip butpinigius už Kalesninkų policijos posto 1925 m. užimtą būstą. Pinigai skirti bažnyčios statybai. Atsiimti pinigus vyskupas sufraganas M. Rudzį įgaliojo 1926 m. spalio 18 d. (LVIA 694-5-1830).

Tęsinys kitame numeryje

Lietuvos bažnyčios istorija

Arkivyskupo Mečislovo Reinio pėdsakais Vladimire

Dr. Aldona VASILIAUSKIENĖ, Vilnius*Tęsinys. Pradžia Nr. 14*

Tai dar viena nauja M. Reinio vardo įamžinimo vieta Vladimire. Kartu atidengta lenta ir Palaimintajam Klementijui Šeptyckiiui.

Iškilmų metu kapinių aikštėje kalbėjo Lenkijos, Estijos, Ukrainos ambasadų Rusijoje ambasadoriai ar jiems atstovaujantys pareigūnai. Lietuvos Respublikos ambasadorius Antanas Vinkus kalbėjo apie Lietuvos užsienio reikalų ministrą arkivyskupą M. Reinį, mons. Kęstutis Latoža (Vilniaus Šv. Onos bažnyčios rektorius) perskaitė Jo Eminencijos Vilniaus arkivyskupo metropolito kardinolo Audrio Juozo Bačkio sveikinimą.

Paminklinėje lentoje kuklus įrašas lietuvių ir rusų kalbomis: *Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministras, profesorius, arkivyskupas Mečislovas Reinys 1884–1953*.

Atidengus paminklinę lentą uteniškiai pabėrė mons. P. Baltuškos pašventintą iš M. Reinio giminės atvežtų žemių saują, uždegė žvakes.

2010 m. lapkričio 2 d. po šv. Mišių, vykusią kapinėse, Švč. Mergelės Marijos Rožinio Karalienės bažnyčios klebonas kun. Sergie-

jus Zujevas pašventino arkivyskupo Mečislovo Reinio ir archimandrito Klementijaus Šeptyckio paminklines lentas memoriale.

Mečislovo Reinio atminties puoselėjimas Ukrainoje

Lvovo Religijų istorijos muziejus nuo 1990 m. organizuoja konferencijas „Religijų istorija Ukrainoje“. Šio straipsnio autorė daug metų kviečiama skaityti pranešimus. 2007, 2010 ir 2011 m. vykusiose konferencijose skaityti pranešimai, skirti arkivyskupui M. Reiniui. Viename iš pranešimų nusakytos paralelės su ukrainiečių arkivyskupu Volodymyru Sterniuku¹⁰, kitame – supažindinta su meno paminklais Lietuvoje, įamžinusiais Dievo tarną M. Reinį¹¹.

Apie Vladimiro centralo kalinius Dievo tarną arkivyskupą M. Reinį ir studijų ordino archimandritą Klementijų Šeptyckį kalbėta Ukrainoje – 2011 m. gegužės 24–26 d. Lvoje 21-je konferencijoje „Religijų istorija Ukrainoje“¹², Drogobičių pedagoginiame Ivano Franko universitete, Rytų (graikų) apeigų Katalikų Bažnyčiose¹³.

Apie renginius Vladimire bei Ukrainoje garsinant M. Reinio vardą kalbėta konferen-

cijose, skirtose tremčių septyniasdešimtmečiui Skapiškyje¹⁴.

Vladimiro Švč. Mergelės Marijos Rožinio Karalienės parapijos tikinčiųjų dėmesys Mečislovui Reiniui

Vladimiro Švč. Mergelės Marijos Rožinio Karalienės bažnyčios klebono kun. Sergijaus Zujevo ir parapijiečių dėmesį lietuvių tautos sūnui, Dievo tarnui arkivyskupui Mečislovui Reiniui liudija ne tik su dėkingumu sutiktas ir bažnyčioje pakabintas jo portretas, paskleistos žinios jau minėtoje t. S. Zujevo bažnyčioje organizuotoje konferencijoje, parapijos laikraštyje, bet ir maldos, prašant Aukščiausiojo Beatifikacijos (kelimo į Altoriaus garbę) bylos greitesnės baigties ir arkivyskupo Mečislovo Reinio paskelbimo palaimintuoju.

Prie M. Reinio portreto Švč. Mergelės Marijos Rožinio Karalienės bažnyčioje seserys felicitjetės gausiai besilankančioms ekskursijų grupėms nuoširdžiai pasakoja apie šią unikalią lietuvių tautos asmenybę, tapusią žiaurios ateistinės propagandos

skelbėjų auka. Klebonas S. Zujevas ir parapijiečiai nekantriai laukia naujų publikacijų ir kartu su lietuviais meldžiasi, kad Dievo tarnas arkivyskupas M. Reinys greičiau būtų paskelbtas palaimintuoju.

Pabaiga

LITERATŪRA:

¹⁰ www.cathmos.ru; Римско-католическая архиепархия Божей Матери в Москве. Информационный бюллетень, nr. 40, 10 ноября 2010.

¹¹ Василяускене, А. Архієпископ М. Рейніс і архієпископ В. Стернюк: релігійно – історичні паралелі. *Історія релігій в Україні*. Науковий щорічник 2007 рік, Львів: „Логос“, 2007, книга 1, c. 217–232.

¹² Василяускене, А. Архієпископ Мечиславас Рейніс в художніх пам’ятках. *Історія релігій в Україні*. Науковий щорічник 2010 рік, Львів: Логос, 2010, книга 2, c. 596–605.

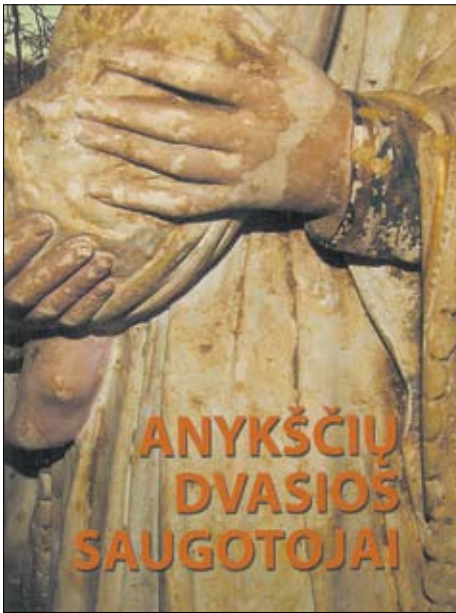
¹³ Василяускене, А. Слуга Божий архієпископ Мечиславас Рейніс и блаженный Климентий Шептицкий: мученики Владимирского централа. *Історія релігій в Україні*. Науковий щорічник 2011 рік, книга 1, Львів: Логос, 2011, c. 559–579.

¹⁴ Vasiliauskienė, A. Arkivyskupo M. Reinio vardo garsinimas. *Utenis*, 2011, birželio 15, nr. 47, p. 3.

¹⁵ Vasiliauskienė, A. Apie arkivyskupą M. Reinį ir jo kančias Vladimiro kalėjime, kalbėta Skapiškyje, *Utenos apskritys žinios*, 2011 (spaudoje); Vasiliauskienė, A. Dėmesys arkivysk. M. Reiniui Skapiškyje, *Utenis*, 2011 (spaudoje); Vasiliauskienė, A. Kupiškio rajono mokiniai Skapiškyje paminėjo krašto tremtinius, *Mokslo Lietuva*, 2011 (spaudoje); Vasiliauskienė, A. Tremties septyniasdešimtmetis minėjimas Skapiškyje. *XXI amžius*, 2011 (spaudoje).

Knygos

Knygos apie Anykščių rašytojus pristatymas

Vytautas RIMŠA, Lietuvos bibliotekininkų draugijos garbės narys, Vilnius*Knygos „Anykščių dvasios saugotojai“ viršelis*

Pedagogų akiratyje – vaikų ir jaunimo dvasinio ugdymo klausimai

Anykščių vaikų ir jaunimo užimtumo centras (VJUC) tarp kitų ugdymo dalykų itin daug dėmesio skiria savo auklėtinių estetiniam ugdymui, literatūriniam švietimui ir literatūros žinių sklaidai. Čia visuomet gausu renginių, skirtų savo krašto rašytojams, jų kūrybai, knygai ir skaitymui. Centro veikla žinoma ne vien rajone, bet ir už jo ribų.

VJUC savo veiklą pradėjo 2004 m. Jis tęsia Labdaros ir paramos fondo „Visos Lietuvos vaikai“ Anykščių skyriaus, veikusio 1992–2004 m. pradžioje, darbo tradicijas, turi keturis etatinius darbuotojus, kuriems visuomeniniais pagrindais talkina daug žmonių, besirūpinančių vaikų ir jaunimo likimu. Tai – socialiniai darbuotojai, pedagogai ir kiti kvalifikuoti specialistai. Čia siekiama apsaugoti (ar atitraukti) vaikus bei jaunimą nuo žalingų įpročių, paruošti ir išleisti į savarankišką gyvenimą dorus, aukštos moralės ir išprususius piliečius. Dirbama keliomis kryptimis: aiškinamasi, kokie vaikų ir jaunimo poreikiai; bendraujama su jų šeimomis; rūpinamasi užimtumu; siekiama sumažinti „gatvės įtaką“; formuojami kultūriniai interesai ir įpročiai.

Pasak VJUC vadovės Evgenijos Baltro-nienės, daug dėmesio skiriama centro instituciniam stiprinimui ir paslaugų kokybės gerinimui. 2009–2010 m. tai buvo sprendžiama vykdant Europos ekonominės erdvės ir Norvegijos respublikos projektą „Nevyriausybinių organizacijų sektorių Lietuvoje“, kurį finansavo Islandija, Lichtenšteinas, Lietuva

ir Norvegija. Surengti centro darbuotojų profesiniai mokymai, įsigyta įrangos, viešinama visuomenėje centro veikla ir kuriamas įvaizdis. Gerokai padidėjo darbuotojų kompetencijos, išsiplėtė teikiamų paslaugų spektras, sustiprėjo tarptautiniai ryšiai, sustiprėjo materialinė bazė. Dabar VJUC vaikams ir jaunimui sudaro puikias galimybes realizuoti savo gebėjimus, interesus ir pomėgius, lavinti darbo įgūdžius, padeda jiems lengviau integruotis į visuomenės gyvenimą. Centre savo gebėjimus lavina per 50 vaikų, kuriuos čia nukreipė mokyklos, Vaikų teisių apsaugos ar Savivaldybės socialinės šalpos tarnybos, Raudonojo kryžiaus Anykščių rajono komitetas.

Estetinis ir meninis ugdymas – visų projektų bei programų pamatas

Pagirtina, kad šalia minėtų dalykų rajono VJUC darbuotojai ir visuomenininkai ypač daug dėmesio skiria meniniam, estetiniam ir dvasiniam vaikų ugdymui, intelektualios asmenybės formavimui. Plėtojant edukacinę bei kultūrinę ugdomąją veiklą, 2002–2011 m. čia vykdyta 14 projektų ir programų. Tarp jų – „Kompleksinės pagalbos vaikams ir jaunimui plėtra Anykščių rajone“ (2004–2011), „Merginų gebėjimų stiprinimas“ (2005–2011), „Kūrybiškumo matrica“ (2009), „Sėkmės faktoriai“ (2010), „Rytojaus ateitis mano rankose“ (2011) ir kt. Jas rėmė Lietuvos respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Anykščių rajono savivaldybė, kitos rajono organizacijos, žemės ūkio bendrovės, ūkininkai, gyventojai. Kai kuriuos projektus iš dalies finansavo tarptautinės organizacijos.

Svarbi vieta projektuose tenka kultūros renginiams, kuriuose kalbama apie meninę kūrybą, literatūrą, rašytojus, knygas, skaitymą. Itin populiarios yra vaikų poilsio stovyklos „Šypsėnėlė“, kur nuolat vyksta susitikimai su rašytojais ir kitais žymiais šio krašto žmonėmis, diskusijos ir popietės, naujų vaikiškų knygų ir knygų apie rašytojus pristatymai bei sutik-tuvės, ekskursijos ar kitos pažintinės išvykos į žymesnes rajono vietas, taip pat kūrybiniai vaikų ir jaunimo dailės ar floristikos užsiėmi-mai, pačių rengiamos knygų ir vaikų meno kūriniių parodos ar stendai.

Anykščių rašytojams skirta popietė

Toliau puoselėdamas 2009 m. pradėto projekto „Žymių Anykščių krašto rašytojų

Rašytojai Milda Telksnytė ir Vygandas Račkaitis (sėdi centre) su renginio dalyviais

keliais“ tradicijas, 2011 m. liepos 8 d. VJUC savo ugdytiniams, jų tėveliams ir kitiems gyventojams surengė išpūdingą literatūros popietę. Tą šiltą ir ramų vasaros penktadienį čia įvyko susitikimas su Anykščių rajono garbės piliečiais, Teresės Mikeliūnaitės kultūros premijų laureatais, žinomais žurnalistais, publicistais, vertėjais ir rašytojais Milda Telksnyte bei Vygandu Račkaičiu. Proga pasitaikė ne eilinė: kūrėjai neseniai atšventė savo 70-ties metų jubiliejus, už nuopelnus kraštui jiems buvo suteikti Anykščių rajono garbės piliečių vardai, kiek anksčiau tapo pirmaisiais minėtos premijos laureatais, o 2010 m. pasirodė rašytojų gyvenimui, literatūrinei ir visuomenei veiklai skirta jubiliejinė knyga „Anykščių dvasios saugotojai“*.

Susitikimui VJUC darbuotojai ir moksleiviai ruošėsi iš anksto. Jaunimas apie rašytojų M. Telksnytės ir V. Račkaičio gyvenimą bei veiklą parengė iliustruotą stendą, šalia jo išdėstė knygas, savo rankomis pagamino svečiams meno dirbinių bei kitų suvenyrų. Į knygos sutiktuves buvo pakviesti moksleiviai, mokytojai, knygų mylėtojai ir bibliotekininkai. Atvyko ir svečiai: Anykščių savivaldybės tarnybos narė Aldona Daugilytė, Anykščių skyriaus tremtinių atstovė Prima Petrylienė, Dalia Tutkuvienė, Irena Šližienė, Liudvikos ir Stanislovo Didžiulių viešosios bibliotekos direktorius Romas Kutka, įvaizdžio kūrėja Aušra Miškinienė bei Kraštotyros ir leidybės skyriaus vedėja Audronė Berezauskienė, taip pat rašytojų gerbėjai iš Debeikių, Kurklių, Kavarsko bei kitų seniūnijų. Iš viso susirinko per 30 žmonių.

Oficialioji renginio dalis prasidėjo gana romantiškoje aplinkoje – vaiskiame, saulės ir žalumos nupliekstame parke, supančiame

VJUC ir istorinę Anykščių pradžios mokyklą, jos senųjų medžių, dar menančių pirmųjų laidų moksleivių klegesį, paunksnėje. Pasveikinusi su literatūros švente, centro vadovė E. Baltro-nienė testė programą pakvietė moksleives: Viktoriją Savickaitę, Neringą Masiulytę, Korneliją Urbonaitę ir Samantą Tarulytę (vad. socialinė pedagogė Eglė Budreikaitė). Pakaitomis iš pradžių jos meniškai perskaitė iš rašytojos M. Telksnytės tarmiškai parašyto „Tauriliškių poringių“ ciklo kūrinėlio „Namo“ ištrauką, išspausdintą naujausioje jos apsakymų knygoje „Atminties gėlės“ (2011), o paskui – rašytojo V. Račkaičio etudų romaną „Vasaros laukymė“, iš jo knygos „Devynžiedė“ (2007).

Knygos apie Mildą Telksnytę ir Vygandą Račkaitį savitumas

Pranešimą apie jubiliejinę knygą „Anykščių dvasios saugotojai“ pristatė jos mokslinis konsultantas, Vilniaus apskritys Adomo Mickevičiaus viešosios bibliotekos Bibliografijos ir informacijos skyriaus darbuotojas, kraštiečių, šių elučių autorių Vytautas Rimša. Jis džiaugėsi, kad Anykščių kraštas nuo seno garsus savo rašytojais ir literatūros tradicijomis, kurias pastaruoju metu taip pat garbingai tęsia nemažas skaičius rajono literatų, tarp jų – ir žinomi rašytojai M. Telksnytė bei V. Račkaitis. Čia gyvendami jie yra parašę ir sudarę 21 knygą, paskelbę šimtus savo kūrinių ir straipsnių periodiniuose leidiniuose, o Vygandas į lietuvių kalbą dar išvertė ir 16 bulgarų rašytojų romanų, apsakų bei apsakymų knygų. Savo straipsniais, beletristiniais, biografiniais ir kitais kūriniais jie tvirtai įaugo ne vien į Anykščių krašto,

Ar Česlovas Okinčicas pripažins kalnę?

Ryšardas MACEIKIANECAS, Vilnius

Ryšardas Maceikianecas

Sąžiningu politiku laikau tik tokį, kuris savo viešojoje veikloje pripažįsta padarytas klaidas, koreguoja savo tezes pagal iš realybės sukaupias žinias ir patirtį. Juozefas Mackievičius. „Tiesa akių nebado“, 2002.

Kaip jau minėjome publikacijoje „Santykių tarp Lietuvos ir Lenkijos vertinimas“, susitikimas prie apskrito stalo Rytų Europos studijų centre turėjo tą neskanų akcentą, kad susitikime dalyvavęs Česlovas Okinčicas be ceremonijų pažėrė kritikos ir negatyvių vertinimų politikams ir veikėjams, tarp kurių – ir LR Seimo pirmininkei Irenai Degutienei bei čia žemiau pasirašiusiam, kartu keliskart pabrėždamas tariamus išskirtinius savo nuopelnus, eilinį kartą prasilenkdamas su tiesa, demonstruodamas intelekto nuosmukį ir tą toli siekiantį moralinį pagėdimą, kuris kyla iš daugiametio buvimo valdžioje ir nebaudžiamumo. Konferencijoje dalyvavęs prezidentas Valdas Adamkus, užsienio reikalų ministras Audronius Ažubalis bei kiti politikai, istorikai ir visuomenės veikėjai atrodė nepaprastai kuklūs taip vaidingai besielgiančio Č. Okinčico fone.

Nors tema iš esmės lietė Lietuvos ir Lenkijos santykius, tačiau Č. Okinčico pasisakymo tonas ir turinys, jo raginimai imtis toli siekiančio bendradarbiavimo su V. Tomaševskiu ir Rinkimų akcija, jo asmeniniai išpuoliai prieš atskirus asmenis ir net grasinimai leido susirinkusiems dar kartą suprasti tą kultūros ir atsakomybės lygių skirtumą, kuris iš esmės daro neįmanomą bendradarbiavimą su Rinkimų akcija bei ją palaikančiais asmenimis.

O mums buvo primesta, kad esą tai mes lėmėme ir lemiamieji Rinkimų akcijos ir V. Tomaševskio veikla. Po tokių pareiškimų esame priversti priminti kai kuriuos įvykius ir faktus, kad informuotumėme visuomenę, kas gi iš tikrųjų lėmė V. Tomaševskio veiklą ir primetė Lietuvos lenkų bendruomenei lyderį ir aplinką, kurie šiandien tragiškai apsunkino jos vystymąsi ir ateitį.

Iš tikrųjų 1993–1996 metais V. Tomaševskis buvo padėjęs Lietuvos Lenkų Sąjungos frakcijoje. Tačiau jau tada demonstravo tokius neigiamus bruožus ir elgesį, kuris nepriimtinas žmonėms, turintiems tam tikrus kultūros standartus. Vis dėlto, nepaisant konfliktų ir jo šeimos labui, buvo paliktas padėjėju iki kadencijos pabaigos.

Mūsų baimes, kad jam trūksta atsakingumo ir emocinio stabilumo, netrukus patvirtino išpuolis bare „Po ažuolu“ Lenkijoje 1997 m. gegužės 5 dieną. Kai šis įvykis buvo atspindėtas spaudoje ir televizijoje, į mūsų paklausimą dėl siautėjimo minėtame bare ir sulaikymo priežasčių tuometinis Suvalkų vaivada Cezary Cieślukowski 1997 m. gegužės 12 d. raštu informavo Lietuvos lenkų sąjungą:

„... Nustatyta, kad 1997 m. gegužės 5 d. 2.15 val. baro „Po ažuolu“ Ogrodnikuose savininkas pranešė motorizuotam policijos patruliui, kad prieš kelias minutes jo bare buvo kilusios muštynės, ir dalis jų dalyvių nuvažiavo automobiliu „Volvo“ su valst. Nr. CPA 867 bei šiuo metu stovi eilėje prie pasienio punkto išvažiuoti iš Lenkijos.

Policininkai šiuo reikalu privalėjo imtis aiškinimosi ir tiriamųjų veiksmų. Priejo prie automobilio su nurodytais numeriais ir paprašė vairuotojo bei keleivių dokumentų. Taip pat paklausė, ar jie iš tiesų dalyvavo muštynėse bare. Gavo teigiamą atsakymą, tačiau tuomet Valdemaras Tomaševskis, vienas iš automobilio keleivių, ėmė šaukti likusiems, kad šie nerodytų dokumentų, kad čia banditų šalis ir pan. Visą laiką elgėsi labai arogantiškai ir agresyviai. Dėl to pareigūnai izoliavo jį nuo kitų automobilio keleivių, įsodindami į patrulių automobilį. Atsižvelgdami į procesinę būtinybę apklausti muštynių dalyvius, policininkai nusprendė juos sulaikyti ir nugabenti į Seinų rajoninių policijos komisariatą, nes

kitur atlikti minėtų veiksmų nebuvo galimybės.

... Sulaikytiesiems būnant Seinų PK, policininkai elgėsi su jais su tinkama pagarba. Kategoriškai paneigė, kad kurį nors iš jų įžeidinėjo ar gąsdino. Nevertė duoti jokių parodymų.

Suvalkų vaivadijos policijos komendantas jam atsakingų pareigūnų veiksmuose nežvelgė neteisingumo...

Tiems, kurie jautė atsakomybę už lenkų bendruomenės Lietuvoje likimą, šis naktinis išpuolis pasienio bare Lenkijos teritorijoje dar kartą paliudijo, kad turime reikalą su pavojingu, agresyviu žmogumi, turinčiu kenksmingų ipročių provokuoti ir spręsti visus ginčus jėga bei kumščiu.

1998 m. balandžio 17 d. mes padėjome pamatinį Lenkų namų Vilniuje akmenį, o kitą dieną įvyko VII Lietuvos Lenkų Sąjungos suvažiavimas. Čia ir vėl V. Tomaševskis elgiasi agresyviai, bando pakurstyti aistras, paaštrinti rezoliucijos charakterį – ir faktiškai lieka vienas. Susirinkusieji vienareikšmiškai atmeta jo pasiūlymą ir neigiamai vertina jo elgesį. Lenkų bendruomenę reprezentuojanti Lietuvos lenkų sąjunga pamažu, bet aiškiai, nuo suvažiavimo iki suvažiavimo, keičia mąstymą ir veiklos kryptį bei ima atsakingai siekti ne konflikto, o pilietiško nuostatų kūrimo ir bendradarbiavimo.

Ir tada į pagalbą V. Tomaševskiui ateina Varšuvos „Wspólnota“, jo naudai ryškiai pasikeičia Č. Okinčicui priklausančios radijo stoties „Znad Wili“ tonas, spėriai išleista „Gazeta Wileńska“ pradėta transliuoti reklama, o posovietinė ir kolūkinė nomenklatura vis labiau dominuoja Rinkimų akcijos veikloje. O kai 1999 m. balandį Vilniuje vyksta teismo procesas dėl antivalstybinės veiklos prieš Lietuvos KP CK (maskvietiškos platformos) sekretorių L. Jankielevičių bei kitus veikėjus, teismo salėje tarp L. Jankielevičiaus gynėjų, šalia A. Štelmachovskio, jau matome V. Tomaševskį.

Tuo metu, matydama akivaizdų pavojų demokratijai ir Lietuvos lenkų ateičiai, Lietuvos lenkų sąjunga laikraščio „Nasza Gazeta“ puslapiuose pradeda diskusiją apie tai, jog Lietuvos lenkai kaip piliečiai pagal Konstituciją turi teisę į laisvą pasirinkimą ir gali atiduoti savo balsus bet kuriai legaliai veikiančiai politinei partijai, o ne tik Rinkimų akcijai.

2000 m. kovo 25 d. vyko Sąjungos konferencija, kuri kaip tik pasmerkė Rinkimų akcijos veiksmus, nukreiptus apriboti Lietuvos lenkų konstitucines laisvų rinkimų teises. Asmeniškai buvo raginami atsakyti tokios praktikos ir prisiimti atsakomybę V. Tomaševskis ir L. Janušauskienė.

Tuo pat metu „nežinomi kaltininkai“, turintys blogų ipročių kiekvieną ginčą spręsti jėga ir kumščiu, 2000 m. kovo 2 d. naktį visiškai suniokojo „Nasza Gazeta“ redakciją ir LLS būstinę, pasiimdami įrangą ir archyvą, vietoje naikindami tai, ko nepajėgė išnešti. Deja, valdinikiška privilegija duoti nurodymus telefonu nulėmė, kad nusikaltimo kaltininkai iki šiol nerasti ir nepatraukti baudžiamajon atsakomybėn, nors nepriklausomoje Lietuvoje tai buvo vienintelis tokio pobūdžio banditiškas išpuolis prieš laikraščio redakciją.

Kadangi lūkesčiai, kad po užpuolimo laikraštis nutrauktų veiklą, neišsipildė, po mėnesio V. Tomaševskis ir jo aplinka, kartu su Zbigneu Balcevičiumi, kuris sovietų laikais ėjo sovietų specialiųjų tarnybų, tarp jų KGB, politinio koordinatoriaus pareigas ir buvo „Czerwony Sztandar“ redaktorių, organizuoja atvirus išpuolius prieš redakciją ir jos darbuotojus. Vilniaus ir Šalčininkų rajonų savivaldybių valdininkų pagrindu, šalia oficialiai ir legaliai veikiančios Sąjungos, ikuria „savą sąjungą“ – Rinkimų akcijos priestatą, kuris, nepaisant jo nelegalumo, tais laikais sulaukia paramos iš Varšuvos „Wspólnota“, prezidento A. Kvasnievskio ir aukščiausiujų Lietuvos valdininkų.

2000 m. gegužės 13–15 d. Lietuvos vizito lankėsi A. Stelmachovskis po susitikimo su prezidentu V. Adamkumi ir premjeru A. Kubiliumi pareiškė, kad dabar mes (suprask: Varšuvoje) spėsime, kas kuo turi būti tarp lenkų Lietuvoje (?). Taip puolėjai gauna veiksmų laisvę, inicijuoja tesimo procesą, kuris truko iki 2007 metų.

Be abejonės, tai buvo kritinis laikas Lietuvos lenkų gyvenime. Redakcijos „Nasza Gazeta“ apsisvalymas nuo buvusių „Czerwony Sztandar“ darbuotojų, naujos statybos ir kitos

iniciatyvos, taip pat gyventojų pasiaukojimas rodė, kad pradėjome eiti savą keliu kurdami savo ateitį Lietuvoje. Deja, vadovais tapo tie, kuriems visiškai svetimas atsakomybės, garbingumo ir demokratijos jausmas, o visuotinai tapo pliekiami tie, kurie matė ir perspėjo apie pavojus; buvo tyliai pritariama teisės ir Konstitucijos pažeidimams – visa tai per praėjusį dešimtmetį privedė prie pavojingų tendencijų ir masinės sąmonės deformacijos.

2001 m. rugsėjį Lietuva ir Lenkija minėjo diplomatinį santykių atnaujinimo dešimtmetį. V. Adamkaus vadovaujamoje Lietuvos politikų, kultūros veikėjų ir valdžios atstovų delegacijoje, vykstančioje į, kalbant Rinkimų Akcijos lyderio terminologija, „banditų šalį“, atsirado jau ir V. Tomaševskis, lenkų pusės pristatytas aukštam valstybiniam apdovanojimui.

Kaip rašė 2001 m. rugsėjo 6 d. „Kurier Wileński“, per pagrindines Lietuvos ir Lenkijos diplomatinį santykių atnaujinimo dešimtmečio iškilmes Varšuvoje prezidentūros rūmuose, kur šalių prezidentai V. Adamkus ir A. Kvasnievskis teikė apdovanojimus asmenims, nusipelnusiems Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimu, V. Tomaševskis sukėlė skandalinę sąmyšį ir nepriėmė apdovanojimo, nors būtent tuo tikslu Lietuvos delegacijos sudėtyje ir vyko į Varšuvą.

... Kultūros stoka. Tik toks komentaras. Kitaip to nepavadinasiu. Jam nepavyks iš to padaryti politikos, taigi... Tačiau tai parodo jo pažiūras ir mąstymo būdą, – pasakė „Kurier Wileński“ Vytenis Andriukaitis.

... Andriukaičiui nuostabą ir pasipiktinimą sukėlė skandalingas elgesys asmens, kuris lenkų tautinės mažumos politinėje padangėje yra pagrindinis – tai Lietuvos lenkų rinkimų akcijos pirmininkas Valdemaras Tomaševskis.

... Valdemaras Tomaševskis atsisakė vakar Varšuvoje Prezidentūros rūmuose Lenkijos vadovo Aleksandro Kwasnievskio jam suteikto Kavalieriaus Kryžiaus ordino už nuopelnus lenkiškumui Lietuvoje.

... Kavalieriaus Kryžių, tarp kitų, gavo Vilniaus apskrities viršininko pavaduotojas Zbignevas Balcevičius. „Skandalas buvo pritildytas, ordinas patyliuokais įteiktas A. Kvasnievskio eilinio vizito Lietuvoje metu. V. Tomaševskis ir jo aplinkos žmonės, aiškiai neturintys polinkio veikti demokratijos ir laisvės sąlygomis, ne kartą demonstravę kultūros pagrindų stoką ir civilizacijoje pasaulyje nepriimtinius ipročius, toliau buvo remiami ir reklamuojami priemonėmis, tarp kurių ir nesuderinamos su Konstitucija bei teise.

Trumpai „savai sąjungai“ papirmininkavus J. Sienkevičiui ir anksčiau minėtam Z. Balcevičiui, suderinus su Varšuvos „Wspólnota“ postas perduodamas dabartiniam „prezidentui“ – buvusiam laikraščio „Czarwony Sztandar“ partijos sekretoriui, Maskvos politinės akademijos prie TSKP CK absolventui Michalui Mackievičiui, kuris šiandien iš esmės ir lemia konglomerato Sąjunga–Rinkimų akcija toną.

Nepaisant to, kad byla dėl to, kam priklauso Lietuvos lenkų sąjungos pavadinimas, inicijuota Rinkimų akcijos veikėjų, buvo tik prasidėjusi ir truko iki 2007 m. kovo, jau 2002 m. gegužės 28 d. Lietuvos ambasadorius Lenkijoje Darius Degutis atsiuntė žemiau pateikto turinio telegramą „savai sąjungai“, kuri buvo užmanyta kaip pristatymas Rinkimų akcijai ir kuri teisiniu požiūriu dar nieko bendro su Lietuvos lenkų sąjunga neturėjo:

Michalui Mackievičiui Lietuvos lenkų sąjungos pirmininkui. Didžioji 40, 2001, Vilnius.

Gerbiamas Pirmininke, leiskite pasveikinti Jus išrinkus Lietuvos lenkų sąjungos pirmininku. Linkime Jums visokeriopos sėkmės aktualiuose darbuose. Norėčiau Jus užtikrinti, kad Lietuvos ambasada Lenkijoje yra visada pasiruošusi bendradarbiauti su LLS, o Jūs pats būsite mielai laukiamas svečias Varšuvoje. Su geriausiais linkėjimais, Darius Degutis, Lietuvos ambasadorius.

Panašaus turinio sveikinimai, pasirašyti prezidento V. Adamkaus, pasirodo ir spaudoje, tapdami spaudimo priemone teismui ir viešajai nuomonei.

Kalbant apie prezidentą V. Adamkų, reikia turėti omenyje, kad jo patarėju lietuvių–lenkų santykiams, kartu ir Lietuvos lenkų reikalams buvo Česlovas Okinčicas, kuris neformaliai sprendė, kas turi būti prezidento apdovanotas, paskatintas ar papeiktas. Naudodamasis vals-

tybės vadovo patarėjo padėtimi Č. Okinčicas galėjo daug padaryti ir neinformuodamas apie tai V. Adamkaus. Tuo metu V. Adamkus be patarėjo pasiūlymų ir konsultacijų Lietuvos lenkų klausimais nieko padaryti negalėjo ir tikrai nieko be jo nedarė.

Prisimenant pradžioje minėtą diskusiją, vykusią gegužės 4 d. Rytų Europos studijų centre, verta pažymėti, kad joje dalyvavęs V. Adamkus išreiškė nusistebėjimą ir nesuvokimą, kaip buvo prieita prie Lietuvos ir Lenkijos santykių pablogėjimo, o juk būtent jam būnant valdžioje ir jam dalyvaujant buvo nutiestas kelias agresyviausiai grupei, kuri piktinaudžiauja Lietuvos lenkų vardu, siekdama apjuodinti Lietuvą ir paaštrinti lietuvių ir lenkų santykius. Tai gali tik įrodyti, kad jo patarėjas veikė jam už nugaros, palaikydamas betarpiškus kontaktus su Aleksandru Kvasnievskiu, su kuriuo buvo artimi bičiuliai.

Tada daug ką galima buvo daryti V. Tomaševskio bei jo aplinkos labai slapčia ir prezidento vardu, o dabar Č. Okinčicas tai daro atvirai, ragindamas imtis veiksmų bei konsoliduoti taip pat ir Lietuvos rusus – po Rinkimų akcijos vėliava. Jam netrukė reklamuoti Tomaševskį net tai, kad jo etatiniu patarėju buvo KGB majoras.

... Tokia situacija tikriausiai nutiko būtent Česlovui Okinčicui, skandalingajam visuomeniniam patarėjui visų buvusių prezidentų, o pastaruoju metu – eilinių premjerų, tarp kurių ir dabartinis – Andrius Kubilius.

Kaip sužinojome, Lietuvos premjero patarėjas, o privočiai – taip pat ir radijo „Znad Wili“ vadovas, ragino (laimai, subtiliai) Maskvos valdžią pabaigti politinį pliuralizmą tarp rusų tautybės Lietuvos piliečių. Mat rusai Lietuvoje turi dvi politines partijas, užuot turėję vieną, kaip to norėtų skandalingasis politikas. Su tokiais savo sugestijomis Lietuvos premjero patarėjas kreipėsi į Rusijos ambasados Lietuvoje atstovus, kurie dalyvavo šeštadieniniame (2011 m. sausio 29 d.) politinės partijos „Lietuvos lenkų rinkimų akcija“ susirinkime.

Kaip praneša mūsų šaltiniai, pirmininkas Okinčicas atkreipė Rusijos diplomatų dėmesį į tai, kad Lietuvoje yra dvi rusų partijos, kurios tam tikra prasme konkuruoja tarpusavyje, o tai nėra gerai, ir į tai turėtų atkreipti dėmesį valdžia Maskvoje.

Verta taip pat pažymėti, kad tokios sugestijos Rusijos diplomatams buvo išsakytos Lenkijos diplomatu akivaizdoje, mat jie irgi dalyvavo partijos priešrinkiminiame koncerte. Tokiame kontekste stebina pirmininko, o kartu ir Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataro požiūrių pasikeitimas, nes Lietuvoje ir Lenkijoje daug kas prisimena, kaip prieš 20 metų, 1991 m. rugpjūtį, tas pats žmogus liedamas ašaras Lenkijos parlamente kreipėsi į demokratines valstybes, kad šios stotų ginti Lietuvos, kai tuometinė Kremliaus valdžia taip pat bandė primesti politinį vienbalsiškumą Lietuvos visuomenei.

Tokios pirmininko pozicijos mums nepaaiškina taip pat ir tai, kad viena iš rusų partijų – Rusų aljansas – savivaldybių rinkimuose dalyvauja koalicijoje su Lietuvos lenkų rinkimų akcija, o Česlovas Okinčicas yra jos didelis gerbėjas ir šalininkas (savo laikų jo radijas, sulaužydamas visus anksčiau sudarytus susitarimus, išmetė iš eterio politinių LLRA oponentų reklamą).

Savo ruožtu norėtume paklausti Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataro (galbūt rusų diplomatams neišėjo jo to paklausti), kokių civilizuotų, demokratinių ir oficialiu būdu Rusijos valdžia gali daryti įtaką politinių srovių formavimui nepriklausomoje Lietuvos valstybėje? Mes juk neįtarinėjame, kad Lietuvos premjero patarėjas galėtų raginti svetimos valstybės valdžią formuoti Lietuvos politinę erdovę necivilizuotais, nedemokratiniais ir slaptais būdais...

Taip pat tikimės, kad dėl visų abejonių, kylančių dėl jo sugestijų Rusijai, pirmininkas viešai pasiaiškins, kaip ir derėtų viešam asmeniui demokratinėje šalyje, o premjero patarėjas ir signataras juk tikrai yra viešas asmuo, kaip ir Lietuva juk yra demokratinė valstybė...“ (www.infopol.lt)

Česlovas Okinčicas, Lietuvos premjero Andriaus Kubiliaus patarėjas, teigė, kad yra nepaprastai laimingas, nes LLRA pasiekė maksimumą to, ką galėjo. „Tai yra integruojanti partija, tai pilietinė partija, o jos rinkėjai yra patys aktyviausi rinkėjai šalyje“, – vardijo Nepriklausomybės Akto Signataras.

Kunigo Prano Bieliausko primicijų šimtmetis

Palomenės parapijos klebonas kun. Darius Vėlyvis (centre)

Jiezno bažnyčios choras

Prie kun. Prano Bieliausko kapo. Dešinėje Valkininkų Švč. Mergelės Marijos Apsilankymo bažnyčios kleb. Rolandas Valskys

Šių metų birželio 24 d. sukako 100 metų, kai vienas įžymiausių Vilniaus krašto kunigų Pranas Bieliauskas (1911 m. birželio 24 d.) laikė savo pirmąsias 6v. Mišias (primicijas), Jiezno Šv. arkangelo Mykolo ir Jono Krikštytojo bažnyčioje. *Vorutos* skaitytojams jau nebereikia pristatyti kunigo P. Bieliausko – apie jį esame daug kartų rašę, ir ne tik rašę. 2004 m. *Voruta*, padedant šviesios atminties kunigui Valentinui Virvičiui, išleido knygą *Valkininkų bažnyčia ir vienuolynas 1555–1975*. 2009 m. išleido *Vilniaus dienoraštis 1915. XII. 26–1919. XI. 26*. Beje, mūsų žurnalistas Vytautas Česnulis yra parengęs išsamią biografiją (*Kun. P. Bieliausko biografijos netikslumai bei mįslės*), kuri taip pat

buvo spausdinama *Vorutoje* (2010 m. gegužės 22 d. Nr.10 (700) ir Nr. 11 (701). Dabar *Vorutos* redakcijoje eilės laukia nauja kun. P. Bieliausko knyga *Iš Slabados kaimo į Vilniaus katedrą. Kun. P. Bieliausko užrašai 1883–1911m*. Atrodo, kad šios knygos rankraštis buvo sutvarkytas garbingojo Kašiadorių prelado Stanislovo Kiškio, nes Kašiadorių vyskupijos kurijoje prelado S. Kiškio fonde yra P. Bieliausko knygos irištas rankraštinės knygos mašinraštis. Kitą tokią pat rankraštinę knygą turi N. Beržinskienė, gyvenanti prie Jiezno.

Taigi po 100 metų, *Vorutos* redakcijos prašymu, buvo aukojamos šv. Mišios Jiezno bažnyčioje už kun. P. Bieliausko išganyką.

Grazų pamokslą, skirtą kun. P. Bieliausko biografijai, jo veiklai pasakė kun. Darius Vėlyvis (Palomenės parapijos klebonas). Kadangi buvo Sekminių diena, tai ta proga surengta procesija aplink bažnyčią, o *Vorutos* redakcija keliems Jiezno gyventojams padovanojo kun. P. Bieliausko knygą *Vilniaus dienoraštis 1915. XII. 26–1919. XI. 26*. Gimtojo kun. P. Bieliausko Slabados kaimo ir žymės nėra likę.

Birželio 12 d. iš Kauno į Mišias dėl ligos negalėjo atvažiuoti kun. P. Bieliausko sesers Elzbiotos dukra Adelė Mačiuliavičienė, gyvenanti Kaune, bei jos brolis Jonas Kandrotas iš Šiaulių.

Birželio 19 d. Valkininkų Šv. Mergelės

Marijos Apsilankymo bažnyčioje klebonas Rolandas Valskys aukėjo Šv. Mišias už kun. P. Bieliauską. Mišiose dalyvavo kun. P. Bieliausko sesers Adelės Mačiulevičienės sūnus Ramūnas Mačiulevičius su žmona bei Jonas Kandrotas su žmona Monika iš Šiaulių bei sūnūs Virginijus Kandrotas ir Raimundas Kandrotas. Klebonas Rolandas Valskys priminė kun. P. Bieliausko gyvenimo kelią, jo veiklą. Po šv. Mišių ant kun. P. Bieliausko kapo buvo padėtas gėlių krepšelis, o klebonas Rolandas Valskys padėkojo visiems susirinkusiems už kun. P. Bieliausko atminimo saugojimą.

„Vorutos“ inform.
Juozo Vercinkevičiaus nuotr.

Lietuvos didikai

Daugėliškis ir Rudaminos

Romutis MATKEVIČIUS (MATUSA), Vilnius

Tęsinys. Pradžia Nr. 15

1627–1628 m. Kiatinge išmoko kinų kalbą ir ją parašė 2 religinio turinio knygas: „Tchen Che Pan Fou Sin Tou“ (Dvidešimt širdies paveikslų) ir „Che Fou Kin Tai Tou“ (Darbštus ir tinginio žmogaus dešimt paveikslų). Jas pasirašė savo kinietiška pavarde Lou-Ngan tée pan she. Jau 1627 m. kinietišku knygų pasiuntė Lietuvos jėzuitų provinciolui Mykolui Ortizui (Michael Ortizius). Spėjama, kad 1628 m. pabaigoje dalyvavo Kiatingo misionierių konferencijoje, skirtoje krikščioniškų sąvokų atitikmenų kinų kalboje paieškoms. Drauge su tėvu Julijumi Aleni kinų kalba parašė knygą „K'ou to jih ch'ao“ (Pasikalbėjimas su kunigu, 3 leidimai 1630, 1872, 1922). 2009 m. žurnalo „Mokslo Lietuva“ Nr. 16 profesorius Romualdas Švedrys pranešė tokią žinią: <...> Aišku viena: kol Andriaus Rudaminos knygos vertimas nebuvo išleistas anglų kalba kartu su faksimiliniu leidimu kinų kalba, net nežinojome, kad A. Rudamina Kinijoje turėjo teleskopą ir jį demonstravo vietos kinams. Tai jau mokslo istorijos naujiena, kuri atveria visiškai iki tol nežinotą A. Rudaminos biografijos ir istorijos puslapi. Kaip ir visi, ar beveik visi XVII a. jėzuitai misionieriai, vykę į Kiniją, taip ir A. Rudamina buvo puikiai parengtas matematikas ir astronomas. Bet ligi šiol tokio A. Rudaminos mes nežinojome. Jis buvo žinomas kaip misionierius, laivo keleivis, džiovintinių ir kitų ligonių slaugytojas.

Mirė Andrius Rudamina 1631 09 05 Fudžou mieste (Kinija).

Daugėliškis Rudaminų valdžioje

Kada Vilniaus miesto tarėjas (*rajca*) ir burmistras (juo buvo 1562–1568) Motiejus Rudamina tapo Daugėliškio seniūnu, neaišku, kaip nėra žinoma, kada mirė jo tėvas Andrius Rudamina, pirmasis Daugėliškio seniūnas iš Rudaminų. Bet, matyt, tai turėjo atsitikti apie 1577 m., nes Motiejus 1577 03 01 gauna Žygimanto Augusto privilegiją valdyti Uteną, 1578 04 14 Steponas Batoras leido Smolensko vaivada, Breslaujos seniūnui Jurgiui Astikui Utenos dvarą su miestu ir valsčiumi už 8 000 kapų grašių išpirkti iš Motiejaus Rudaminos ir valdyti iki mirties arba kol įkeitimo suma bus grąžinta. 1580 m. Daugėliškio seniūnas Motiejus ir jo sūnūs

Daugėliškio seniūno
Tomo Rudaminos raštas
Daugėliškio klebonui
dėl dešimtinės

Jonas, Laurynas. Martynas ir Tomas tampa Rudaminomis Dusetiškais. Laurynas, husarų rotmistras, dalyvavo 1600–1611 m. kare su švedais ir žuvo prie Felino. Martynas, karaliaus Stepono Batoro dvariškis, mirė Gardine. Jonas Rudamina (1543–1621) kartu su broliu Tomu 1573 m. gruodžio 29 d. su karaliaus Stepono Batoro palaiminimu išsigyja iš Vaitiekaus ir Zofijos Stabrovskių Dūkšto dvarą, o 1592 m. už 1 000 lietuviškų grašių kapų nuperka ir dalį Parsveto dvaro, priklausiusio Onai ir Katerinai Steckeivičiūtėms. Jonas dalyvavo 1558–1582 m. Livonijos kare. 1600 m. tapo Braslaujos vaikiu, 1602, 1605, 1615 m. buvo LDK tribunolo deputatu. Po dėdės Jono mirties jam atiteko Dūdų dvaras. 1619 11 15 Daugėliškio klebonas Jonas Macijauskas (Maciejewski) bylinėjosi su Dūdų dvaro savininku Jonu Rudamina Dusetiškiu dėl nemokamos dešimtinės iš Dūdų dvaro. Jonas Rudamina Dusetiškis 1606 m. fundavo mūrinę Kamajų bažnyčią, suteikdamas patalpas kunigui ir vargonininkui, dovanojo 22 valakus žemės su sąlyga, kad bažnyčioje per savaitę bus laikomos ketverios Mišios už jo vėlę. Palaidotas Bernardinų bažnyčioje Vilniuje kartu su sūnumi Jurgiu, žuvusiu prie Chotino (1621) mūšyje su turkais. 1586–1594 m. Daugėliškio seniūnu buvo jauniausias Motiejaus sūnus Tomas. Jis 1587 m. buvo ir Apso (Breslaujos pavietas) seniūnas. Jau

tapęs seniūnu grąžina Daugėliškio bažnyčiai keletą metų nesumokėtą dešimtinę. Bet 1589 07 06 Daugėliškio klebonas jau vėl bylinėjosi su Daugėliškio seniūnu Tomu Rudamina Dusetiškiu dėl nemokamos dešimtinės bažnyčiai. LDK didikai buvo nepatenkinti Rudaminų kaip naujųjų bajorų kilimu. Todėl yra žinoma, kad įvairiais būdais buvo bandoma nušalinti Rudaminas iš LDK valdymo elito. 1595 m. Jonui Pacui ir jo žmonai kunigaikštytei Zofijai Višnioveckai teisė valdyti Daugėliškio seniūniją užleidžia LDK kancleris Leonas Sapiega, kurią jam pagal sutarimą priverstas užleisti Tomas Rudamina Dusetiškis (už pinigų). Tai buvo įprastas dalykas tais laikais. Juk Rudaminos dalyvavo karuose, o kariuomenei išlaikyti buvo reikalingi pinigai. Būtent Tomo Rudaminos lėšomis išlaikoma kariuomenė Livonijos karo metu užėmė Dineburgą (Daugpilį), Liuciną (Ludzą) ir Kreuzburgą (Jekabpilį). Šios kariuomenės gretose turėjo būti ir Daugėliškio krašto gyventojai. Tomo Rudaminos Dusetiško 8 metus trukęs Daugėliškio seniūnijos valdymas baigėsi, kaip 1594 m. baigėsi ir 24 m. trukęs Rudaminų valdymo laikotarpis. 1601 m. Tomas Rudamina fundavo bažnyčią Dūkšte (dabar – Senasis Dūkštas arba Dūkšteliai). Mirė Tomas Rudamina Dusetiškis 1621 m. nuo žaizdų, atsiradusių Chotino mūšyje su turkais. Kur

Rudaminų giminės herbas „Trimitai“

palaidotas – nežinoma.

Daugėliškio seniūnijos valdymą perima didikai Pacai. Rudaminų ryšiai su Daugėliškio kraštu nenutrūksta. 1774 m. Andrius Mykolas iš Tado Kocielos (Katilo) atperka Dūdų dvarą. Vėliau Dūdų dvarą valdo jo sūnus Breslaujos vėliavininkas Juozapas Kazimieras Rudamina Dusetiškis (1753–1813). Gyveno Breslaujos pataurininkas Pranas Rudamina Dusetiškis (*Pocillatoris Breslawiensis*), mirė 1794 11 06 ir palaidotas Ceikiniuose. 1796 10 21 čia Ceikiniuose, turėdamas 70 m., mirė ir jo brolis, Breslaujos pataurininkas, Dominikas Rudamina Dusetiškis. Palaidotas Dūkštelių kapinėse. Pranas ir Dominikas buvo Juozapo Rudaminos Dusetiško sūnūs. Rudaminos trumpai arendavo Daugėliškio seniūnijos Ceikinių palivarką (dvarą.)

Pabaiga

LITERATŪRA:

1. Lietuvos Metrika, Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 1998–2010
2. Акты, издаваемые Виленскою археографическою комиссиею, Wilno 1867–1915
3. Памятники издаваемые временной комиссией для пазбора древних актов, Киев: 1846
4. Вялікае Княства Літоўскае, Мінск: 2007
5. Złota księga szlachty polskiej, T. Zichlinsky, Poznan 1879–1908
6. Rodzina. Herbarz szlachty polskiej, Sewerin
7. Urzędnicy Wielkiego Księstwa Litewskiego. Wójewództwa wileńskie XIV–XVIII, A. Rachuba

Liaudies buities muziejuje Rumšiškėse – Žolinės šurmulys

Evelina KISLYCH, Trakai

Reporterė Evelina Kislych ir Žolinių šventės organizatorė Gintarė Jančiūtė šventę pasitiko apsirengusios drobiniais rūbais ir su pintine vasaros gėrybių

Žinia, kad Lietuvos liaudies buities muziejuje yra pastatyta bažnyčia ir dar seniau – išpūdinga koplyčia, irodo, kad tai puikusia vieta Žolinės atlaidams. Kaip Vorutai sakė ekskursijų vadovė Gražina Teodora Morkūnienė, Žolinė Lietuvos liaudies buities muziejuje ypatinga vieta iš įvairių Lietuvos kampelių atvykusių šeimų šventei. Kaip ir kasmet, jau 9 metus iš eilės, rugpjūčio 15 dieną, Rumšiškėse buvo švenčiamos Žolinės. Organizatoriai džiaugiasi, kad kasmet į šventę suguža vis daugiau svečių iš įvairių Lietuvos bei užsienio kampelių.

Žolinės – dviguba šventė

Žolinės – atsisveikinimo su želmenimis ir gėlėmis bei Švč. Mergelės Marijos dangun ėmimo diena. Bažnyčioje ji pradedama iškilmingais atlaidais – švenčiamos vaistingos laukų žolelės, gėlės, javai bei daržovės. Šią dieną moterys rinkdavo laukų gėles, vaistažoles, dėkodamos Žemei už vasaros derlių. Tuos augalus jos sudžiovindavo, pašventindavo bei laikydavo namuose, už šventųjų paveikslų. Pašventintas vaistažoles naudodavo gaminant arbatą, vaisius ir daržoves valgydavo žiemos metu – tikėdami, kad visa šeima bus apsaugota nuo ligų. Ši tradicija išliko ir yra tęsiama iki šių dienų.

Dieną pradėjo kūryba

Kaimuose žmonės nuo senų laikų iki dabar keliai anksti. Ne tik dėl to, kad jų nelaukia darbai, bet ir dėl to, kad miegant ir gėlės gali nuvysti. Nuo pat ankstauro ryto

Svečiai buvo vaišinami šventinta namine duona

susirinkusieji galėjo pasitelkti kūrybą. Lietuvos liaudies buities muziejaus darbuotoja, žolininkė Gražina Žumbakienė pristatė savo puokščių parodą, dalinosi patirtimi ir atsakinėjo į klausimus, susijusius su augalais, bei atskleidė jų gydomąsias savybes. Visi norintieji kūrė savo puokštes, kurias nešėsi į koplytėlę pašventinti. Dauguma stebėjosi žolininkės sukauptų žinių gausa ir žolelių galia žmogaus sveikatai. Moterys, išklausiusios žolininkės patarimų, teiravosi, kaip galima užsiauginti vieną ar kitą augalą namų sąlygomis.

Šv. Mišios koplytėlėje – kasmet per Žolinę

Šventės organizatorė, muziejininkė Gintarė Jančiūtė džiaugėsi susirinkusiųjų gausa. Kadangi šventė organizuojama nuo 2002 m., daugeliui tapo tradicija dalyvauti koplytėlėje rengiamuose Žolinės atlaiduose, pašventinti surinktas gėrybes, pasivaikinti namine šventinta duona bei dalyvauti kryžių vainikavime. Kalbintas klebonas. teol. lic. Kazimieras Gražulis minėjo, jog Mišios šioje koplytėlėje – paskutinės. Pasak klebono, jau tradicija tapęs Žolinės atlaidų laikymas šioje muziejaus koplytėlėje turėtų persikelti į naujai pašventintą Mergelės Marijos gimimo garbei pastatytą bažnytelę muziejaus miestelyje. Joje ruošiamasi aukoti Šv. Mišias ne tik per Žolinių dieną, bet ir per krikštynas ar vestuves.

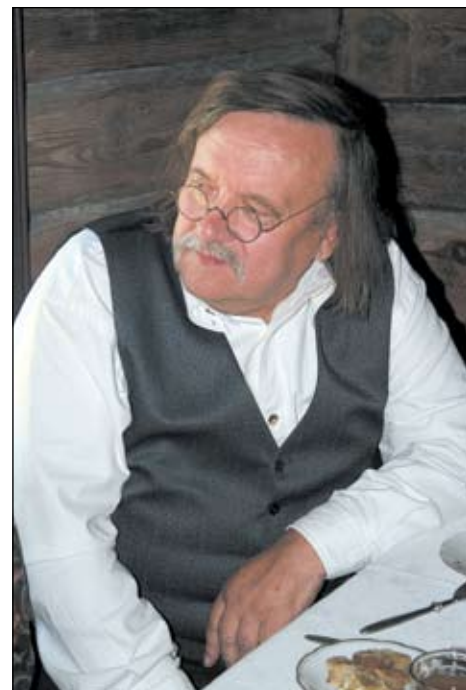
Potyrį ir žinių gausa

Šventei įpusėjus žmonės sugužėjo pažiūrėti, kas vyksta kiekvienoje troboje. Šeiminkės kvietė žmones dalyvauti žaidimuose, paragauti gėrybių bei pažiūrėti į Lietuvos kaimuose anksčiau vykusias Žolinių šventės linksmybes. Tik užsukus į vieną iš trobų, šeiminkė bei muziejininkė Sigutė Žukauskaitė kvietė pasivaikinti derliaus gėrybėmis bei įsi-

traukti į žaidimus – buvo renkama gražiausia bei išpūdingiausia daržovė, mėtom žirniai, ragaujami ir vertinami vasaros derliaus. Šis žaidimas paliko gilių įspūdžių vaikams. Kitoje Aukštaitijos kaimo troboje tekstilininkė bei muziejaus darbuotoja Erika Baltrušaitienė pasakojo apie tekstilę, ypatingasias drobės savybes iš savo beveik trisdešimties metų darbo patirties. Visų uosles užgniaužė ir dėmesį patraukė lietuviškų smilkalų kvapas. Pasak Giedriaus Ubarto, šie smilkalai turi ir raminamąjį, ir gydomąjį poveikį gripo epidemijų, peršalimo, streso atveju, taip pat, kai diegia pilvą. Žaliava smilkalams renkama vasaros mėnesiais, o rugpjūčio pabaigoje ir rugsėjį gaminami smilkalai, kurių galėjo išgyti kiekvienas apsilankęs šioje šventėje. Didesnio dėmesio sulaukė ir muilo gamyba. Šiuo amatu užsiimanti Neringa Jančiūtė pasakojo apie muilo savybes, jo brandinimą bei poveikį mūsų odai ir sveikatai.

Žengiant į trobą su žodžiais „garbė Jėzui Kristui“

Niekam ne paslaptis, kad ši šventė sušaukia ir į vieną vietą suburia daugelį po pasaulį išsibarsčiusių šeimų. Per šią šventą dieną žmonės, atradę laiko savo artimiesiems, prisimena senus laikus. Tai išvysti buvo galima užsukus į Aukštaitiją, Tauragnų sodybą. Šios trobos *gaspadoriumi* prisistatęs muziejaus direktoriaus pavaduotojas informacijai ir muziejininkystei dr. Eligijus Juvencijus Morkūnas ir jo šeima persikėlė į 1935 m. Žolinės šventadienį. Pasak šeiminkės bei muziejininkės Gitos Šapranauskaitės, šios interpretacijos – kelionė laiku. Porą valandų bendraudami artimieji, tarp kurių moksleiviai ir studentai, sukvietė svečius pasiklausyti, kaip anksčiau šventės švėsdavo Lietuvos kaimai, kaip bendraudavo ir apie ką kalbėdavo šeimos. Stalas buvo nukrautas vaišėmis: varškės sūriais, namine duona, medumi, gira,

Muziejaus direktoriaus pavaduotojas informacijai ir muziejininkystei dr. Eligijus Juvencijus Morkūnas vaidino Tauragnų trobos šeimininką

bei bulvine banda – tradiciniu sekmadieniniu patiekalu. Pasak G. Šapranauskaitės, kiekvienas svečias galėjo prisijungti prie stalo, isiliėti į pokalbį ar tiesiog klausytis, apie ką kalbama. „Nors ir yra priimta einant į šventę su savimi atsinešti kokią gardumyną, išimtis pritaikoma, jei žmogus katalikiškai pasisveikina – *Garbė Jėzui Kristui*“, – prasiitarė G. Šapranauskaitė.

Jaunimas keičiasi – grįžta į praeitį

Kalbinta ekskursijų vadovė Justė Žukienė pasakojo, kad žmonės vis labiau ima vertinti tai, kas natūralu ir tikra. O tikra tai – kas buvo anksčiau. Liaudies buities muziejuje yra sukurta edukacinė programa, skirta ir mažųjų laisvalaikui, ir vyresniųjų poilsiui, pritraukia lankytojus ir priverčia juos čia vėl sugrįžti. Žvakių liejimas, duonos kepimas, tapymas, linų apdirbimas – veikla, kuri leidžia pasitelkti fantaziją, įgauti žinių ir patiem įvertinti save ir savo gebėjimus. Pasak J. Žukienės, jaunimas taip pat vis dažniau renkasi Liaudies buities muziejų – organizuojami bernvakariai, mergvakariai, vestuvės su lietuvišku prieskoniu ir senovės tradicijomis. Atrodo taip, kad jaunimas nori pajusti senųjų laikų vestuvių skonį, patirti tai, ką patyrė jų tėvai. Tai tik irodo, kad daugeliui „nebeskanė“ prabanga ir visa juos supanti butaforija. Todėl daugumą traukia autentiški namai, kuriuos galime išvysti Liaudies buities muziejuje, Rumšiškėse.

Žolinės šventė tik irodo, kokia brangi mums senolių praeitis.

Autorės nuotr.

Rumšiškių bažnyčios klebonas teol. lic. Kazimieras Gražulis

Muziejininkė Sigutė Žukauskaitė dalinosi derliaus gėrybėmis

Žolinių šventės dalyviai ažuolo vainiku apjuosė Aukštaitijos kaimo kryžius

Nuomonės, diskusijos, komentarai

Ar Lenkija turi slaptą antilietuvišką strategiją?

Prof. Povilas GYLYS, Vilnius

Prof. Povilas Gylis

Tęsinys. Pradžia Nr. 2

O juk po tokių pareiškimų Lietuva galėtų paklausti Lenkijos, kodėl ji net po tokių pasisakymų palaiko veikėjus, kurie mūsų šalyje provokuoja susipriešinimą tarp lenkų ir lietuvių, ir taip iš esmės pablogina saugumo situaciją mūsų šalyje. Negi mūsų kaimynė nepripažįsta po Antrojo pasaulinio karo susiformavusių valstybinių sienų, jeigu remia žmones, kurie mano, kad Vilnijos žemės nėra lietuviškos tiek istorine, tiek teisine prasme. O tai juk dvelkia grožiumu Lietuvos valstybei, nes abejojama jos teritoriniu vientisumu ir sienų neliečiamumu.

Kai V. Tomaševskis sako „čia mūsų žemė“, jis turi omenyje ne galbūt neteisingai mūsų biurokratijos išspręstą vietinio lenko privataus sklypo gražinimo klausimą, o tai, kad Vilniaus krašto žemės nėra lietuviškos valstybine prasme. Valstybine prasme, turi susivokti, jos yra lenkiškos. Ar po tokių pareiškimų galima teigti, kad V. Tomaševskis ir jo vadovaujama partija yra lojali Lietuvos valstybei? Ar po tokių pareiškimų Lietuvos vadovai neturėtų paklausti Lenkijos vadovų, kodėl jie remia šią organizaciją. Kokie yra tokio rėmimo motyvai? Ar tai atitinka tarptautines teisės principus ir bendro buvimo Europos Sąjungoje bei NATO dvasia. Pagaliau, ar tai atitinka prieš keliolika metų pasirašytos dvišalės sutarties, kuria taip mėgsta mojuoti Lenkijos pusė, turinį.

O dabar apie smulkesnius dalykus. Pirmausia apie lenkiškų pavardžių rašymą, dėl kurio iš tiesų buvo susitarta 1994 m. pasirašant garsiąją dvišalę sutartį ir dėl to susitarimo tariamo nevykdymo iš Lietuvos pusės. Kad būtų aišku, apie ką kalbama, cituoju sutarties 14 straipsnio dalį, kurioje sakoma, kad tautinių mažumų atstovai susitariančiose šalyse turi teisę „vartoti savo vardus ir pavardes pagal tautinės mažumos skambesį“. Pabrėžiu žodžius – **pagal skambesį**. Taigi nėra jokio teisinio abipusio įsipareigojimo dėl, pavyzdžiui, lenkiškų **rašmenų** įvedimo rašant Lietuvos lenkų pavardes, ką akcentuoja ne tik V. Tomaševskis, bet ir jo įtakingi rėmėjai Varšuvoje. Ponui ministrui R. Sikorskiui siūlau dar kartą perskaityti sutartį, nes susidaro toks išpūdis, kad jis ją komentuoja neįsigilinęs į tekstą. Būtina su tekstu susipažinti ir Lietuvos elitui. Gal praeitų politinis mikčiojimas diskutuojant tuo reikalu su lenkiškąja puse. Susidaro toks išpūdis, kad ne tik lenkų, bet ir lietuvių pusė nėra gerai susipažinusi su sutartimi, apie kurią jiems tenka kalbėti derybose ir apskritai viešojoje erdvėje.

Taigi sutartis yra vykdoma – lenkai savo pavardes gali rašyti pagal skambesį ir be lietuviškų galūnių. Narkevič nebūtinai turi tapti Narkevičius. Politinis spaudimas eiti toliau ir įvesti Lietuvos lenkams lenkiško alfabeto bent kai kurias raides susiduria su fundamentaliomis kliūtimis. Pirma, alfabetas yra esminė tautinės kultūros, savasties dalis. Ir kiekviena tauta ją saugo. Vienos iš tautinių mažumų spaudimas į valstybinės kalbos alfabetą įtraukti tos mažumos alfabeto dalį yra, kiek žinau, beprecedentis atvejis pasaulinėje praktikoje. Išorės valstybės kišimasis į šį reikalą taip pat, manau, yra beprecedentis, nes reiškia kalbinio suvereniteto pažeidimą.

Antra kliūtis, susijusi su pavardžių rašyba, yra daugiau techninė, tačiau taip pat nelengvai įveikiama. Arba įveikimas brangiai kainuotų. Praplėtus alfabetą, reiktu

keisti raštvedybą, kompiuterių programas, papildomai apmokyti valstybės tarnautojus ir privačių firmų darbuotojus visos šalies mastu. Juk lenkai gyvena visoje šalyje. Tai rodo ir situacija Lenkijoje. Nors formaliai Lenkijos lietuviams yra leidžiama savo pavardes rašyti lietuviškai, tačiau praktiškai tuo niekas nesinaudoja, nes lietuviškos pavardės išnyksta iš įvairių sąrašų, kompiuterinių bankų įrašų ir t. t.

Taigi realiai pasinaudoti formaliai suteikta teise Lenkijos lietuviai negali. Tokia teise pasinaudojo tik keletas Seinų krašto lietuvių, tačiau praktiškai visi jie gyvena Lietuvoje. Lenkijoje jie su savo lietuviška pavarde išgyventi, realiai tvarkyti savo praktinių reikalų negalėtų. Vadinasi, Lenkija neturi pagrindo girtis, jog ji ten gyvenantiems lietuviams teisiu pavardžių rašyme suteikia daugiau nei Lietuva vietiniams lenkams. Sistema sukonstruota taip, kad ja pasinaudoti Lenkijos lietuviui yra neįmanoma.

Mokymo programos mokyklose yra dar vienas ginčytinas klausimas. Ir šiuo klausimu, V. Tomaševskis bei jo globėjai Lenkijoje užima karingą poziciją sakydami, kad lietuviškų mokymo disciplinų dalies išplėtimas lenkiškų disciplinų sąskaita iki maždaug 30 proc. yra lenkų mažumos padėties pabloginimas. Tai būtų tiesa, jei balansas tarp lenkiškai dėstomų disciplinų ir lietuviškai dėstomų disciplinų būtų pakeistas drastiškai. Vis dėlto lenkiškoji dalis mokymo programose išlieka dominuojanti. Lietuviškas mokymas neturėtų didelės prasmės tik tada, jei Vilniaus kraštas kada nors taptų didžios Lenkijos „od moža do moža“ dalis. Jeigu Vilniaus kraštas lieka Lietuvos dalis, vietos lenkams **naudinga** gerai mokėti valstybinę kalbą.

Jeigu išlaikomas balansas tarp galimybės mokyti gimtąją lenkų kalbą ir naudoti, kurią lenkiškų mokyklų mokiniai gauna dalį dalykų besimokydami valstybine kalba, nederėtų Briuseliui ir visam pasauliui skųstis dėl lenkų vaikų padėties piktavališko ir drastiško

bloginimo. Juolab kad Lenkijos lietuviškų mokyklų padėtis yra panaši ar net blogesnė. Pavyzdžiui, pagal aprūpinimą vadovėliais.

Tai, kas pasakyta, nereiškia, kad lenkų situacija Lietuvoje yra ideali. Yra ką toje situacijoje tobulinti. Tačiau, pirma, ta situacija nėra tokia dramatiška, kaip bandoma pateikti, antra, ji nepagerės, jei problemoms spręsti ir toliau bus naudojamas ne dalykiško dialogo, o brutalaus poveikio bei dezinformacinės propagandos metodai pagal principą *might is right* (angl. stipresnis yra teisesnis).

Lenkų rinkimų akcija, siekdama mobilizuoti savo elektoratą šalia nacionalistinio, o tiksliau – šovinistinio, naudoja ir religinį argumentą. Įeidami į Vilniaus valdančią koaliciją, nori pradėti statyti naują katalikišką šventovę. Nebūdamas praktikuojantis katalikas, tačiau išpažindamas krikščioniškas vertybes, tokias kaip artimo meilė, noriu pasakyti: Dievo Vilniuje ir Vilniaus krašte nebus daugiau, jei mes dėmesį ir išteklius sutelksime religinių mūrų statybai ir užmiršime, kad žymiai svarbiau yra kad ir kukliomis materialinėmis sąlygomis prisidėti įkurdinant dieviškąjį pradą mūsų širdyse ir santykiuose. Priešų paieškos, melas apie savo artimą – net jei jis lietuvis – Dievo, kuris yra taikos, gėrio, harmonijos ir grožio Viešpats, valdų neišplės. Jei norime jas plėsti, pradėkime atvirai, garbingai, sąžiningai kalbėtis.

Tada gali paaiškėti, kad ir lietuviai šioje situacijoje neišvengė klaidų ir kad jie yra pasirodę klaidas taisyti. Bet tam reikia, kad vietiniai lenkų politikai ir jų globėjai Varšuvoje pripažintų, kad Lietuva yra suvereni valstybė, nėra Lenkijos protektoratas, kad Lietuvos lenkai, kaip ir lietuviai, turi laikytis Lietuvos Respublikos Konstitucijos bei įstatymų ir, svarbiausia, kad lietuvis nėra amžinas lenko prieša ir su juo galima susitarti, gyventi taikoje.

Pabaiga

Šaltinis: www.delfi.lt, 2011 m. birželio 29 d.Knygos

Knygos apie Anykščių rašytojus pristatymas

Vytautas RIMŠA, Lietuvos bibliotekininkų draugijos garbės narys, Vilnius

Atkelta iš 10 p.

bet ir į visos Lietuvos literatūrinį gyvenimą, o jų raštus pamėgo daugelis šalies skaitytojų. Ir tai neatsitiktinumas: abiejų autorių kūryboje dominuoja labai kilnūs, humaniški ir sektini idealai; giliai psichologiški ir logiškai pagrįsti yra jų siužetai; knygose vyrauja subtilus lyrizmas ir gilus, filosofinis gamtos grožio pajautimas. Visa tai ilgainiui pelnė jiems daugelio skaitytojų simpatijas.

Kita vertus, išsami pažintis su autoriais ir jų kūryba, šiandien liudija didelį jų literatūrinį talentą, nuoseklumą, darbštumą. Tereikia tik pažvelgti į rašytojams skirtą stendą ar prisiminti knygas, išskleistas parodoje. Maža to, eidami į literatūrinę popietę, abu jie atsinešė po naują savo knygą: Milda – apsakymų rinkinį „Atminties gėlės“, o Vygandas – poezijos leidinį „Nuo rudens lig rudens“. Vis dėlto, geriausiai jų kūrybą mums pristato neseniai pasirodęs rašytojams skirtas jubiliejinis leidinys „Anykščių dvasios saugotojai“. Ši knyga taip pat yra verta neeilinio skaitytojų dėmesio, nes joje sukaupta daug vertingos informacijos ir pačios įvairiausios medžiagos. Kaip sakoma, „žinių kompleksas“. Dėl to pagiriamojo žodžio nusipelnė ir šios knygos sudarytoja, Anykščių savivaldybės L. ir S. Didžiulių viešosios bibliotekos Kraštotyros ir leidybos skyriaus vedėja A. Berezauskienė. Ji taip pat čia įdėjo daug savo minčių ir triūso.

Nors knyga ir ne pati didžiausia, ji – gąnėtinai talpi ir informatyvi. Apie rašytojus M. Telksnytę ir V. Račkaitį joje skelbiama keleriopa medžiaga: 1) glausta informacija apie rašytojų gyvenimą, literatūrinę veiklą ir pora jų kūrinių (tarkim, originalūs kūrybos pavyzdžiai); 2) kolegų – rašytojų, literatūrologų, žurnalistų ir kitų specialistų pasisakymai apie rašytojų kūrybos savastį, ypatumus, vertinimus; 3) išsami (moksline) rašytojų M. Telksny-

tės ir V. Račkaičio kūrybos bibliografija (geras pagrindas rašytojų gyvenimo ir kūrybos literatūrologinėms studijoms ateityje); 4) vaizdiniai dokumentai (nuotraukos, laiškų kopijos ir kt.), papildantys tekstinę knygos dalį ir pravartūs populiarinant kūrybą (tarkim, rengiant parodas bibliotekose ir pan.). Taip pat pagirtina, kad visa ši medžiaga yra moksliškai dokumentuota (ją lengva surasti ir pasinaudoti).

Baigdamas pranešimą, prelegentas padarė kai kuriuos apibendrinimus. Pasak jo, tokia išsami knyga, esant gyviems kūrėjams, yra itin retas ir sveikintinas mūsų šalyje reiškinys, todėl ji teikia daug džiaugsmo šių rašytojų ir apskritai literatūros bei skaitymo gerbėjams. Kita vertus, leidinyje „Anykščių dvasios saugotojai“ yra duotas gana išsamus – nuo pirmųjų publikacijų iki šių dienų – rašytojų M. Telksnytės ir V. Račkaičio kūrybos paveikslas bei objektyvus jos įvertinimas. Pagaliau, knyga, ypač – joje paskelbta išsami bibliografija (525 įrašai) yra gera pradžia ir rimtas įdirbis tolesnėms mokslinėms rašytojų gyvenimo, kūrybos ar visuomeninės veiklos studijoms. Tai itin svarbu žinant, kad literatūros rinkimui ir jos sąrašo sudarymui, rengiant mokslinį straipsnį, bet kuriam autoriui tenka skirti žymiai daugiau laiko, negu paties to mokslinio straipsnio rašymui ar redagavimui. Jis linkėjo rašytojams Mūzos palankumo ateityje ir naujų sumanymų bei kūrinių.

Kalbėjo rašytojai ir kiti popietės dalyviai

Apie ilgą kelią į literatūrą, ieškojimus ir kūrybą pasakojo rašytojai M. Telksnytė ir V. Račkaitis. Jie prisiminė ir darbus rengiant knygą „Anykščių dvasios saugotojai“, nuoširdžiai dėkojo knygos sudarytojai A. Berezauskienei, bibliografėms Germai Aviltienei ir Bronei Gvozdienei, taip pat Anykščių L. ir S. Didžiuli-

Naują knygą apie Anykščių rašytojus pristato mokslinis konsultantas Vytautas Rimša

lių viešajai bibliotekai už pagalbą. Su knygos sutiktuvėmis rašytojus nuoširdžiai sveikino Anykščių rajono savivaldybės, Tremtinių ir politinių kalinių sąjungos, Viešosios bibliotekos atstovai ir kiti susitikimo dalyviai.

Leidinio sudarytoja A. Berezauskienė prisiminė kai kuriuos paruošiamojo darbo su rašytojais ir straipsnių autoriais epizodus, dėkojo jiems bei leidinio redaktoriui Vytai Rimšai už pagalbą rengiant knygą spaudai. Geru žodžiu ji paminėjo ir knygos rėmėjus, be kurių pagalbos taip pat būtų buvę sunku pasiekti užsibrėžtą tikslą.

L. ir S. Didžiulių viešosios bibliotekos direktorius R. Kutka priminė, kad populiarindama rajono rašytojų ir literatų kūrybą, knygas ir skaitymą, Anykščių VJUC vadovė E. Baltronienė ir kiti darbuotojai daug metų glaudžiai bendradarbiauja su L. ir S. Didžiulių viešąja biblioteka, organizuoja literatūrinius renginius, skatina vaikus ir jaunimą skaityti. Centro vadovės E. Baltronienės pasiūlymu, tarp Anykščių L. ir S. Didžiulių viešosios bibliotekos bei Anykščių VJUC buvo pasirašyta

ir bendradarbiavimo sutartis, kuri pastaruoju metu yra taip pat sėkmingai vykdoma. Šia proga jis įteikė Centro vadovei bibliotekos padėkos raštą.

Renginio pabaigoje VJUC vadovė E. Baltronienė nuoširdžiai padėkojo bibliotekai už darbo įvertinimą, o rašytojams ir kitiems svečiams bei dalyviams – už pasisakymus ir aktyvų dalyvavimą pagerbiant pamėgtus rašytojus – Anykščių dvasios saugotojus...

Paskui šventės dalyviai iš parko perėjo į centro patalpas, kur jų laukė arbata, tortas ir kiti skanėstai. Čia tęsėsi neformalus pokalbis apie kūrybą, literatūrą, skaitymą, artimiausius darbus. Rašytojai M. Telksnytė ir V. Račkaitis dalijo gerbėjams autografus, atsakinėjo į klausimus, mielai sutiko paskaityti keletą ištraukų iš ką tik išleistų savo knygų. Prasmingas renginys visiems paliko daug malonių prisiminimų.

*Anykščių dvasios saugotojai / Sudarytoja Audronė Berezauskienė. Anykščiai: Anykščių raj. savivaldybės L. ir S. Didžiulių viešoji Biblioteka, 2010, 184 p. – iliustr.

Nuotraukos iš Anykščių rajono VJUC archyvo

Okupanto nužudyta jaunystė

Auksutė RAMANAUSKAITĖ-SKOKAUSKIENĖ, LR Seimo narė, Lietuvos Nepriklausomybės gynimo

Sausio 13-osios brolijos pirmininkė

Auksutė Ramanauskaitė-Skokauskienė

Skaičiuojame jau dvidešimtąjį rugpjūtį nuo neramiųjų 1991–ųjų. Dvidešimtąjį kartą minėsime Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo gynėjo, Savanoriškosios krašto apsaugos tarnybos (SKAT) Alytaus rinktinės kario savanorio Artūro Sakalausko žūtį. Jauno žmogaus, kuris laikydamasis priesaikos ir negailėdamas jėgų ir gyvybės ginti Lietuvos valstybę ir jos nepriklausomybę, 1991 m. rugpjūčio 21 d. buvo pakirstas klastingos okupanto kulkos.

Šia proga norėčiau dar kartą priminti trumpo, bet ryškiai sušvitusio A. Sakalausko gyvenimo faktus. A. Sakalauskas gimė 1963 m. spalio 22 d. Alytuje. Nuo vaikystės jis mėgo klausytis savo senelio, 1919 m. Lietuvos savanorio Antano Letkausko, prisiminimų apie to laikotarpio Lietuvą, skaityti senelio bibliotekoje esančią sovietų uždraustą tarpukario Lietuvos literatūrą.

Galbūt tai ir paskatino ryžtis dar paauklystėje išreikšti savo pilietinę poziciją. Artū-

ro mama Genovaitė Sakalauskienė prisimena: „Besimokant šeštoje ar septintoje klasėje, į namus atėjo auklėtojas ir papasakojo, kad vasario 16-ąją Artūras su dviem klasės draugais buvo pastebėtas mokykloje klijuojantis trispalvės vėliavėles ir rašelinius „už laisvą Lietuvą“ ant kabinetų durų. Mokyklos direktorius ponas Baublys, nenorėdamas rizikuoti savo karjera, „išpūtė“ tą įvykį ir apie mokinių poelgį žinias perdavė Alytaus milicijos vaikų kambario poskyriui. Artūras, aš ir vyras buvome iškviesti į miliciją.“ Po šio įvykio A. Sakalauskas, pagal tuometinę tvarką, buvo įtrauktas į „Nepilnamečių nusikaltėlių įskaitą“.

Baigęs Alytaus 5-ąją vidurinę mokyklą, A. Sakalauskas bandė stoti į Žemės ūkio akademiją, tačiau pritrūko pusės stojamojo balo, tad metalo apdirbėjo-surinkėjo specialybę įgijo Alytaus 9-oje proftechninėje mokykloje. Iš pradžių dirbo šaltkalviu-surinkėju, vėliau – statybininku.

Sovietinė imperija ėmė silpnėti. 1991 m. sausį Artūras važiuodavo budėti į Vilnių, Kauną, Juragius, Sitkūnus. Po Sausio 13-osios Alytuje pradėjo kurtis Alytaus savanorių rinktinė (dabar – Krašto apsaugos savanorių pajėgų Dainavos 1-oji rinktinė). A. Sakalauskas aktyviai įsitraukė į rinktinės darbą. Vienas jo draugų prisimena, kad paklaustas, kodėl stoja į savanorius, Artūras atsakė, jog taip nurodė širdis. Jis su dideliu užsidegimu lankė SKAT užsiėmimus, treniruotes, uoliai vykdė užduotis.

Rugpjūčio 19 d., trumpai aplankęs tuo

Artūras Sakalauskas

metu ligoninėje gulėjusią mamą, A. Sakalauskas išvyko į Vilnių. Kaip prisimena Artūro mokyklos laikų draugas, savanoris Igoris Kvederavičius, tuo metu kartu budėjęs Vilniuje, pavojaus niekas nenujautė: „1991 m. rugpjūčio 21 d. budėjimą baigėme apie 18 valandą. Nuėjome pasistiprinti ir grįžome prie Aukščiausios Tarybos rūmų. Buvo tylus gražus vakaras, ir niekas net nenujautė gresiančios nelaimės. Artūras tada pasiūlė nueiti į 1-ą postą. Mes nuėjome. Ten šnekėjomės su tuo metu budėjusiais kariais. Buvo apie pusę vienuolikos vakaro. Pakėlę užtvartą kariai praleido kažkurio deputato automobilį, o paskui jį dideliu greičiu pravažiavo milicijos „uazikai“. Iš pradžių nieko nesusupratome. Tik paskui pamatėme, kad jis nudažytas geltona spalva su mėlynom juostom. Ant jo šonų buvo užrašas „Milicija“. Kažkuris riktėlėjo, kad tai „omonas“ ir nulei-

do užtvartą. Tada mes su Artūru perbėgome į kitą užtvartos pusę ir pradėjome ridenti ant kelio „ežius“, suvirintus iš storos armatūros ir geležinkelio bėgių. Tada aš Artūrai pasakiau: „Eime, jau baigėme“, o jis atsakė, „Tuoju eisime“. Aš nuėjau į mūsų pusę padėti ten buvusiems. Tada pasirodė tas „Uazikas“. Mes jį sustabdėme ir pareikalavome, kad jo keleiviai išliptų lauk. Ten buvusieji mums nepakluso ir mes pabandėme jėga juos iš ten iškrapštyti. Jie bandė priešintis ir tada prasidėjo susišaudymas.“ Viena šių kulku su savimi nusinešė A. Sakalausko gyvybę...

Bėgantis laikas negali užgydyti netekties skausmo artimųjų širdyse. Kiekvienas rugpjūtis Artūrą Sakalauską pažinojusiųjų mintis sugrąžina į gražiausias kartu praleistas akimirkas. Mūsų Tautos istorijoje paskutinės Lietuvos okupacijos aukos Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo gynėjo kario savanorio Artūro Sakalausko kaip ir kitų, už Lietuvos laisvę atidavusių gyvybes didvyrių, pavardė amžiams liudys Lietuvos nepriklausomybės siekį.

Šie metai paskelbti Laisvės gynimo ir didžiųjų netekčių metais. Minėdami mūsų Tautai skaudžių įvykių sukaktis, prisimindami Lietuvos Laisvės gynėjus ir jų paaugutas gyvybes, ne tik pagerbkime šių didvyrių atminimą, bet ir nukreipkime žvilgsnius į savo Tautos ateitį. Kurkime Lietuvą, vadovaudamiesi tikrosiomis vertybėmis, kad dabarties ir ateities kartos mokėtų gerbti ir vertinti iškovotą nepriklausomybę, kad valstybė, už kurios laisvę sumokėta žmonių gyvybėmis, būtų saugi, teisinga, ori.

Rytų Lietuvos šviesuoliai

Marcinkoniškis, gyvenęs vardan Lietuvos

Alina MAKARČIUK, Petro Kero propроваikaitė

Petrui Kerui (Kierui) buvo aštuoniolika, kai 1889 m. pradžioje suskambo V. Kudirkos „Varpo“ garsai: „Kelkite, kelkite, kelkite!“ Šie žodžiai žadino atgimstančią tautą naujam, savitam gyvenimui. Iš paprastų valstiečių gryčių kilę negausūs lietuvių inteligentai ragino tėvynainius ugdyti ir kelti savo kultūrą. Į šį raginimą atsišaukė nemažai tuometinės Lietuvos šviesuolių. Vienas iš jų buvo P. Keras.

P. Keras gimė 1871 m. birželio 17 d. Bartelių kaime, Nočios valsčiuje. 1893 m. atvyko gyventi į Marcinkonių kaimą. Tais pačiais metais liepos 25 d. Šv. apaštalų Simono ir Judo Tado bažnyčioje susituokė su Dainykyne Makselyte. Tuometinėje Marcinkonių parapijoje prasidėjo jo vingiuotas kelias švietimo link. Didžiąją savo gyvenimo dalį P. Keras skyrė lietuviško žodžio puoselėjimui. Jis ragino žmones siekti mokslo,

kurti įvairias draugijas bei šelpti jaunuosius talentus. 1906 m. laikraštyje „Šaltinis“ P. Keras rašė:

„Nubudo visos tautos, nubuskime, broliai, ir mes. Stokime visi petis į petį ir kiek galėdami darbuokimės tėvynės gerovei. Suvienykime pajėgas, norus ir rūpesčius, platinkime įvairias draugijas, kaip antai ūkio kuopas, savitarpines pašalpas talentams šelpti. Tuomet pakilsime ir kitataučių akyse.“ Liaudies švietėjas kaimo žmonėms skiepijo lietuviškos kalbos ir rašto svarbą.

Ragindamas tautiečius skaityti knygas bei lietuvišką spaudą, rūpinosi ne tik jų mokslinių gebėjimų lavinimu, bet ir kultūriniu išprusimu. Savo straipsniuose P. Keras kūrė pavergtos tautos žadinantį didingos istorinės Lietuvos įvaizdį, išskėlė lietuvių kalbos pilnavertiškumą ir grožį, puoselėjo tautinio atgimimo viziją. 1905 m. „Vilniaus žiniose“ jis rašo: „Nemiegokime, o rūpinkimės kiekvienas iš visų pajėgų prikelti miegančius mūsų brolius ir padėkime jiems

Nukelta į 16 p.

Lietuvos istorijos kalendorius. Rugpjūtis–rugsėjis

Rugpjūčio 20–31 d.

20 diena

1899 m. Palangoje suvaidintas pirmasis viešas lietuviškas spektaklis – Antano Keturakio „Amerika pirtyje“.

1991 m. atkurta Estijos nepriklausomybė.

21 diena

1253 m. popiežius Inocentas IV patvirtino Mindaugo dovanotas žemaičių žemes Vokiečių ordinui ir nurodė Lietuvos vyskupo išventinti Vokiečių ordino vienuolį Kristijoną.

1372 m. ryšium su Vokiečių ordino antpuoliu rašytiniuose šaltiniuose pirmą kartą paminėti Kėdainiai.

1991 m. Maskvoje žlugo Rugpjūčio pučas. Atkurta Latvijos nepriklausomybė.

22 diena

1989 m. Vilniuje, Kaune ir kitose Lietuvos vietose vyko daugiataūkstantiniai Sąjūdžio mitingai Molotovo-Ribbentropo pakto 50-mečiui pažymėti.

23 diena

1416 m. pirmą kartą paminėti Biržai. 1495 m. Aleksandras patvirtino pirmojo Vilniaus cecho – auksakalių – statutą.

1631 m. Vilniuje mirė Konstantinas Sirvydas, vienas lietuvių raštijos pradininkų. Gimė tarp 1578 ir 1581 m. netoli Dabužių (Anykščių r.).

Juodojo kaspino diena – 1939 m. pasira-

šyta Vokietijos ir SSRS nepuolimo sutartis (Molotovo-Ribbentropo paktas). Pasidalinta įtakos sferomis Vidurio Europoje: Estija, Latvija ir Rytų Lenkija atiteko SSRS, Lietuva ir Vakarų Lenkija – Vokietijai.

1989 m. Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje įvyko protesto akcija „Baltijos kelias“, skirta Molotovo-Ribbentropo pakto 50-mečiui.

24 diena

1654 m. Šepelevičių mūšyje Aleksejaus Trubeckojaus vadovaujama Rusijos kariuomenė sumušė Lietuvos didžiojo etmono Jonušo Radvilos vadovaujamą Lietuvos kariuomenę.

1699 m. Saksonijos kurfiurstas bei Lenkijos karalius ir Lietuvos didysis kunigaikštis Augustas II slapta sutartimi paėmė Švedijos Livoniją į savo globą kaip autonominę valdą.

1882 m. Vieکشniuose gimė Mykolas Biržiška, Vasario 16-osios akto signataras, visuomenės veikėjas, literatūros istorikas. Mirė 1962 08 24 Los Andžele.

25 diena

1919 m. Lietuvos kariuomenė išvadavo paskutinį bolševikų kontroliuojamą Lietuvos miestą – Zarasus.

1991 m. paskelbta Baltarusijos nepriklausomybė.

26 diena

1789 m. Prancūzijos steigiamasis susirinkimas paskelbė Žmogaus ir piliečio teisių deklaraciją.

1920 m. Rusija perdavė Lietuvai Vilnių.

27 diena

1610 m. Rusijos bojarinų dūma pripažino Lenkijos karaliaus ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Vazos sūnų Vladislavą Rusijos caru.

1772 m. imperatorienė Jekaterina II įsakė grafui Černyševui prijungti pirmojo padalinimo metu Rusijai tekusias Lietuvos žemes ir prisaikdinti jų gyventojus.

1991 m. Europos Bendrija (Europos Sąjungos pirmtakė) pripažino Lietuvos nepriklausomybę.

28 diena

1919 m. Lenkijos vyriausybė nutarė atkurti Vilniaus universitetą, kurį pavadino Stepono Batoro vardu (mokslas prasidėjo spalio 11).

29 diena

1526 m. Mochačo mūšyje Turkijos kariuomenė sumušė Vengrijos kariuomenę. Žuvo Vengrijos ir Čekijos karalius Liudvikas II Jogailaitis, iširo Jogailaičių valdomų valstybių politinė sistema (1492–1526).

30 diena

1481 m. įvykdyta mirties bausmė sąmokslui prieš Kazimierą organizatoriams – Alšėnų kunigaikščiui Jonui Jurgaičiui ir Slucko kunigaikščiui Mykolui Olekaičiui.

1579 m. Stepono Batoro vadovaujama Lietuvos kariuomenė susigrąžino Rusijos užimtą Polocką.

1704 m. Narvoje sudaryta Lenkijos ir Lietuvos Valstybės bei Rusijos sutartis, pagal kurią Lenkija ir Lietuva oficialiai įstojo į karą.

31 diena

1432 m. rugpjūčio 31 d. – rugsėjo 1 d. naktį. Ašmenoje Žygimantas Kęstutaitis įvykdė valstybinį perversmą – nušalino nuo valdžios Švitrigailą.

1449 m. Lietuva ir Maskvos didžioji kunigaikštystė sudarė Amžinosios taikos sutartį.

1559 m. Vilniuje Vokiečių ordino Livonijos krašto magistras Gotardas Ketleris su savo valdomis pasidavė Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Augusto globai.

Rugsėjo 1–2 d.

1 diena

1435 m. Ukmergės (Pabaisko) mūšyje Žygimantas Kęstutaitis (remiamas Lenkijos) įveikė savo varžovą Švitrigailą (remiamą Vokiečių ordino).

1939 m. Vokietija užpuolė Lenkiją. Prasidėjo Antrasis pasaulinis karas.

Laisvės diena – 1993 m. pirmoji diena po paskutinių Rusijos kariuomenės dalinių išvedimo iš Lietuvos.

2 diena

1704 m. Žemaičių bajorų konfederacija parėmė karalių Stanislovą Leščinskį.

Parengė Tomas BARANAUSKAS, Vilnius

**„Vorutos“
prenumeratorių
dėmesiiui**

Lietuvos paštuose priimama laikraščio
„Voruta“ prenumerata 2011 metams.
Prenumeratos kaina (indeksas 0135):
1 mėn. – 3,00 Lt
3 mėn. – 9,00 Lt

Prenumeratos kaina (pensininkams,
neįgaliesiems, moksleiviams, stu-
dentams, mokytojams, indeksas 0136):
1 mėn. – 2,80 Lt
3 mėn. – 8,40 Lt

- prenumerata trumpesniai nei metų ar
pusmečio laikotarpiui (pvz., ateinančiam
mėnesiui) priimama iki einamojo
mėnesio 22 dienos (jeigu nenurodyta
kitaip).

**Galima užsiprenumeruoti elektroninę
„Vorutos“ laikraščio versiją. Ji
atsiunčiama į el. paštą pdf formatu.**
1 mėn. – 2,00 Lt
3 mėn. – 6,00 Lt

Periodinius leidinius galima užsisakyti ir
internetu, bendrovės tinklalapyje
www.post.lt.

RUGSĖJO 2 d. (Penktadienis)
**Rūdiškių ir Paluknio parapijų
piligrimų diena**
12.00 šv. Mišios
17.30 Švč. Sakramento adoracija
18.00 šv. Mišios

RUGSĖJO 3 d. (Šeštadienis)
Lentvario parapijos piligrimų diena
12.00 šv. Mišios
18.00 šv. Mišios
19.00 Mišparai (lotynų k.)
(Meldžiasi kun. J. Minderis,
gieda VU Schola Cantorum Vilnensis)

RUGSĖJO 4 d. (Sekmadienis)
Pagrindinė atleidų diena
12.00 šv. Mišios
(Celebruos J. Em. Kard. A. J. Bačkis)
13.00 „Spalvotųjų šypsenų šventė
Trakinių atleiduose“
(Prie Trakų bažnyčios)

**TRAKŲ DIEVO MOTINOS –
LIETUVOS GLOBĖJOS ATLAIDAI
(TRAKINĖS)**

2011 m. rugsėjo 2–8 d.

PROGRAMA:

RUGSĖJO 5 d. (Pirmadienis)
Grigiškių parapijos piligrimų diena
12.00 šv. Mišios
18.00 šv. Mišios

RUGSĖJO 6 d. (Antradienis)
Vaidotų parapijos piligrimų diena
12.00 šv. Mišios
18.00 šv. Mišios

RUGSĖJO 7 d. (Trečiadienis)
**Senujų Trakų parapijos
piligrimų diena**
12.00 šv. Mišios
(Celebruos Vysk. J. Matulaitis)
18.00 šv. Mišios

RUGSĖJO 8 d. (Ketvirtadienis)
Švč. M. Marijos Gimimo iškilmė.
Atleidų pabaiga.
11.00 Akatistas Švč. M. Marijai
(Giedos Aušros Vartų choralistai)
12.00 šv. Mišios
(Celebruos Vysk. A. Poniškaitis)
18.00 šv. Mišios

*Švč. M. Marijos valandų malda – prieš rytines šv. Mišias
Švč. M. Marijos litanija bei malda į Trakų Dievo Motiną – po rytinių šv. Mišių.
Rožinio malda – prieš vakarines šv. Mišias*

www.trakubaznycia.lt

Rytų Lietuvos šviesuoliai

Marcinkoniškis, gyvenęs
vardan Lietuvos

Alina MAKARČIUK, Petro Kero proprovaikaitė

Atkelta iš 15 p.

tautiškai susiprasti. Nesigailėkime darbo ir
jėgų.“ 1906 m. laikraštyje „Šaltinis“ P. Ke-
ras kreipiasi į Marcinkonių gyventojus,
akcentuodamas skaitymo svarbą kiekvieno
žmogaus gyvenime: „Miegi broliai sodiečiai!
Gana jau tuščių ir bergždžių kalbų, kad
laikraščiai ir knygos tinka tiktai ponams.
Trūksta dar mums meilės ir supratimo.
Nesuprantame dar mes naudos iš knygų ir
laikraščių skaitymo. Reikia tik noro, o viską
padarysime. Dejavome ir dejuosime dar
ilgai, jei neskaitysime kiekvienoje gryčioje
laikraščių, knygų ir nesusimesime į vieną
brolišką kuopą.“

Daug dėmesio ir laiko lietuviybės puo-
selėtojas skyrė tautosakos rinkimui. 1906 m.
liaudies švietėjas surinko pasakų ir dainų
rinkinį, kurį pateikė Lietuvių mokslo drau-
gijai, jos pirmininkui, steigėjui dr. Jonui
Basanavičiui. Šiuo metu P. Kero rankraščiai
yra saugomi Lietuvių literatūros ir tautos-
akos instituto archyve.

Nuo 1907 m. P. Keras už lietuvių kalbos
puoselėjimą buvo persekiojamas policijos,
tačiau to nepaisydamas vis tiek dirbo tautie-
čių labui. Lietuviybės puoselėtojo vykdoma
veikla sulaukė palaikymo ne tik iš paprastų
kaimo žmonių, bet ir iš kitų liaudies švietėjų.
Savo pagarbą P. Kerui 1907 m. laikraštyje
„Šaltinis“ išreiškė Lietuvos Nepriklausomy-
bės Akto signataras, teisininkas, žymus
visuomenės ir politikos veikėjas, Lietuvių
mokslo draugijos sekretorius Jonas Vileišis:
„Mūsų žmonės vis dar saldžiai tebemiega.
Teisybė, yra Marcinkonyse ir susipratusių
lietuvių, kurie visomis pajėgomis stengiasi
prikelti lietuvių iš miego. Ypač lietuvių su-
žadalinimui prie tautiškojo darbo čia darbuo-
jasi p. Petras Kieras. <...> Policija p. Kierą

*Petro Kero
kapas*

persekioja, bet jis vis tiek tebedirba tautiečių
naudai. Garbė tokiems žmonėms!“

Tais pačiais metais P. Keras svariai pri-
sidėjo prie pirmojo „lietuviškojo vakaro“
organizavimo Marcinkonyse.

1909 m. P. Keras artimai susibičiuliavo
su Marcinkonių kunigu, Lietuvos mokslo
draugijos nariu, Lietuvos Nepriklausomy-
bės atkūrimo Vasario 16-os akto signataru
Alfonso Petruliu, kuris kaimo bendruo-
menei patardavo savišvietos, kultūros
klausimais. A. Petrulį ir P. Kierą vienijo
lietuvių raštijos ir kultūros puoselėjimas.
Jų dalyvavimas visuomenės gyvenime
neliko nepastebėtas. Mat iki šiol kai kurių
mokslininkų darbuose galima aptikti tauto-
sakininko kūrybos pėdsakų, kurie padeda
mums įžvelgti tuometinio kaimo gyvenimo
ypatumus.

Petras Keras mirė 1918 m. Jis palaidotas
Varėnos rajono, Marcinkonių kaimo ka-
pinaitėse. Šiais metais sukanka 140 metų,
kai gimė lietuviybės žadintojas P. Keras.
Jausdama pagarbą ir pareigą nusprendžiau
papasakoti apie savo proprosenelį tiems,
kurie yra neabejingi Lietuvos istorijai ir jos
šviesuoliams.

**Gilią užuojautą reiškiame artimiesiems mirus
ilgametei lietuvių kalbos puoselėtojai,
aktyviai Sąjūdžio veikėjai Jonei ŽEBRYTEI.**

Lietuvos Sąjūdžio taryba

„Vorutos“ fondas išleido dr. Martyno Purvino knygą „Mažosios Lietuvos
etnografiniai kaimai“, Trakai: „Voruta“, 2011, 352 p., spalvota, iliustruota.
Knygą galite įsigyti Vilniaus centriniame knygyne, Martyno Jankaus
muziejuje Bitėnuose, Mažosios Lietuvos muziejuje Klaipėdoje, Šilutės
muziejuje ir „Vorutos“ redakcijoje.

**SENOJI
KIBININĖ**

Nuo šiol „**Senosios kibininės**“ kibinai ir įvairiais patiekalais,
galėsite mėgautis ne tik užsukę pas mus į Trakus, bet ir savo
šventėje, kurios vietą pasirinksite patys, arba ją pasirūpinsime mes.

„Senoji Kibininė“ siūlo:

- * Kibinų pristatymas į namus.
- * Edukacinė kibinų gamintojų pamokėlė.
- * Parodomoji šimtalapio gamintojų pamokėlė.
- * Specialus meniu grupėms.
- * Šventiniai ir pobūvių pasiūlymai.
- * Dienos verslo pietūs.
- * Garantuojame malonų ir atidų aptarnavimą.

*Į Vilniaus gatves jau išriedėjo nauji, gražūs, firminiai
„Senosios kibininės“ autobusiukai, kuriuose galėsite
nusipirkti skanių, karštų, sultingų kibinų.*

„Senosios kibininės“ autobusiukus rasite šiais adresais

1. Automagistralė Vilnius- Kaunas 23km
2. Šaunarų pr. 16 (šalia Hyper RIMI)
3. Žirmūnų g. 64, Vilnius (šalia Hyper RIMI)
4. Žirmūnų g. 2, Vilnius (šalia IKI)
5. Viršuliškių g. 40, Vilnius (šalia IKI)
6. Ateities g. 91, Vilnius („MANDARINO“ patalpose)
7. Konstitucijos pr. 40, Vilnius (prie CUP šalia baltojo tilto)
8. Ukmergės plentas 369, Vilnius (šalia „BIG“-o)
9. Liepkalnio g. 114, Vilnius (Minsko pl. šalia „Maximos“)

Ačiū, kad esate kartu!
www.kibinas.lt tel. pasitiravimui 8659 08454 ; 8659 72132

Voruta® Visos prekių ženklų teisės saugomos 9 771392 067018	Prenumeratos indeksai 0135, 0136	Redakcinė kolegija: Dr. Arūnas Bubnys, habil. dr. Kazimieras Garšva, Vytautas Gocentas, archit. Dainora Juchnevičiūtė-Vaivadienė, dr. Viktoras Jencius, dr. Napoleonas Kitkauskas, Romualdas Ozolas, Gediminas Paviržis, akad. prof. habil. dr. Antanas Tyla, dr. Aldona Vasiliauskienė, akad. prof. habil. dr. Zigmantas Zinkevičius, Juozas Vercinkevičius (vyriausiasis redaktorius).	Ieva Jankutė, Lietuva Tadas Stomma, JAV Marija Remienė, JAV Bronius Saplys, Kanada	Spaudos radijo ir televizijos remimo fondas Vilniaus krašto lietuvių sąjunga išeivijoje
© Voruta 2011. Visa medžiaga (rašiniai), pateikta laik- raštyje „Voruta“, yra VŠĮ „Vorutos“ fondas (įmonės ko- das 181392738, PVM mokėtojo kodas LT813927314) nuosavybė. Laikraštį ar jo straipsnius kopijuoti ir platinti be raštiško sutikimo draudžiama.		© Voruta, 2011. Leidžiamas nuo 1989 m. spalio 24 d. Dvidešimt atnaujinimų leidimo metai. Rengėjas (leidėjas) – VŠĮ „Vorutos“ fondas, įmonės kodas 181392738. Direktorė Aušra Virvičienė. Adresas: Naujoji g. 16, Trakai. Laikraštis išeina du kartus per mėnesį (šešta- dieniais). Apimtis – 4 sp. l. Redakcijos adresas: Naujoji g. 16, Trakai, tel./ faks.: (8528)51266. „Tele2“ mob. (8 605) 11117. Vyriausiasis redaktorius Juozas Vercinkevičius Spausdino Media Regionale Sp. z.o.o. (RAB) (Lenkija). Tiražas 1300 egz.	Laiškams: „Voruta“, Naujoji g. 16, LT-21111 Trakai, LIETUVA. Tel. faksas: (8 528) 5 12 66. El. paštas: vorutafondas@voruta.lt, voruta@voruta.lt. Interneto svetainės: www.voruta.lt, www.mazoji-lietuva.lt	Redakcija: Jurgita Brasiūnaitė (redaktorė, tel.: 8 603 11117), Jonas Česnavičius (fotografija), Vytautas Česnulis (bažnyčios istorija), Viktoras Latvėnas (maketuotojas), Daiva Sedlikovska (būhalterė), Viktorija Vaškytė (Klaipėda), Aušra Virvičienė, Birutė Zemaitaitė, Antanas Lesys (istorija), Martynas Buivys (internetas), Juozas Vercinkevičius (vyr. redaktorius).